

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. ВІННИЦЯ)

На правах рукопису

ПАРХОМЕНКО ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 331.107.266

**СОЦІАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук

Науковий керівник
Сталінська Олена Вікторівна,
доктор економічних наук, професор

Вінниця – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ	11
1.1. Теоретичні засади соціального інвестування	11
1.2. Концептуальні основи формування ринку соціальних інвестицій та його вплив на якість життя населення.....	31
1.3. Зарубіжний досвід розвитку соціального інвестування.....	51
Висновки до розділу 1.....	61
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	64
2.1. Компонентна оцінка якості життя в державі та потреб українського соціуму у соціальному інвестуванні	64
2.2. Дослідження стану державного соціального інвестування в Україні	93
2.3. Аналіз активності недержавних суб'єктів щодо здійснення соціального інвестування.....	107
Висновки до розділу 2.....	125
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	132
3.1. Моделювання можливостей забезпечення якості життя населення за рахунок збалансування соціальних інвестицій.....	132
3.2. Напрями оптимізації системи соціального інвестування в контексті підвищення якості життя населення	142
3.3. Заходи щодо удосконалення інституційного підґрунтя функціонування ринку соціальних інвестицій України	164
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	173
ВИСНОВКИ.....	177
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	181

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі забезпечення поступального соціально-економічного розвитку держав базується на використанні можливостей соціальної сфери генерувати економічний результат. Найбільш дієвим інструментом у вказаному контексті є соціальне інвестування. Розвинені країни світу використовують соціальне інвестування як практику вкладання ресурсів у різноманітні активи з метою досягнення корисного соціального ефекту у майбутньому. Даний вид інвестування базується на системній підтримці держави, відображається у налагодженні відповідної системи державного регулювання тощо. Для України розвиток соціального інвестування виступає одним з найважливіших напрямків розбудови соціальної держави та забезпечення якості життя населення у відповідності до світових стандартів.

Дослідженню питань соціального інвестування присвячено праці багатьох зарубіжних і вітчизняних дослідників.

Теоретико-прикладні аспекти соціально-економічного розвитку в контексті державного регулювання інвестиційної діяльності висвітлено в працях О. Амосова, Л. Анічина, В. Бабаєва, В. Бакуменко, С. Білої, В. Геєця, А. Дегтяр, Н. Корабльова, В. Князева, І. Лукінова, В. Мартиненка, О. Мордвінова, Г. Одінцова, І. Павлова, В. Рижих, І. Розпутенка, С. Салиги, О. Чаплигіна, Ю. Чернецького, А. Чернявського та ін.

Увагу соціальному інвестуванню в контексті соціалізації економіки та забезпечення якості життя населення як мети соціально-економічного розвитку приділено в працях В. Антонюк, Л. Будьонної, З. Варналія, В. Воротіна, О. Герасименко, С. Гринкевич, О. Дороніної, С. Калініної, А. Колота, Е. Лібанової, Л. Лісогор, С. Мельника, Г. Назарової, О. Новікової, Е. Лібанової, В. Осецького, Ю. Петрушенка, С. Пирожкова, М. Романюка, Л. Синяєвої, Л. Шаульської та ін. [15,16,19,20,22,44,48,110,113].

Водночас, незважаючи на значну кількість робіт з досліджуваної проблематики, питання розвитку соціального інвестування в контексті багатокомпонентного та багаторівневого характеру забезпечення якості життя населення потребують подальшого системного дослідження, що обумовило вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдань дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи Донецького національного університету МОН України за держбюджетними темами: кафедри економіки підприємства «Організаційно-економічний механізм соціально-економічних стратегій розвитку суб'єктів господарювання в умовах структурних перетворень сучасних господарських систем» (номер держреєстрації 0111U005114), в рамках якої запропоновано концептуальну модель соціального інвестування та розроблено класифікацію основних видів соціальних інвестицій, кафедри управління персоналом і економіки праці «Регулювання соціально-економічного розвитку України: людський вимір» (номер держреєстрації 0111U008157), в рамках якої здійснено оцінку розвиненості ринку соціального інвестування в Україні.

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розвиток теоретико-методологічних основ дослідження соціального інвестування та розробка науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення якості життя населення з використанням важелів соціального інвестування.

Відповідно до мети дослідження було поставлено і вирішено такі *задачі*:

- проаналізувати теоретичні засади соціального інвестування;
- дослідити концептуальні основи формування ринку соціальних інвестицій та визначити його вплив на якість життя населення;
- охарактеризувати зарубіжний досвід розвитку соціального інвестування;
- здійснити компонентну оцінку якості життя в державі та потреб українського соціуму у соціальному інвестуванні;

- дослідити стан державного соціального інвестування в Україні;
- проаналізувати активність недержавних суб'єктів щодо здійснення соціального інвестування;
- здійснити моделювання можливостей забезпечення якості життя населення за рахунок збалансування соціальних інвестицій;
- визначити напрями оптимізації системи соціального інвестування в контексті підвищення якості життя населення;
- запропонувати заходи щодо удосконалення інституційного підґрунтя функціонування ринку соціальних інвестицій в Україні.

Об'єктом дослідження є процес соціального інвестування в системі забезпечення якості життя населення.

Предметом дослідження є передумови, чинники й організаційно-економічний механізм соціального інвестування з урахуванням багатокомпонентного характеру забезпечення якості життя населення.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження виступають фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених в області дослідження проблем соціального інвестування та забезпечення якості життя населення.

Для досягнення мети дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання, а також комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: системного аналізу (для дослідження і узагальнення понятійно-категорійного апарату соціального інвестування); соціологічного дослідження (при оцінці основних мотивів здійснення соціального інвестування підприємствами); узагальнення (при дослідженні моделей розвитку соціального інвестування, побудові концептуальної моделі соціального інвестування); економіко-статистичного аналізу (при аналізі тенденцій змін активності щодо здійснення соціального інвестування, оцінці якості життя в країні); структурно-функціонального аналізу (при розробці механізму регулювання процесу соціального інвестування в країні та

побудові структурної моделі Національного фонду соціального інвестування) та ін.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та нормативно-правові акти України, міжнародні правові норми та стандарти у соціальній сфері, інформація Державної служби статистики України та Міністерства соціальної політики України, дані звітів із соціальної відповідальності підприємств, дані міжнародних організацій, результати вибіркового обстежень Державної служби статистики України «Базова захищеність населення України», «Структура доходів та витрат домогосподарств України», соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України «Українське суспільство»; результати опитування керівників підприємств щодо соціального інвестування, проведеного автором особисто.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у поглибленні науково-методологічних основ дослідження процесів соціального інвестування та розробці науково-практичних рекомендацій щодо розвитку соціального інвестування як основи забезпечення якості життя населення.

Конкретні наукові результати, які характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у такому:

вперше:

розроблено цілісне концептуальне забезпечення процесу соціального інвестування, що складається із запропонованої *концептуальної моделі ринку соціальних інвестицій*, яка враховує визначальні властивості вказаного ринку (масштабність впливу результатів інвестиційної діяльності; відсутність прямої матеріальної віддачі від процесу інвестування; інвестиційні ресурси можуть обчислюватись не лише у грошовому еквіваленті, а й у витратах часу, сил та енергії; характер та масштаби здійснення соціального інвестування залежать не лише від рівня економічного розвитку країни, а й від соціальної зрілості суспільства та ін.), а також розробленої *концептуальної схеми соціального інвестування*, яка відображає характерну

особливість соціального інвестування (отримання масштабних, за сферою впливу, результатів за відсутності прямих фінансово-економічних зисків від вкладання ресурсів в об'єкти інвестування);

удосконалено:

компонентно-функціональне забезпечення регулювання соціального інвестування, а саме розроблено *механізм регулювання соціального інвестування в країні* (основною метою реалізації якого є удосконалення та оптимізація процесів соціального інвестування на всіх рівнях та зростання якості життя населення в Україні), реалізація якого має передбачати *безперервний моніторинг стану використання інвестиційних коштів та потреб у здійсненні соціального інвестування* за певними напрямками (оцінка стану розвитку соціальної сфери країни та наявного рівня якості життя населення за ключовими компонентами; визначення основних проблем, які стримують досягнення високого рівня життя в Україні; проведення ранжування проблем за гостротою, необхідністю реагування та масштабністю охоплення; оцінка структури соціального інвестування в країні за суб'єктами та сферами; дослідження динаміки соціального та економічного ефекту від здійснення соціальних інвестицій; оцінка можливостей ефективізації розподілу наявних інвестиційних ресурсів та можливостей залучення до соціального інвестування нових суб'єктів; розробка державної політики регулювання процесів соціального інвестування);

організаційно-економічне забезпечення соціального інвестування, а саме обґрунтовано доцільність створення окремого інфраструктурного елементу ринку соціального інвестування – *Національного фонду соціального інвестування* та розроблено *структурну модель* даного фонду, який має стати одним з основних інфраструктурних елементів ринку соціальних інвестицій, і за допомогою свого функціонального та ресурсного складу, узгоджуючи і координуючи дії суб'єктів у сфері соціального інвестування,

залучати нові ресурси для реалізації соціальних проектів, що в свою чергу, сприятиме забезпеченню гідного рівня якості життя населення в Україні;

кількісні засади оцінки можливостей забезпечення якості життя населення, а саме з використанням *структурної схеми компонентів якості життя населення* розроблено *економіко-математичну модель оцінки якості життя населення*, яка враховує складність внутрішньої природи формування складових якості життя та різноспрямованість впливу соціально-інвестиційних чинників; результати використання даної моделі підтвердили наявність тісного взаємозв'язку між соціальним інвестуванням та якістю життя населення і продемонстрували, що найбільший вплив на рівень життя населення України в сучасних умовах має держава як головний гарант прав, свобод та соціального розвитку країни (друге місце посідають інвестиції підприємств, третє – учать населення в соціальному інвестуванні).

отримали подальшого розвитку:

теоретичні основи соціального інвестування, а саме розроблено авторську *класифікацію основних видів соціальних інвестицій* за такими класифікаційними ознаками: за суб'єктами соціального інвестування; за приналежністю суб'єкта інвестиційного впливу; за періодичністю вкладень; за ступенем охоплення; за напрямками вкладення; за формами інвестування; за строками вкладення; за рівнем ефективності; за формами реалізації; за об'єктами вкладення;

понятійно-категорійний апарат соціального інвестування, а саме базуючись на етимології категорійного апарату даного поняття, *соціальне інвестування*, на відміну від існуючих підходів, запропоновано розуміти, *по-перше*, як процес вкладання індивідами, підприємствами, державою та громадськими організаціями фінансових та нефінансових активів у розвиток соціальної сфери та підтримку належного рівня життя населення країни; а *по-друге*, як окремий економічний процес, що знаходиться під впливом певного кола факторів та втілюється на основі впровадження визначених технологій та принципів реалізації, – основною метою якого є отримання максимального

соціального та економічного ефекту від впровадження інвестиційних проектів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони виступають науковим підґрунтям для визначення напрямків соціального інвестування як основи забезпечення якості життя населення.

Рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, використано у практичній діяльності: Житомирської обласної державної адміністрації (довідка № 3745/30/2.16 від 27.01.2016 р.) – модель національного фонду соціального інвестування; Вінницького обласного центру зайнятості (довідка № 294/4.1 від 10.02.2016 р.) – результати моделювання можливостей забезпечення якості життя населення за рахунок збалансування соціальних інвестицій; Донецької Торгово-промислової палати (м. Маріуполь) (довідка № 117/06.04-04 від 12.02.2016 р.) – результати аналізу активності недержавних суб'єктів щодо здійснення соціального інвестування.

Результати досліджень також використовуються у навчальному процесі Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України (м. Київ) при викладанні дисциплін «Економіка праці та соціально-трудова відносини», «Соціальна політика», «Управління персоналом» (довідка № 1190 від 16.03.2016 р.), а також Донецького національного університету МОН України (м. Вінниця) при викладанні дисциплін кафедр: економіки підприємства – «Економіка підприємства», «Мікроекономіка», «Основи підприємницької діяльності»; управління персоналом і економіки праці – «Стратегічне управління людськими ресурсами», «Управління соціальним розвитком» (довідка № 137/01-08/01.13 від 08.09.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані здобувачем самостійно і знайшли відображення в опублікованих автором працях.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались і отримали схвалення на міжнародних науково-практичних

конференціях і семінарах: «Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства» (Словацька Республіка, м. Кошице, 2016 р.), «Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект» (м. Донецьк – м. Святогірськ, 2013-2014 рр.), «Соціально-трудова сфера: сучасні виклики, новітні тенденції, домінанти інноваційного розвитку» (м. Київ, 2014 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 6 одноосібних наукових робіт загальним обсягом 3,5 д.а., у тому числі у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз – 2 роботи загальним обсягом 0,5 д.а.; у наукових фахових виданнях – 3 роботи загальним обсягом 2,5 д.а.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Теоретичні засади соціального інвестування

Одним з ключових чинників становлення високо розвинутої країни є розвиток її соціальної складової, забезпечення належного рівня життя населення, високого рівня достатків, надання вільного доступу до усіх складових соціальної сфери країни та забезпечення належної якості надання соціальних послуг. Як і інші складові економічної системи країни, соціальна сфера, потребує належного рівня фінансування, що в залежності від існуючих традицій, законодавчої бази, ступеню соціальної відповідальності суб'єктів господарювання, може здійснюватись на міждержавному, державному, виробничому та індивідуальному рівнях.

Загальне поняття інвестування з'явилося в економічній науці ще на початку XVII сторіччя, вперше воно було використано французьким фінансистом у 1810 році, розуміючи під цією категорією процес вкладання коштів у сфери діяльності з метою отримання грошового прибутку. Більш ґрунтовно воно увійшло в сферу підприємництва пізніше у другій половині XIX сторіччя, коли розпочався процес промислової розбудови та розвитку мануфактурного виробництва. Так, одним з представників класичної економіки, який розглядав інвестиції, як один з ключових елементів зростання виробничого потенціалу був А.Сміт. В своїх роботах А. Сміт розглядав інвестиції з двох позицій. Перша, інвестиції як витрати на відновлення та збільшення капіталу в формі виробничих будівель і споруд, корисних машин та устаткування, витрат на поліпшення землі, оборотного капіталу, в результаті поліпшення яких відбувається отримання доходу власником капіталу та, в цілому, зростання національного багатства [7].

Друге, інвестиції, як перерозподіл національного багатства, а не примноження останнього, наприклад в формі витрат на придбання майна, яке приносить дохід його власнику [7]. Пізніше, вже на початку, ХХ сторіччя науковцями було доведено чітку взаємозалежність між циклами економічного зростання, тенденцій технологічного розвитку та науково-технологічного прогресу від обсягів інвестицій в основний капітал підприємства, в той же час з'явилися дослідження щодо розрахунку економічного ефекту від інвестиційних вкладень. Найбільший вклад в розвиток теорії інвестиційної діяльності та економіки внесли такі науковці, як: Н. Кондратьєв, Й. Шумпетер, С. Кузнец, К. Кларк, У. Митчел, А. Кляйнкнехт та інші. Достатньо цікавими були погляди на інвестування П'єра Массе, котрий визначав інвестування, як будь-який акт обміну задоволення певної потреби сьогодні на очікування задовольнити її в майбутньому за допомогою інвестиційних благ [75], таким чином, відходячи від сприйняття інвестицій з боку матеріальних ресурсів та доходів.

Таким чином, протягом багатьох років, економічних та соціальних еволюцій відбулось певне переосмислення поняття інвестиції. Воно стало більш ширшим, набуло нові форми та сфери прикладання, а також особливе змістовне наповнення. Якщо раніше головними об'єктами інвестиційної діяльності виступали безпосередньо матеріальні активи (грошові кошти, будівлі, обладнання та інше) та інвестиційна діяльність ототожнювалась з капітальними вкладеннями, то в сучасному світі більше уваги стає приділятися інтелектуальним та суспільним цінностям які перетворюються в процесі їх вкладення в нові соціальні та економічні блага. Окрім того, відбувається трансформація результатів від інвестиційної діяльності, якщо, в традиційному сприйнятті це отримання прибутку від виробництва та реалізації товарів, робіт та послуг, то в умовах сьогодення інвестиційна діяльність стає ще джерелом зростання суспільного добробуту населення, якості життя населення, розвитку соціальної інфраструктури та громади в цілому.

В сучасному світі під інвестиціями розуміється – «довгострокове вкладення» державного або приватного капіталу, з метою отримання доходу, в підприємства різних галузей, підприємницькі проекти, соціально-економічні програми, інноваційні проекти тощо [102]. В українському законодавстві під інвестиціями розуміється будь-який вид майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або соціального ефекту [29].

Окрім змістовного наповнення та результатів інвестиційної діяльності відбувалась й еволюція форм інвестицій. Сьогодні виокремлюють близько десяти класифікацій видів інвестиційної діяльності (табл.1.1), які різняться в залежності від об'єктів та цілей інвестування, строком вкладення та формами власності інвестиційних ресурсів.

Таблиця 1.1

Класифікація видів та форм інвестицій [41]

за об'єктом інвестування	за метою інвестування	за строком вкладення	за формою власності інвестиційних ресурсів	за інвестиційною територією	за методом обліку коштів
- реальні; - фінансові; - спекулятивні	- прямі; - портфельні; - реальні; - нефінансові; - інтелектуальні - соціальні	- короткострокові; - середньострокові; - довгострокові	- приватні; - державні; - іноземні; - змішані	- зовнішні; - внутрішні	- валові; - чисті

Особливу увагу в цих класифікаціях посідає достатньо нова, та дещо не стандартна в класичному сприйнятті форма інвестицій - соціальна. Головна специфічність та відмінність інвестицій соціального характеру від інших видів та форм інвестування є відсутність прямих економічних (фінансових) зисків від вкладених ресурсів в об'єкти інвестування та більш масштабні за сферою впливу результати вкладень.

Погляди науковців та практиків до визначення сутності поняття соціальне інвестування є достатньо різноплановими, деякі з них розглядають їх як одну з форм вкладень в соціальну сферу, деякі як прояв соціальної,

корпоративної відповідальності бізнесу, а деякі, як одну з форм здійснення інвестицій в людський капітал. Загальну етимологію категорії соціальних інвестицій можна поділити на наступні складові: корпоративні соціальні інвестиції або соціальні інвестиції бізнесу, інвестиції в людський капітал, філантропія, соціальні програми, соціальні інвестиції, фандрайзинг, асигнування на соціальну сферу, благодійність та інше (табл. 1.2).

Найпоширенішою з них є загальна категорія соціальні інвестиції. Існує широке коло поглядів до визначення саме цього поняття, але саме воно є найбільш ширшим, та тим, що описує не лише вкладення як процес, а й отримання певного ефекту в соціальній сфері. Так, на думку, В. Лаврова, під соціальними інвестиціями розуміються будь-які вкладення в об'єкти соціальної сфери з метою отримання доходу та підвищення рівня і якості життя людей за допомогою задоволення їх матеріальних, духовних чи соціальних потреб [53]. Яневич Н.С., розглядає соціальні інвестиції, як — довгострокове вкладення коштів, з метою поліпшення якості життя людей, за допомогою створення нових технологій і механізмів розподілу коштів серед різних груп населення з урахуванням їх потреб [168]. Мають місце бачення науковців, щодо визначення соціальних інвестицій, як вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти соціальної сфери з метою отримання соціального та економічного ефекту [47, с.292]. Існують погляди, що більш звужують сутність поняття соціальні інвестиції, розглядаючи їх, наприклад, як спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих громад [9, с.201], або вкладення, корисний ефект від яких поширюється, як на суспільство, так і на компанію.

Таблиця 1.2

Етимологія категорійного апарату соціального інвестування в економічній науці

Поняття	Визначення	Автор
1	2	3
Соціальні інвестиції	це спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих громад [9, с.201].	А.В. Бондаренко, Л.О. Омелянович
	вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти соціальної сфери з метою отримання соціального та економічного ефекту [8, с 292]	С.І. Богуславська
	довгострокові вкладення фінансових ресурсів в об'єкти соціальної сфери з метою покращення якості життя людей	
	вкладення, корисний ефект від яких поширюється як на суспільство, так і на компанію [161, с.122]	А.П. Шихвердієва А.В. Сержков
	вкладення матеріальних, нематеріальних та фінансових активів у об'єкти соціальної сфери, що компенсують зростання потоку доходів у майбутньому та отриманим позитивним соціальним ефектом і, в остаточному результаті, забезпечать покращення якості життя населення [168, с.146]	Яневич Н.Я.
	вкладення в об'єкти соціальної сфери з метою отримання доходу та підвищення рівня і якості життя людей шляхом задоволення їх матеріальних, духовних або соціальних потреб [53]	Лавров В.
Інвестиції в людський капітал	процес створення продуктивних властивостей людини за допомогою інвестицій у певні процеси його життєдіяльності	Грішнова О.А.
	вкладення індивідів, фірм, держави, громадських організацій в основні активи людського капіталу (освіту, науку, здоров'я, виховання дітей, міграцію, мотивацію праці, пошук економічно важливої інформації тощо) задля досягнення певного економічного результату (вищого доходу чи прибутку, зростання національного багатства й ін.) [154].	Чечель О.М.
Корпоративні соціальні інвестиції (соціальні інвестиції бізнесу)	матеріальні, технологічні, управлінські чи інші ресурси, а також фінансові кошти компанії, що направляються за рішенням керівництва на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів основних внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін у припущенні, що в стратегічному відношенні компанією буде отриманий певний соціальний і економічний ефект [158, с.66]	Шибасєва Н.А.
	соціальна діяльність підприємства, спрямована на зовнішнє середовище з метою створення сприятливого іміджу в очах громадського суспільства та надання соціальних благ працівникам підприємства [168, с.146].	Яневич Н.Я.

Продовження табл. 1.2

1	2	3
Соціальний проект	це обмежена в часі цілеспрямована зміна окремої системи (об'єкта) до встановлених вимог якості результатів, з можливими обмеженнями витрат коштів і ресурсів, а також зі специфічною організацією діяльності	
Соціальна програма	це програма направлена на вирішення тієї чи іншої соціальної проблеми. Як правило, соціальні та соціально-економічний ефект соціальних програм проявляється у підвищенні якості життя громадян та суспільства в цілому.	
Фандрайзинг	процес залучення зовнішніх, сторонніх для компанії ресурсів, необхідних для реалізації будь-якої задачі, виконання проекту (в т.ч. й соціального) або з метою діяльності в цілому [108].	
Венчурна філантропія	підхід до благодійної діяльності, який використовує принципи венчурного капіталу - довгострокові інвестиції і безпосередня підтримка [11]. пожертва фінансових коштів на будь-які некомерційні підприємницькі та соціальні проекти, які економічно не окупаються [113].	Економічний словник
Асигнування на соціальну сферу	грошові кошти, з державних джерел, які спрямовані на фінансуванні конкретних соціальних проектів, розвиток соціальної сфери, а також підтримку певного рівні якості життя окремих осіб [112].	Економічний словник
Благодійність	надання безкорисної (безоплатної або на пільгових умовах) допомоги тим, хто цього потребує [24]. діяльність, за допомогою якої приватні ресурси добровільно і безоплатно розподіляються їх власниками з метою сприяння нужденним людям, вирішення суспільних проблем, а також удосконалення умов суспільного життя [55].	Економічний словник П. Лафарг
Меценатство	добровільна безкорисна діяльність фізичних осіб у матеріальній, фінансовій та іншій підтримці набувачів благодійної допомоги.	
Гуманітарна допомога	цілеспрямована адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається закордонними або вітчизняними донорами особам або країнам населення яких відчуває в цьому необхідність в зв'язку з їх соціальною незахищеністю, важким фінансовим станом або надзвичайним станом в країні який створює загрозу для життя та здоров'я [27].	Юридичний словник

Таким чином, ці науковці дещо ототожнюють соціальні інвестиції, що є макроекономічною категорією, з корпоративними соціальними інвестиціями, які здійснюються за рахунок соціальної діяльності підприємства в сфері підтримки та розвитку територіальної громади та трудового потенціалу підприємства.

Категорія соціальне інвестування є дуже поширеною, як в світовій економічній, так і політичній практиці. Саме поширення обсягів соціального інвестування та надання їм пріоритету у розвитку країн європейського союзу, стало ключовим завданням наголошеним у загальноєвропейській стратегії «Європа-2020». За визначенням наданим європейською комісією під соціальними інвестиціями розуміється – політика направлена на поглиблення навичок та потенціалу людей, а також підтримки можливості їх участі в зайнятості та соціальному житті. Така дефініція наближує її до категорії інвестицій в людський капітал, що так само розглядається деякими науковцями як одна з форм прояву соціального інвестування. Інвестиції в людський капітал являють собою процес вкладення індивідів, фірм, держави, громадських організацій в основні активи людського капіталу (освіту, науку, здоров'я, виховання дітей, міграцію, мотивацію праці, пошук економічно важливої інформації тощо) задля досягнення певного економічного результату (вищого доходу чи прибутку, зростання національного багатства й інше) [154]. Однак, повне ототожнення цих категорій не є вірним, адже соціальне інвестування є більш ширшим, та направлено не тільки на накопичення людського капіталу, а й створює умови для забезпечення високого рівня життя населення, при цьому не ставлячи за окрему мету досягнення в майбутньому більшого рівня національного багатства та достатку працюючого населення. Взагалі інвестиції в людський капітал можна вважати певним сегментом здійснення соціального інвестування.

Окрім інвестицій в людський капітал існують й інші категорії, що частково покривають значення сутності соціального інвестування, так наприклад, поширеним у світовій практиці є поняття венчурна філантропія та

благодійність. При цьому під благодійністю розуміються будь-яка діяльність, за допомогою якої приватні ресурси добровільно і безоплатно розподіляються їх власниками з метою сприяння нужденним людям, вирішення суспільних проблем, а також удосконалення умов суспільного життя [55]. Під венчурною філантропією пожертва фінансових коштів на будь-які некомерційні підприємницькі та соціальні проекти, які економічно не окупаються [113]. Відмінність цих двох категорій полягає в тому, що венчурна філантропія передбачає не тільки надання окремої грошової допомоги суб'єктам інвестування, а й забезпечує супровід процесу інвестування, оцінку можливих перепон та ризиків, а також надання допомоги в реалізації певних соціальних проектів. Окрім того, венчурна філантропія є більш систематизованою, періодичною та цілеспрямованою, а благодійність передбачає, в більшості випадків, одноразове внутрішнє спонукання індивіду (суб'єкту господарювання) до здійснення допомоги. Але, не дивлячись на це, обидва поняття є більш вузькими ніж соціальне інвестування. Грошові кошти, які виділяються під час здійснення цих видів діяльностей є орієнтованими на мікро-, за рідкими випадками, мезо- рівень їх споживання, не охоплюючи при цьому розвиток соціальної сфери держави у комплексі. Найпоширенішими об'єктами вкладення в цьому випадку виступають окремі індивіди, соціальні проекти або соціальні програми. Благодійна діяльність направлена на окремого індивіда, допомагає забезпечити одно або багаторазове вкладення грошових коштів у його особистий розвиток (підтримку належного рівня здоров'я, отримання освіти, підвищення якості життя, тощо). Під соціальними програмами розуміється комплекс заходів направлених на вирішення тієї чи іншої соціальної проблеми. Як правило, соціальний та соціально-економічний ефект соціальних програм проявляється у підвищенні якості життя громадян та суспільства в цілому. Соціальний проект – це обмежена в часі цілеспрямована зміна окремої системи (об'єкта) до встановлених вимог

якості результатів, з можливими обмеженнями витрат коштів і ресурсів, а також зі специфічною організацією діяльності.

Не менш поширеним є в сучасних умовах поняття фандрайзінг, яке так само деякі ідентифікують як окрему частину соціального інвестування. Під фандрайзінгом розуміється процес залучення зовнішніх, сторонніх для компанії ресурсів, необхідних для реалізації будь-якої задачі, виконання проекту (в т.ч. й соціального) або з метою діяльності в цілому [108]. Фандрайзінг може бути спрямований, як на залучення ресурсів для розвитку певної компанії, так і держави в цілому, при цьому кошти, які запитуються з зовнішнього середовища, можуть бути направлені, як на загальноекономічний розвиток, так і на окремі соціальні проекти та підтримку якості життя населення. Окрім того фандрайзінг як процес, включає в себе не лише пошук грошових коштів на реалізацію певних проектів, а й залучення для них людських, матеріальних, інформаційних та часових ресурсів. Тобто, практично, це не процес вкладення коштів у якийсь об'єкт розвитку, а процес пошуку необхідних ресурсів та коштів. Тому, якщо його розглядати у контексті визначення категоріального апарату соціального інвестування, він є не його складовою частиною, а інструментом або інфраструктурною підтримкою за допомогою якої здійснюється та забезпечується соціальне інвестування.

Категорія, яка частково покриває макрорівень здійснення соціального інвестування є асигнування на соціальну сферу. Цей термін включає в себе певний обсяг грошових вкладень які здійснює держава (централізовані та децентралізовані органи), у рамках бюджетних коштів, на розвиток соціальної сфери країни. Особливістю цієї категорії є обмеження соціального інвестуваннями рамками лише одного суб'єкту інвестиційної діяльності – державою. Схожою за сферою впливу (макрорівень) є категорія гуманітарна допомога, вона, так само, має більш масовий характер суб'єктів впливу, але складається не лише з державних інвестицій, а й інвестицій сторонніх держав та організацій донорів, які надають свою допомогу у разі гострої

необхідності, пов'язаної з соціальною незахищеністю населення країни або надзвичайним станом, що створює загрозу життя для людей.

Багато фахівців ототожнюють соціальні інвестиції з філантропією, однак, існує чітке розмежування між даними категоріями. Так, дійсно, обидва поняття описують процес надання допомоги, але різняться напрями інвестування, час на який направлено інвестиційні вкладення, наявність інвестиційного ефекту від їх впровадження та загального контролю. Більш детально різниця між окремими формами інвестиційної діяльності наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняльний аналіз відмінностей соціального інвестування від інших форм інвестиційної діяльності та філантропії

	Економічне інвестування	Соціально відповідальне інвестування	Соціальне інвестування	Філантропія
Характер інвестицій	розвиток економічних систем	розвиток економічних систем з врахуванням соціальної складової	розвиток соціальної складової	
Напрями інвестицій	матеріальні фонди підприємства	територіальні громади, допомога окремим когортам населення	розбудова соціальної інфраструктури та соціального капіталу	допомога окремим когортам населення
Об'єкти інвестування	засоби виробництва, засоби праці	засоби виробництва, засоби праці, соціальна інфраструктура підприємств	соціальна інфраструктура, людський капітал	людський капітал
Час інвестування	від короткострокового до довгострокового	від короткострокового до довгострокового	середньострокове та довгострокове	короткострокове
Інвестиційний ефект	має прямий економічний ефект для суб'єкта інвестування	має, як економічний, так і соціальний ефект, передбачає формування позитивного іміджу інвестора	має великий соціальний ефект, який може мати непрямий вплив на економічний розвиток	не має значення для суб'єкта інвестування
Контроль за результатом	прямий, постійний	прямий, постійний	опосередкований, постійний	Відсутній

Дослідження категоріального апарату соціального інвестування дає змогу надати уніфіковане його визначення, яке б більш комплексно відображало його зміст та сутність. Отже, під соціальним інвестуванням доцільно розглядати, процес вкладення, індивідами, підприємствами, державою та громадськими організаціями, фінансових та не фінансових активів у розвиток соціальної сфери та підтримку належного рівня життя населення країни.

Соціальне інвестування здійснює широке коло суб'єктів, основна відмінність яких полягає не лише в рівнях їх впливу на об'єкти та інвестиційних формах їх діяльності, а й в меті яку вони ставлять перед собою здійснюючи це інвестування. Найбільш великим суб'єктом соціального інвестування є держава (в особі органів державної влади), основною метою якої є підвищення якості життя населення його матеріального забезпечення, зростання продуктивності праці в країні та валового внутрішнього продукту. Крім того, соціальне інвестування здійснюють вітчизняні та закордонні не комерційні організації (благодійні фонди, міжнародні організації, міжнародні фонди розвитку) їх головною метою є лише отримання соціальної вигоди від вкладених коштів, що проявляється, як і в випадку з державою, в покращенні якості та рівня життя населення, підтримці розвитку малозабезпечених верств населення та соціально уразливих категорій, задоволення культурних та духовних потреб суспільства. Одним з суб'єктів соціального інвестування, чия діяльність останнім часом набула більшої активності є суб'єкти господарювання (підприємства, організації), вони вкладають свої фінансові ресурси, як в загальнодержавний соціальний розвиток, так і в розвиток соціальної інфраструктури та підтримку розвитку персоналу підприємства, ключовою метою цього суб'єкту є отримання у першу чергу прибутку в короткостроковому або довгостроковому періоді, підвищення іміджу та статусу підприємства, збільшення ступеню довіри населення до продукції та послуг, що воно надає. Останнім, не менш важливим суб'єктом соціального інвестування є населення, фізичні особи, що у відповідності з накопиченим

ними соціальним капіталом здійснюють інвестування окремих матеріальних та нематеріальних ресурсів в сферу соціального розвитку або культурного та духовного розвитку суспільства, при цьому маючи за мету задоволення власних духовних потреб та реалізацію особистого соціального капіталу.

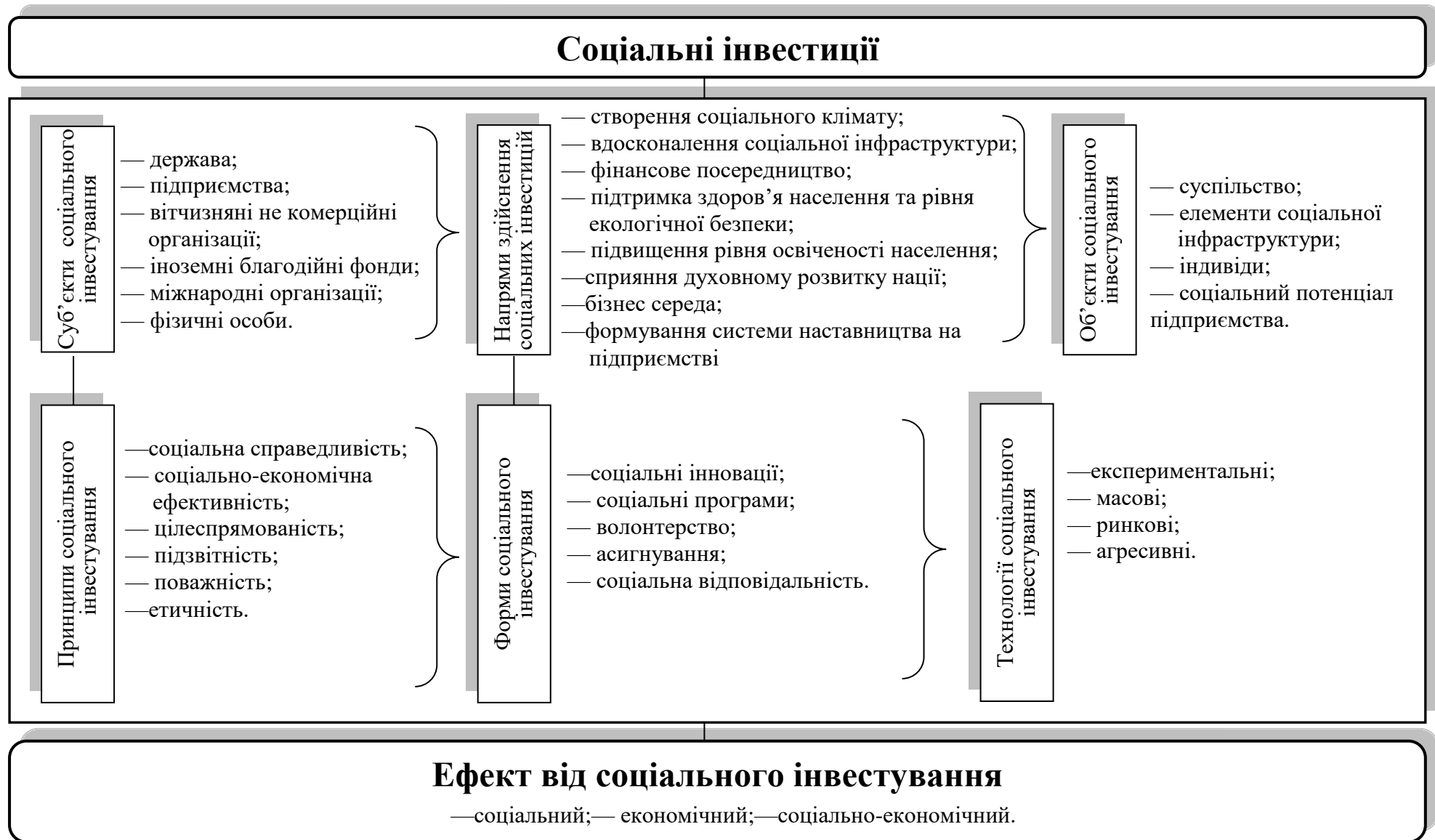
Всі суб'єкти соціального інвестування (інвестори) підпорядковані в своїй діяльності окремим принципам розробки та впровадження особистих інвестиційних проєктів. Деякі з них визначені на світовому рівні ООН в рамках глобальної програми PSI (Principles for Social Investment), це [175]:

Цілеспрямованість (purposeful) – в основу соціального інвестування повинно бути покладено обмежений набір пріоритетів, які визначено інвестором для досягнення поставленої мети. Цей принцип передбачає перед усім обов'язковість визначення стратегії, місії, мети та критеріїв ефективності соціального інвестування та безпосередньо об'єкту інвестиційних вкладень.

Вимірність (accountable) - соціальні інвестори несуть відповідальність за заплановані та незаплановані результати їх фінансування та дотримання концепції прозорості та самооцінки. Тобто, протягом усього життєвого циклу гранту необхідно відстежувати прогрес в досягненні поставленої мети та результатів інвестування та при необхідності проводити корегування надходження фінансових ресурсів.

Поважність (respectful) – впровадження проєктів соціального інвестування у відповідності до місцевих традицій, менталітету, релігії та пріоритетам окремих груп та особистостей. Принцип передбачає собою ставлення учасників програми до приймаючого суспільства, як до рівноправних партнерів, у відповідності до їх прагнень, сприйняття та можливостей. Передбачає проактивний розвиток довірчих та продуктивних відносин між зацікавленими сторонами, сприяння їх тісної співпраці.

Етичність (ethical) – соціальне інвестування повинно відповідати існуючим законам та нормам, як вітчизняним так і міжнародним, що встановлено в цій сфері. Підтримка відповідного психологічного клімату при

Рис. 1.1. Концептуальна схема соціального інвестування

впровадженні інноваційного проекту, високих стандартів управління, створення механізмів сприяння захисту інформування, щодо наявної неетичної поведінки.

Крім того, можна виокремити ще такі принципи соціального інвестування, як:

соціальна справедливість — соціальні інвестиції повинні бути направлені на встановлення соціальної рівноваги в суспільстві та забезпечувати сталий економічний та соціальний розвиток;

соціально-економічна ефективність — соціальні інвестиції як і інші види інвестицій, повинні бути направлені на отримання певного результату та віддачі від вкладень в грошовому або не грошовому (соціальному) вимірі;

відповідальності за результат – інвестор несе пряму відповідальність за результати інвестування, усі інвестиції не повинні шкодити соціальному капіталу країни та хоча б якось обмежувати права та можливості будь-якого члена суспільства;

проактивний підхід – соціальне інвестування повинно бути направлено на розвиток соціального середовища та передбачати прогресивне зростання рівня життя населення яке є цільовою групою споживання інвестиційних ресурсів; соціальні інвестиції повинні бути інструментом який спонукає до розвитку соціального капіталу та покращення рівня життя населення, а не інструментом підтримки патерналістських настроїв в суспільстві;

законність – усі види соціального інвестування повинні відповідати чинному законодавству України, а також базуватися на світових стандартах здійснення соціально-інвестиційної діяльності;

суспільна орієнтованість – головною метою соціального інвестування є покращення соціальної інфраструктури та рівня життя населення, а не отримання доходів інвесторами.

В сучасному світі виокремлюють широке коло *напрямів здійснення соціального інвестування*, згрупувати які можна наступним чином (табл.1.4):

Мета та напрями здійснення соціального інвестування в залежності від суб'єкту інвестиційної діяльності

Суб'єкт інвестування (інвестор)	Генеральна мета	Поширені напрями інвестування
1	2	3
Держава	забезпечення високого рівня якості життя населення країни, підвищення його матеріального та соціального добробуту, що є передумовою зростання продуктивності праці в країні та обсягів валового внутрішнього продукту	створення соціального клімату в країні
		розвиток соціальної інфраструктури країни (регіону)
		державна підтримка уразливих когорт населення
		підвищення рівня освіченості населення
		збільшення рівня соціального капіталу суспільства
		забезпечення ефективного функціонування ринку праці
		покращення рівня охорони здоров'я населення
		забезпечення принципів екологічної та соціальної безпеки
Підприємство	підтримка належного рівня якості життя місцевої громади, забезпечення якості трудового життя працівників, а також створення позитивного соціального іміджу підприємства в суспільстві	розвиток інфраструктури місцевих громад
		створення безпечних та комфортних умов праці
		забезпечення принципів соціальної відповідальності на підприємстві
		створення екологічно безпечних виробництв
		підвищення рівня компетентності та професіоналізму працівників
		формування системи наставництва на підприємстві та зміни професійних поколінь
		надання цільової допомоги окремим індивідам
Індивід	розвиток місцевої громади та надання цільової допомоги окремим членам суспільства, що її потребують.	підвищення рівня та якості життя окремих домогосподарств
		підвищення рівня освіченості та здоров'я окремих індивідів
		розвиток місцевих територій та громад
Благодійні фонди та інші не прибуткові організації	надання цільової допомоги окремим індивідам та суспільним групам з метою підвищення якості їх життя.	забезпечення відповідної якості життя окремих індивідів та суспільних груп
		розвиток соціальної інфраструктури
		підвищення рівня освіченості та здоров'я населення
		забезпечення духовного та культурного розвитку
		підтримка населення у екстремальних для життя ситуаціях

1	2	3
Міжнародні організації	підтримка належного рівня та якості життя населення в країнах реципієнтах, наближення країн до відповідних світових стандартів соціального розвитку	розвиток соціальної інфраструктури країни
		розвиток соціальної, економічної та правової культури суспільства
		мінімізація прояву будь-яких форм дискримінації
		допомога уразливим когортам населення
		збільшення рівня соціального капіталу суспільства
		підтримка населення країни у екстремальних та небезпечних ситуаціях

створення соціального клімату в країні, регіоні — полягає в сприянні максимального рівня зайнятості населення, зниженні рівня злочинності, збільшення довіри суспільства до влади, наявності позитивного психологічного настрою тощо;

формування збалансованої соціальної інфраструктури країни, регіону, підприємства — поширення доступності населення до соціальних послуг, просторовий розвиток території, благоустрій країни та інше;

фінансове посередництво, полягає в сприянні розвитку соціального страхування та пенсійного забезпечення окремих верств населення;

підтримка здоров'я населення та рівня екологічної безпеки — допомога хворим, стримування поширення соціально небезпечних хвороб в суспільстві, забезпечення закладів системи охорони здоров'я необхідною сучасною апаратурою, сприяння вирішенню глобальних екологічних проблем, екологічна відповідальність бізнесу тощо;

підвищення рівня освіченості населення — фінансування розвитку окремих освітніх програм, підтримка талановитої студентської молоді, збільшення доступності населення до освіти, впровадження сучасних освітніх технологій;

сприяння духовному розвитку нації — збільшення рівня соціального капіталу суспільства, культурний розвиток населення, забезпечення

соціальної відповідальності перед майбутніми поколіннями, сприяння формуванню патріотизму та пропаганди здорового способу життя;

бізнес середа — диверсифікація економіки країни, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, створення конкурентного інвестиційного клімату;

формування системи наставництва на підприємстві та забезпечення зміни професійних поколінь;

розвиток та ефективне функціонування ринку праці (додати напрямів)

Поряд з напрямками можна виокремити та згрупувати ключові *форми соціального інвестування*, такі як соціальні інновації, соціальні програми, соціальна відповідальність, волонтерство, асигнування, спонсорство, благодійність та інші.

Взагалі соціальні інвестиції можна класифікувати за наступними блоками (табл. 1.5): в залежності від суб'єкта соціального інвестування, за приналежністю суб'єкта інвестиційного впливу, за періодичністю вкладень, за ступенем охоплення, за напрямками вкладень, за формами інвестування, за строком вкладення, за рівнем ефективності, за формами реалізації та за об'єктами вкладення.

Таблиця 1.5

Класифікація основних видів соціальних інвестицій

№ п/п	Класифікаційна ознака	Види соціальних інвестицій
1	2	3
1.	За суб'єктами соціального інвестування	державні соціальні інвестиції
		соціальні інвестиції не комерційних організацій
		соціальні інвестиції підприємств
		соціальні інвестиції населення
		комбіновані соціальні інвестиції
2.	За приналежністю суб'єкта інвестиційного впливу	внутрішньо джерельні соціальні інвестиції
		зовнішньо джерельні соціальні інвестиції
3.	За періодичністю вкладень	Постійні
		Тимчасові
4.	За ступенем охоплення	Масові
		Поодинокі

Продовження табл. 1.5

5.	За напрямами вкладення	інвестиції у створення соціального клімату в країні, регіоні
		інвестиції у формування збалансованої соціальної інфраструктури країни, регіону, підприємства
		інвестиції у фінансове посередництво
		інвестиції у підтримку здоров'я населення та рівня екологічної безпеки
		інвестиції у підвищення рівня освіченості населення
		інвестиції у сприяння духовному розвитку нації
		інвестиції у бізнес середовище
		інвестиції у розвиток та ефективне функціонування ринку праці
		інвестиції у соціальні інновації
6.	За формами інвестування	соціальні інновації
		асигнування
		соціальна відповідальність
		спонсорство, благодійність
7.	За строком вкладення	Волонтерство
		Короткострокові
		Середньострокові
8.	За рівнем ефективності	Довгострокові
		інвестиції, що мають прямиий досяжний соціальний результат
		інвестиції, що мають довгостроковий прогнозований ефект
9.	За формами реалізації	інвестиції ефективність яких оцінити важко
		фінансові активи
		матеріально-технічні активи
		людський капітал
10.	За об'єктами вкладення	активи часу
		інвестиції у розвиток суспільства
		інвестиції у розвиток соціальної інфраструктури
		інвестиції у розвиток окремих індивідів
		Інвестиції у соціальний потенціал підприємства

Ключовою та найбільш розповсюдженою в усьому світі формою є соціальні інновації. За загальним визначенням під соціальними інноваціями розуміються – нові ідеї, які допомагають в вирішенні існуючих соціальних, культурних завдань з метою отримання користі для людства та планети [102]. Соціальні інновації реалізуються такими суб'єктами як підприємства, організації, не комерційні вітчизняні та іноземні фонди, рідше державою та регіональними органи влади. Прикладом соціальних інновацій є створення

нових соціальних та освітніх систем, створення систем суспільних комунікацій, сприяння розвитку інноваційних технологій, тощо.

Для держави найчастішою формою соціального інвестування є асигнування державного бюджету на розвиток соціальної сфери, покращення соціальної інфраструктури та втілення окремих соціальних програм, насамперед підтримки уразливих верств населення (молоді, жінок, дітей, безробітних, інвалідів).

Для такого специфічного суб'єкту інвестування як особистість, ключовою формою виступає волонтерство – це взаємодопомога, самодопомога та офіційне надання послуг на добровільній основі людиною на благо широкої громадськості без отримання грошової винагороди [102]. Останнім часом, волонтерство набуло поширеності в Україні, особливо серед молоді, що є однією з характеристик соціального капіталу нашого суспільства.

З метою активізації результатів соціального інвестування виокремлюють окремі *технології* впровадження інвестиційних проєктів, використання яких залежить від форм та напрямів їх здійснення, це: експериментальна (передбачає створення окремих тестових об'єктів з режимом найбільшого сприяння для реалізації соціального інвестиційного проєкту. Передбачає в подальшому поширення експериментальних зон та втягнення в проєкт соціального інвестування все більшого числа об'єктів); масова (вбачає впровадження проєктів, що охоплюють декілька сфер діяльності або комплексно окремих елементів соціальної інфраструктури, використовується для досягнення соціального ефекту відразу в окремій соціальній структурі); ринкова (технологія, що впроваджує програми які передбачають ринкове саморегулювання процесу соціального інвестування та отримання віддачі від них); агресивна (характеризується максимальною активністю при впровадженні соціального інвестиційного проєкту, позиціонування соціального проєкту як пріоритетного та нав'язування його результатів суспільству) [58].

Як і інші різновиди інвестування, соціальне інвестування передбачає під собою отримання певного ефекту соціального, економічного або навіть комплексного соціально-економічного.

Соціальна ефективність виражається в зростанні показників соціального розвитку країни, збільшенні соціальної справедливості в суспільстві, зменшенні соціальної напруги, збільшенні кількості дітей в домогосподарствах, зміні в індексах споживчих цін, зменшенні рівня безробіття, збільшенні соціального капіталу та соціального потенціалу країни, зростанні рівня забезпечення населення житлом.

Соціально-економічна ефективність полягає в зменшенні вартості соціальних послуг, розвитку соціальної сфери підприємства та підвищення рівня мотивації працівників, збільшенні рівня платоспроможності населення, поширення соціальної інфраструктури, зменшенні економічних витрат від безробіття, підвищенні рівня зайнятості населення, рівня охорони здоров'я, розвиток науково-технічного потенціалу, підвищенні якості та доступності освіти, підвищенні рівня забезпеченості населення житлом, створенні та поліпшення транспортної інфраструктури, поліпшенні екологічної ситуації, тощо.

Економічна ефективність — збільшення строку віддачі від інвестицій, підвищення продуктивності праці, зростання рівня ВВП за рахунок зростання доходу від соціальної сфери, збільшення конкурентоспроможності підприємств та країни, мінімізація витрат на розробку та впровадження соціальних проектів

Отже, дослідження показало, що соціальне інвестування представляє собою окремий економічний процес, що знаходиться під впливом певного кола факторів та втілюється на основі впровадження певних технологій та принципів реалізації, основною метою соціального інвестування є отримання максимального соціального та економічного ефекту від впровадження інвестиційних проектів.

1.2. Концептуальні основи формування ринку соціальних інвестицій та його вплив на якість життя населення

Якщо раніше існували лише поодинокі випадки здійснення соціального інвестування, то в сучасних українських реаліях можна констатувати про початок зародження ринку соціальних інвестицій, що наділений усіма характерними рисами та атрибутами ринку, специфічною кон'юнктурою, принципами функціонування, секторальним різноманіттям, особистою інфраструктурою та інше. Насьогодні, чіткого визначення сутності поняття ринок соціальних інвестицій, як комплексної структури не існує, ні в вітчизняних, ні в закордонних досліджень. Більшість, дослідників навіть не виокремлюють соціальне інвестування, як окрему складову інвестиційного ринку, адже воно має свою специфічність. Окремим, винятком є спроба, організації міжнародного співробітництва та розвитку (OECD), розгляду соціального інвестування, як ринкової категорії. Саме ця організація виступає певним законодавцем створення основних інструментів функціонування ринку соціальних інвестицій та закликає більшість країн світу, до переходу від стихійного соціального інвестування, до здійснення структурованих ринкових кроків в реалізації соціальних інвестицій.

Вважається, що інвестиційний процес є певним механізмом роботи інвестиційного ринку, тобто при його наявності можна стверджувати про існування сформованих ринкових відносин в цій сфері. Як і у випадку з грошовими інвестиціями соціальним інвестиціям, так само, є характерним поняття інвестиційний процес, який виражається як комплекс заходів що включає в себе усі етапи реалізації інвестиційної діяльності, починаючи від прийняття рішення щодо інвестування та завершуючи компенсацією отриманих витрат від інвестиційних вкладень. В класичній теорії інвестиційної діяльності, інвестиційний процес поділяється на три основних етапи: перший включає в себе прийняття рішення щодо інвестування,

формування мети, відбір об'єкта фінансування, створення та підписання договору інвестування; другий включає в себе безпосередній процес здійснення інвестицій, практичний супровід з реалізації інвестицій, ключовим завданням цього етапу є створення об'єкту інвестиційної діяльності; третій, заключний етап пов'язаний безпосередньо з експлуатацією створеного об'єкту інвестиційної діяльності, в рамках цього етапу реалізовується безпосередньо виробництво та реалізація нових товарів, а його результатом є отримання доходу та віддачі від інвестицій [39]. У випадку з соціальним інвестуванням, інвестиційний процес має трохи іншу хронологію та змістовну складову. Узагальнені етапи інвестиційного процесу соціальної направленості мають наступну ієрархію:

Перший етап (підготовчо-визначальний) – на цьому етапі відбувається безпосередня оцінка необхідності здійснення соціального інвестування, конкретизація сфери та об'єкту інвестування, оцінка інвестиційних ризиків, а також прямих та опосередкованих зисків від реалізації соціального інвестування (передбачуване збільшення рівня якості життя, обсяги перспективного зростання економічних показників розвитку країни, підприємства та інше). Тривалість цього етапу може знаходитися в діапазоні від декількох хвилин до декількох місяців, все залежить від масштабності та мобільності безпосереднього інвестора, а також обсягів інвестиційних ресурсів. Так, наприклад, якщо інвестування здійснює індивід то тривалість цього етапу може бути мінімальною, а якщо їх здійснює держава, то сам процес прийняття рішення може сягати й декілька місяців, а іноді і років.

Другий етап (перехідний) – передбачає безпосередній процес здійснення інвестування, тобто передачі інвестиційних ресурсів об'єкту інвестування, на цьому етапі відбувається остаточна конкретизація мети інвестування, визначаються обсяги інвестиційних ресурсів, в деяких випадках, підписання інвестиційних договорів та іншої супровідної документації які окреслюють основні складові інвестиційного проекту.

Третій етап (експлуатаційний) – передбачає безпосередню реалізацію соціально-інвестиційного проекту, забезпечення супроводу, розподілу інвестиційних ресурсів, оцінку достатності коштів та експлуатацію продукту інвестиційної діяльності, формування соціального ефекту та розповсюдження його на цільові групи.

Четвертий етап (заключно-оціночний) – на цьому етапі відбувається оцінка результатів здійснення інвестування, оцінка рівня покращення якості життя та ступінь виконання поставленої генеральної мети інвестування, приймається рішення, про необхідність подальшої інвестиційної підтримки об'єкту.

Однак, наведений перелік не є універсальним, завдяки своїй специфічності та різноманітності здійснення соціальних інвестицій, кожен з етапів соціально інвестиційної діяльності різниться в залежності від суб'єкту, що його здійснює. Так, наприклад, на мікрорівні, коли інвестором виступає індивід інвестиційний процес носить менш формалізований характер, і в більшості випадків зовсім виключає третій та четвертий етап інвестиційної діяльності. Тобто полягає лише в наданні інвестиційних ресурсів не зосереджуючи уваги на процесі супроводу та оцінки ефективності соціального інвестування. Для благодійних фондів найбільш ґрунтовним є перший етап визначення об'єкту та мети інвестування, адже в багатьох випадках саме благодійні фонди виступають, окрім прямих інвесторів ще й посередниками, тобто вони беруть на себе завдання пошуку об'єктів інвестування та прийняття остаточного рішення щодо розподілення коштів. Тому, третій та четвертий етап інвестиційного процесу для благодійних фондів не є різко вираженим, а в деяких випадках й зовсім відсутній. Прикладом об'єкту, який цілком та повністю проходить усі етапи інвестиційного процесу є держава. Для держави кожен з етапів є більш тривалим в часовому просторі та має свої специфічні риси, які пов'язані з особливостями бюджетної сфери, а також широтою розповсюдження результатів інвестиційної діяльності. Так, на першому етапі здійснення

державою соціальних інвестицій відбувається розподіл наявних ресурсів за галузями здійснення інвестицій у відповідності до наявного бюджету на рік. Такий розподіл базується на основі попередньо визначених проблем у різних галузях соціальної сфер, а також з врахування пріоритетних напрямів розвитку. Другий етап інвестиційного процесу для держави в більшості випадків розбивається на декілька етапів, тобто грошові кошти надаються на основі трансферних платежів. Має місце і надання одноразових перерахунків, коли соціальне інвестування здійснюється у об'єкти, що не є постійними отримувачами інвестиційних ресурсів державою. Третій етап – на відміну від інших соціальних інвесторів на цьому етапі участь держави, як суб'єкта інвестування, є найбільш поглибленою. Адже в сучасних українських реаліях, майже усі соціальні сфери є підвідомчими державним органам влади, тобто вони виступають не лише управляючим, а й контролюючим органом. Тому тривалість цього етапу для держави триває увесь період до надходження нового фінансового траншу. Четвертий етап для держави має найбільш глобальний характер адже оцінка результатів та ефективності соціальних інвестицій здійснюється на основі значення таких глобальних показників економічного та соціального розвитку країни, як рівень людського розвитку, якості життя населення, конкурентоспроможності держави, глобальних показників соціально-економічного розвитку держави тощо.

	1 етап (підготовчо- визначальний)	2 етап (перехідний)	3 етап (експлуата- ційний)	4 етап (заключно- оціночний)
Держава				
Підприємства				
Благодійні фонди				
Міжнародні організації				
Індивіди				

	високий рівень важливості етапу
	середній рівень важливості етапу
	низькі рівень важливості або відсутність

Рис. 1.2. Етапи здійснення інвестиційної діяльності в залежності від суб'єктів соціального інвестування

Отже, існування соціальних інвестиційних процесів на всіх рівнях дає змогу стверджувати про наявність ринку соціального інвестування, під яким можна розуміти – сукупність економічних та соціальних відносин, які виникають між попитом та пропозицією соціальних інвестицій, знаходяться під впливом певних факторів та ризиків та мають за головний результат збільшення якості життя населення.

За своїм характером ринок соціальних інвестицій є дуже специфічним та різко відрізняється від інших ринків, в тому числі й класичного інвестиційного ринку. Основними його особливостями є:

1. Масштабність впливу результатів інвестиційної діяльності. Більшість соціальних інвестицій, які вкладають інвестори, направлені на покращення якості життя населення широкого кола осіб. Навіть коли соціальне інвестування здійснюється на мікрорівні (в окремого індивіда) його результати можуть бути виражені в майбутньому в підвищенні добробуту всього населення.

2. Відсутність прямої матеріальної віддачі від процесу інвестування. Всі соціальні інвестиції, які здійснюються в межах певного суспільства направлені на підвищення рівня якості життя та людського розвитку, як окремого індивіда, так і населення в цілому. Тобто вони мають соціальний характер, та не передбачають отримання прямих економічних зисків від їх реалізації.

3. Відсутність жорсткої формалізації процесу соціального інвестування. Процес інвестиційної діяльності може здійснюватись без фактичного правового підтвердження передачі коштів об'єкту інвестування та носити спонтанний або періодичний характер.

4. Інвестиційні ресурси можуть виражатися не лише в грошовому еквіваленті, а й у витратах часу, сил та енергії на їх реалізацію.

5. Характер та масштаби здійснення соціального інвестування, залежать не лише від рівня економічного розвитку країни та населення, а й від менталітету, історичних і культурних передумов, соціальної зрілості

суспільства та підприємств, наявності відповідного соціального капіталу в країні, тощо.

6. Ринок соціальних інвестицій характеризується своєю полярністю у розрізі перетину інтересів усіх ринкових суб'єктів. Інвестор одночасно може виступати, як постачальником, так і одержувачем інвестиційних ресурсів, а в деяких випадках й посередником на ринку.

7. Особливий характер конкуренції на ринку соціальних інвестицій, який виражається в домінуванні попиту на інвестиційні ресурси над їх пропозицією. Тобто, рішення, щодо здійснення інвестування залежить лише від власника інвестиційних ресурсів, на основі суб'єктивного та об'єктивного сприйняття щодо розміру соціального ефекту від його вкладень.

Головними елементами будь-якого ринку є сформований та функціонуючий на ньому попит, пропозиція, конкуренція, інфраструктура ринку та ринковий механізм за допомогою якого регулюються основні процеси на ринку.

Пропозиція на ринку соціальних інвестицій це відносний обсяг наявного доходу у суб'єктів інвестиційної діяльності, який вони здатні надати об'єктам інвестування для задоволення їх соціальних потреб. Взагалі можна виокремити два види пропозиції, це резервна та наявна пропозиція. Резервна пропозиція, включає в себе потенційні можливості задоволення сформованого на інвестиційні ресурси попиту, а наявна пропозиція, відповідає вже реалізованим можливостям задоволення. Тобто, якщо порівнювати ці види пропозиції у відповідності до наявних етапів здійснення процесу соціального інвестування, то резервна пропозиція формується на першому підготовчо-визначальному етапі, а наявна реалізується на другому етапі інвестиційного процесу. Слід також зазначити, що резервна пропозиція, може залишатися нереалізованою протягом великого проміжку часу, та навіть ніколи не стати наявною, якщо суб'єкт інвестування прийме рішення, щодо перерозподілу інвестиційних ресурсів до інших сфер. Основними суб'єктами які формують пропозицію на ринку соціальних інвестицій є:

держава, підприємства, вітчизняні некомерційні організації, іноземні благодійні фонди, міжнародні організації та фізичні особи. Формування пропозиції інвестиційних ресурсів відбувається під впливом багатьох факторів і характеризується великим ступенем гнучкості. Основний їх блок складають макроекономічні показники діяльності держави та окремих підприємств, рівень розвиненості економіки, наявні обсяги державного бюджету, валова додана вартість виробленої продукції, середній курс валют, податкова політика держави, рівень розвиненості класичного інвестиційного ринку та соціального зокрема, зміну у економічній та соціальній політиці держави, рівень розвиненості соціально-відповідального бізнесу в країні, наявна практика соціального інвестування яка приносила відповідний ефект, рівень розвитку законодавчої бази, рівень бюрократії та корупції в країні, наявний соціальний капітал та соціальна відповідальність суспільства.

Попит на ринку соціальних інвестицій можна визначити як сукупність різних об'єктів інвестиційної діяльності, які потребують в даний проміжок часу інвестиційних вкладень, а їх відсутність стає перешкодою для розвитку та існування кожного з них.

До основних об'єктів які формують попит на ринку соціальних інвестицій відносять:

суспільство, поява попиту у цього об'єкту може бути спричинено низьким рівнем життя, недорозвиненістю системи соціального забезпечення в країні, рівнем захисту навколишнього середовища, рівнем розвитку демократії в країні, доступності соціальних послуг, забезпечення принципів рівності, безпеки життя та інше. Задоволення попиту цього об'єкта має масовий характер та направлено або на все населення країни, або на окремі групи населення;

елементи соціальної інфраструктури, формування попиту з боку цього об'єкту інвестування відбувається, за рахунок наявності в країні низького рівня надання соціальних послуг, недостатнім рівнем охорони здоров'я, функціонування системи освіти, закладів соціального захисту, культури,

житлової інфраструктури, тощо. Попит у цього об'єкта може формуватися як на рівні держави в цілому, так і на регіональному та місцевому рівнях, а його задоволення носить мікросоціальний ефект, тобто направлено на усе суспільство, або громаду окремої території;

соціальний потенціал підприємства, включає попит на інвестиції пов'язані з розвитком соціального клімату на підприємстві, поява попиту направлена на вирішення проблем формування безпечних умов праці на підприємстві, забезпечення високої якості трудового життя, розвиток соціальної інфраструктури підприємства, а також забезпечення позитивного соціального іміджу підприємства в суспільстві. Задоволення попиту на цьому рівні охоплює мезо- рівень та поширюється на колектив підприємства;

індивіди, попит серед цих об'єктів формується в результаті наявності певних соціальних проблем та потреб які виникають на рівні окремого домогосподарства. В більшості цей попит має індивідуалізований характер та може проявлятися в потребі інвестиційних ресурсів для вирішення проблем зі здоров'ям, отриманням освіти, доглядом за окремими членами сім'ї, вирішення матеріальних, житлових проблем домогосподарств, необхідності отримання допомоги у критичних ситуаціях, що загрожують життю та здоров'ю людини.

Не зважаючи на рівень сформованого попиту на ринку соціальних інвестицій, результатом його задоволення є покращення якості життя, або окремого індивіду та його сім'ї, або працівників підприємства, або ж суспільства в цілому. Взагалі якість життя є дуже широкою та багатогранною категорією. Погляди науковців щодо її визначення є достатньо різноманітними так, С.А. Айвазян має комплексне бачення на поняття якість життя розглядаючи його, як сукупність чотирьох базових компонентів: рівня освіти та кваліфікації; добробуту населення як оцінки рівня життя; соціальна безпека (умови праці, соціальний захист, фізична і майнова безпека, криміногенна ситуація); якість навколишнього середовища [2]. Схожі бачення мають вчені інституту економіки промисловості НАН України, які в

сутність цієї категорії вкладають сукупність структурних елементів, що включають задоволення чотирьох груп потреб: прожити довге і здорове життя; здобути знання; мати гідні умови праці та доступ до ресурсів; здоровий спосіб життя та розвиток людини [62]. Існують бачення науковців, що розглядають якість життя, як показник суб'єктивної оцінки, так, наприклад, Колот А.М. визначає якість життя, як рівень задоволення потреб людини, що визначається відносно відповідних нормативів, соціальних стандартів, традицій, звичаїв або відповідно до сформованих особистих вимог [48]. Таким чином, погоджуючись з баченнями дослідників в сфері якості життя можна стверджувати, що якість життя є різноплановою категорією, яка з одного боку, характеризує загальний стан речей у соціальній сфері, тобто, рівень розвиненості та доступності соціальних послуг, достатності коштів для існування та можливостей розвитку людини, а з іншого боку, має суб'єктивну складову, яка позначається в рівні задоволеності населення умовам життя, які є на даний момент в країні. За своєю структурою, якість життя включає в себе наступні компоненти (рис.1.3). В першу чергу, це матеріальне становище населення, яке враховує наявний рівень достатку та оцінює достатність грошових коштів для існування, забезпечення комфортних умов існування та накопичення. Цей компонент має як об'єктивне так і суб'єктивне сприйняття. Як об'єктивний показник він показує відповідність наявного середнього доходу домогосподарств прожитковому мінімуму який існує в країні, а також рівень поширення та доступності населення до програм соціальної допомоги, особливо це стосується уразливих верств населення. Як суб'єктивний показник, рівень достатку оцінюється загальним сприйняттям та задоволеністю населення сукупним доходом його родини та можливістю забезпечити за їх рахунок своє гідне існування. Друга, компонентна складова якості життя населення, це безпека життя, яка виражається у трьох основних середовищах: екологічна безпека, тобто можливість жити у чистому та незабрудненому навколишньому середовищі; особиста безпека – це наявний

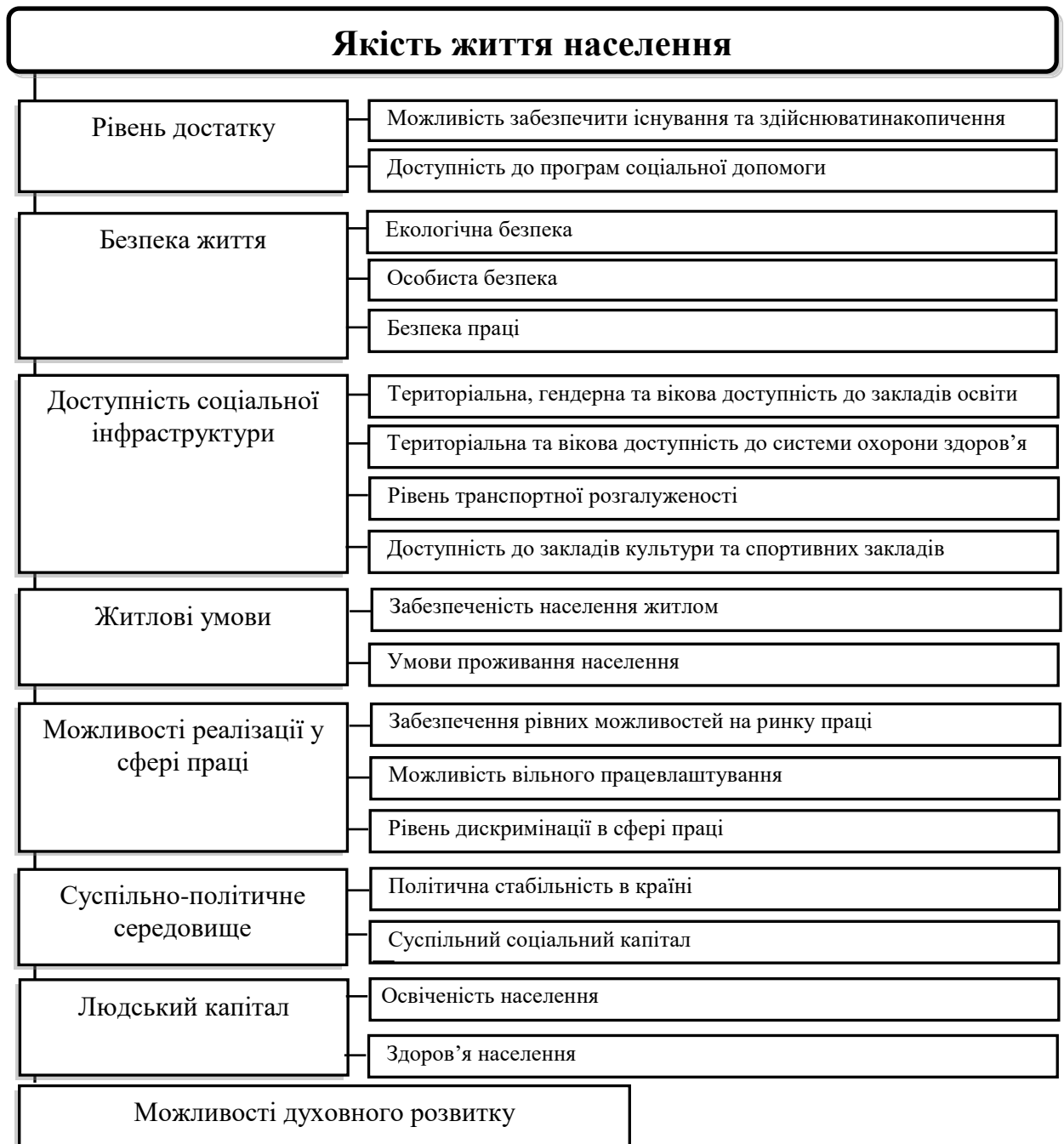

Рис. 1.3. Структурно-компонентні складові якості життя

соціально-психологічний клімат в суспільстві, відсутність прямих та опосередкованих загроз життю та здоров'ю людей; безпека праці – характеризує безпосередньо сферу прикладання праці, відповідність місця роботи санітарно-гігієнічним умовам праці, а також загроз отримання травм на виробництві. Так саме, як і у випадку з достатністю доходів, безпека життя може бути оцінена як за об'єктивними, так і суб'єктивними характеристиками, адже сама по собі безпека, це в першу чергу рівень

комфортності та стабільності життя, що проявляються лише в особистісному ставленні індивіда до його існування.

Третій, не менш важливий компонент якості життя – це доступність соціальної інфраструктури. Він характеризує, загальну інфраструктуру закладів соціальної сфери (освітні установи, установи охорони здоров'я, заклади культури, фізичного виховання та спорту, заклади соціальної допомоги, тощо), та їх доступність з точки зору забезпечення в них усіх прав та свобод, в незалежності від віку, статі, стану здоров'я, місця проживання та інше.

Четверта компонента – житлові умови. Розкриває рівень забезпеченості населення житлом, а також безпосередні умови проживання населення. Ця компонента характеризується в більшості об'єктивними показниками та показує рівень відповідності умов проживання до державно установлених норм, наявність комунальної інфраструктури, забезпечення житла, газом, водою та іншими комунальними послугами. Шоста компонента – оцінюється можливостями реалізації населенням своєї спроможності до праці, що можуть бути виражені у забезпеченні рівних можливостей доступу до ринку праці, наявній конкуренції, можливостях працевлаштування найбільш вразливих верств населення (молоді, інвалідів та жінок), відсутністю проявів будь-якої дискримінації в сфері праці. Суспільно-політичне становище в країні – є сьомою структурною компонентою, що характеризує якість життя населення. Саме ця компонента ототожнює та показує суб'єктивне сприйняття населенням якості свого життя, рівень довіри в суспільстві, соціальну згуртованість, взаємовідносини підтримки, задоволеність населення життям, глибина соціального відторгнення в суспільстві, активність громадської позиції, тощо. Остання, але не менш важлива, компонента, це рівень сформованого людського капіталу, що складається з двох ключових складових, освіченості населення та рівня здоров'я населення.

Ще одним аргументом до питання впливу соціального інвестування на якість життя населення є аналіз інструментів регулювання якості життя. Так, у відповідності до загальноприйнятих знань у сфері державного регулювання, усі інструменти поділяються за двома групами: адміністративні та економічні. У випадку регулювання якості життя, до адміністративних методів відносяться: створення та дотримання соціальних стандартів, побудова дієвої соціальної політики, створення умов для розвитку соціальної відповідальності та соціальної згуртованості в суспільстві, тощо. Економічним же інструментом регулювання якості життя виступає безпосередньо соціальне інвестування (яке виражається в фінансовій підтримки та розвитку окремих компонентів якості життя на основі економічної стабільності в країні).

Повертаючись до дослідження процесу функціонування ринку соціальних інвестицій, слід зазначити, що даний ринок має свою специфічну інфраструктуру яка забезпечую процес його функціонування та переходу резервної пропозиції до наявної. Взагалі під інфраструктурою ринку соціальних інвестицій можна розуміти сукупність компаній, регулюючих органів та правових актів, які забезпечують функціонування між суб'єктами ринкових відносин з питань задоволення та регулювання попиту та пропозиції на ринку соціальних інвестицій. До елементів інфраструктури ринку соціальних інвестицій відносять: посередників, банківські та фінансові установи, нормативно-законодавчу базу, венчурні фонди, стейкхолдерів, благодійні фонди, інформаційні ресурси, комунікаційний простір та інше.

Посередники – це установи, організації або фізичні особи які сприяють встановленню контактів в системі забезпечення можливості максимальної задоволення попиту та пропозиції. Основними посередниками на ринку соціальних інвестицій виступають: біржі благодійності, благодійні фонди, трастові фонди, соціальні посередники, краудфандингові платформи.

Соціальні біржі благодійності – це загальнонаціональні незалежні соціальні структури які виконують роль посередників. Головною метою їх

діяльності є пошук інвесторів для вирішення соціальних проблем які існують в суспільстві, окрім того, біржа благодійності виконує функцію генерації наявних в суспільстві соціальних проблем, для оптимізації процесу надання допомоги за рахунок соціального інвестування. Така форма посередництва дуже розвиненою є в європейських країнах. В Україні, сьогодні, існує лише одна така форма посередництва, це Українська біржа благодійності, яка за допомогою, в більшості інтернет-ресурсів, доводить до відома потенційних інвесторів наявні проблеми, що існують сьогодні в країні. Основними посередницькими сферами діяльності цієї біржі є здоров'я, освіта, культура та спорт, екологія, а також допомога населенню, яке постраждало в результаті проведення АТО [144]. Найстарішою у світі є азіатська біржа соціальних інвестицій, яка була заснована в 2005 році. Пізніше в 2013 році своє функціонування розпочала соціальна біржа в Лондоні, а також в Берліні та Канаді.

Благодійний фонд – це недержавна організація, метою якої є здійснення цільових програм соціальної підтримки окремих категорій населення, сприяння розвитку науки, освіти, підтримки культури та мистецтва, охорони здоров'я, пропаганди здорового образу життя, а також охорони навколишнього середовища. Окрім своєї класичної форми діяльності благодійні фонди виконують не тільки функції суб'єкту інвестиційної діяльності, а й виступають, у деяких випадках, окремим елементом інфраструктури ринку соціальних інвестицій, виконуючи при цьому функцію посередника у пошуку інвесторів для надання соціальної допомоги нужденним, а також вкладення у розвиток соціальної інфраструктури місцевих громад.

Трастові фонди – це специфічний тип юридичних осіб які створюють зиски на користь іншої особи, групи осіб або організації. Існує багато видів трастових фондів і способів їх фінансування, які, в кінцевому рахунку, впливають на їх діяльність [155]. Але завжди в їх структурі присутні три основні суб'єкти:

Грантор (дарувальник). Це людина, яка засновує трастовий фонд та жертвує (дарує) своє майно (готівка, акції, облігації, нерухомість, паї, предмети мистецтва, частина бізнесу та ін.). Він також встановлює умови його діяльності.

Бенефіціар (отримувач). Це людина, для якої був створений трастовий фонд. Передбачається, що діяльність фонду буде здійснюватися таким чином, щоб принести користь бенефіціару відповідно до умов, викладених Грантором.

Керуючий на довірі (трасті). Управляти фондом може одна людина, фінансова установа (наприклад, спеціалізований департамент банку) або декілька довірених радників. Керуючий відповідає за діяльність фонду та за дотримання його обов'язків у відповідності з існуючим законодавством. Найчастіше керуючому призначається заробітна плата. В окремих випадках трасти замість керуючого наймають піклувальника з числа кваліфікованих інвесторів, які можуть більш ефективно розпоряджатися активами фонду [155].

Така форма посередництва більш розвинена в європейських країнах, її використовують достатньо заможні верстви населення, як одну з форм перерозподілу наявних ресурсів, та забезпечення життя та розвитку майбутніх поколінь.

Соціальні посередники – це суб'єкти інфраструктури головною метою яких є сприяння досягненню згоди між соціальними суб'єктами для вирішення соціальних проблем одного з них і надання йому допомоги [140]. Соціальні посередники здійснюють свою посередницьку діяльність у формі надання не фінансової допомоги організації соціальних інвестицій.

Краудфандингові платформи – це колективне співробітництво людей з приводу добровільного об'єднання фінансів людей для підтримки певних об'єктів соціальних інвестицій [52]. Такі платформи, організують цільовий пошук коштів для вирішення відповідних соціальних проблем. Головною функцією такого посередника є визначення інвестиційних об'єктів,

формування мети інвестування, обсягів необхідних фінансових коштів та пошук інвесторів.

Венчурні фонди – недиверсифікований інститут спільного інвестування закритого типу, який здійснює виключно приватне (закрите) розміщення цінних паперів інститутів спільного інвестування серед юридичних та фізичних осіб. Активи венчурного фонду можуть повністю складатися з нерухомості, корпоративних прав та цінних паперів, а також боргових зобов'язань [85]. Така форма посередництва достатньо рідко використовується на ринку соціальних інвестицій, але ж займає певне місце.

Окремим елементом інфраструктури ринку соціальних інвестицій є *банківські та фінансові установи*. Вони виконують функцію перерозподілу та накопичення інвестиційних коштів, які направляються на задоволення інвестиційного попиту на ринку соціальних інвестицій, а також збереження та нарощування коштів на рахунках інвесторів. Окрім того вони здійснюють комісійно-посередницькі та брокерські операції на замовлення та за дорученням суб'єктів інвестиційної діяльності. В сучасних умовах ринкової економіки без участі банківських та фінансових установ є майже неможливим функціонування ринку соціальних інвестицій, адже саме вони виступають його ключовим інфраструктурним елементом.

Нормативно-правове середовище – це система нормативно-правової документації, а також законодавчих актів які забезпечують ефективне функціонування ринку соціальних інвестицій у відповідності до наявних міжнародних та загальнонаціональних стандартів. Функціонування ринку в рамках правового поля є можливим лише при наявності відповідної нормативно-правової бази, яка регулює усі процеси на ринку та забезпечує права та обов'язки усіх суб'єктів та об'єктів інвестиційної діяльності. До нормативно-правового середовища ринку соціальних інвестицій відносять: міжнародні стандарти соціального інвестування та ведення соціально-відповідального бізнесу, міжнародні стандарти здійснення фінансових та банківських операції, нормативно-законодавчі акти міжнародних організацій,

Конституція та національне законодавство країни, нормативні акти регулювання діяльності соціальних інвесторів, нормативно-правові акти підприємств які здійснюють соціальне інвестування, суспільні норми та інше.

В Україні сьогодні, нажаль, нормативно-правове середовище у сфері соціального інвестування сформоване не повною мірою. Відсутніми є певні законодавчі акти в сфері діяльності благодійних організацій, не достатньо розвиненими є системи пільг для підприємств та внутрішні нормативні акти у сфері здійснення соціальних інвестицій.

Інформаційно-комунікативний простір – це наявне інформаційне середовище в країні яке забезпечує досягнення максимального задоволення попиту та пропозиції на ринку соціальних інвестицій. Забезпечує процес доведення інформації щодо наявного попиту до інвесторів. Основними складовими елементами цього простору виступають:

специфічні комунікаційні майданчики – це різноманітні ярмарки та виставки, благодійні акції, які покликані сформувавши доступну інформацію, щодо наявного попиту на ринку та необхідних обсягів інвестиційних ресурсів. Окрім того, такі майданчики виконують функцію інструментів зосередження уваги суспільства та інших суб'єктів інвестування до наявних соціальних проблем та необхідності доручення до їх вирішення;

засоби масової інформації, створюють інформаційне поле щодо актуальних у сфері соціального розвитку держави та суспільства проблем. За допомогою цих ресурсів відбувається формування позитивного соціально відповідального образу окремих крупних інвесторів, що є вираженням соціально-економічного ефекту від реалізації соціальних інвестицій;

інтернет ресурси - агрегують в собі функції двох попередніх елементів інформаційно-комунікативного простору, адже в сучасних умовах розвитку науково-технічного прогресу, вони виступають як інтерактивними комунікативними майданчиками, так і окремим засобом масового поширення інформації.

В Україні сьогодні інформаційно-комунікативне середовище знаходиться на етапі активного розвитку та за виконанням своїх функцій, як інфраструктурного елементу ринку соціальних інвестицій знаходиться на рівні окремих європейських країн.

Завершальним елементом інфраструктури ринку соціальних інвестицій є стейкхолдери. *Стейкхолдери* – це фізичні особи, організації, які є виступають зацікавленими сторонами в процесі соціального інвестування, мають певні права, вимоги чи інтереси від реалізації інвестиційного проекту [138]. Найпопулярнішим стейкхолдером на ринку соціальних інвестицій є держава та окремі елементи державної інфраструктури, саме вони найчастіше є зацікавленими в реалізації соціальних інвестицій сторонніми суб'єктами, окрім того вони виконують функцію контролю та підтримки в цьому процесі. Стейкхолдерами також можуть виступати окремі домогосподарства, підприємства та місцеві громади.

Зазначені вище елементи інфраструктури ринку соціальних інвестицій виконують дуже важливу роль, адже без них є майже неможливою організація сучасного процесу функціонування ринку соціальних інвестицій.

Не дивлячись на соціальну направленість вкладень соціальним інвестиціям є характерні певні ризики їх реалізації, які враховують інвестори під час прийняття рішення щодо здійснення інвестиційної діяльності. Тому, вони є невід'ємними елементами ринку соціальних інвестицій. Взагалі усі існуючі ризики можна згрупувати за двома основними групами, це екзогенні та ендегенні ризики.

Екзогенними ризиками (зовнішніми) вважаються ті, які на пряму не пов'язані з діяльністю об'єкта інвестування. До них відносяться: дестабілізація економічної ситуації в країні; відсутність та недосконалість законодавчої бази здійснення соціального інвестування; відсутність прозорої системи оподаткування та ведення бізнесу; високий рівень корупції в країні; ризики суспільного неприйняття соціальних інновацій; низький соціальний капітал суспільства; зміна природно-кліматичних та геополітичних умов

функціонування держави; недостатній рівень соціально-економічного розвитку країни, відсутність необхідного рівня якості надання соціальних послуг.

Ендогенними ризиками (внутрішніми) вважається ті ризики які виникають безпосередньо на етапі передачі та використання інвестиційних ресурсів об'єктом, тобто ті, що пов'язані з безпосередньою діяльністю об'єкту інвестування. Серед них найбільш поширеними ризиками є: відсутність достовірної інформації у інвестора про об'єкт інвестування, необхідних ресурсах та сфери інвестування; неповного надходження інвестиційних ресурсів до конкретного об'єкта інвестування, що пов'язаний з наявністю широкого кола посередників на ринку соціальних інвестицій; відсутність ефективного менеджменту інвестиційних ресурсів які надаються об'єкту інвестування; помилки в стратегії інвестиційної діяльності; надмірні витрати інвестиційних ресурсів; низький рівень якості управління соціальними проектами; низький рівень соціальної віддачі від проекту в зв'язку з невірним відбором об'єкта інвестування, відсутність належного трудового потенціалу здатного супроводжувати соціальні проекти.

Узагальнюючи досліджені вище складові елементи ринку соціальних інвестицій можна побудувати концептуальну модель ринку соціальних інвестицій, графічне зображення якої приведено на рис. 1.4.

Як на будь-якому іншому ринку, на ринку соціальних інвестицій існує конкуренція, але вона має трохи гібридну форму, адже напряму не залежить від якісних характеристик сформованого попиту на інвестиції. Не існує на ринку й досконалої конкуренції, адже задоволення попиту відбувається за рахунок визначення напрямів інвестування, що з суб'єктивної оцінки інвестора принесе найбільший соціальний ефект. В загальному сприйнятті на ринку соціальних інвестицій конкуренція існує лише в сфері попиту на інвестиційні ресурси. Серед суб'єктів інвестування (тобто суб'єктів, що формують пропозицію) конкуренція відсутня в зв'язку з наявною специфікою ринку соціального інвестування.

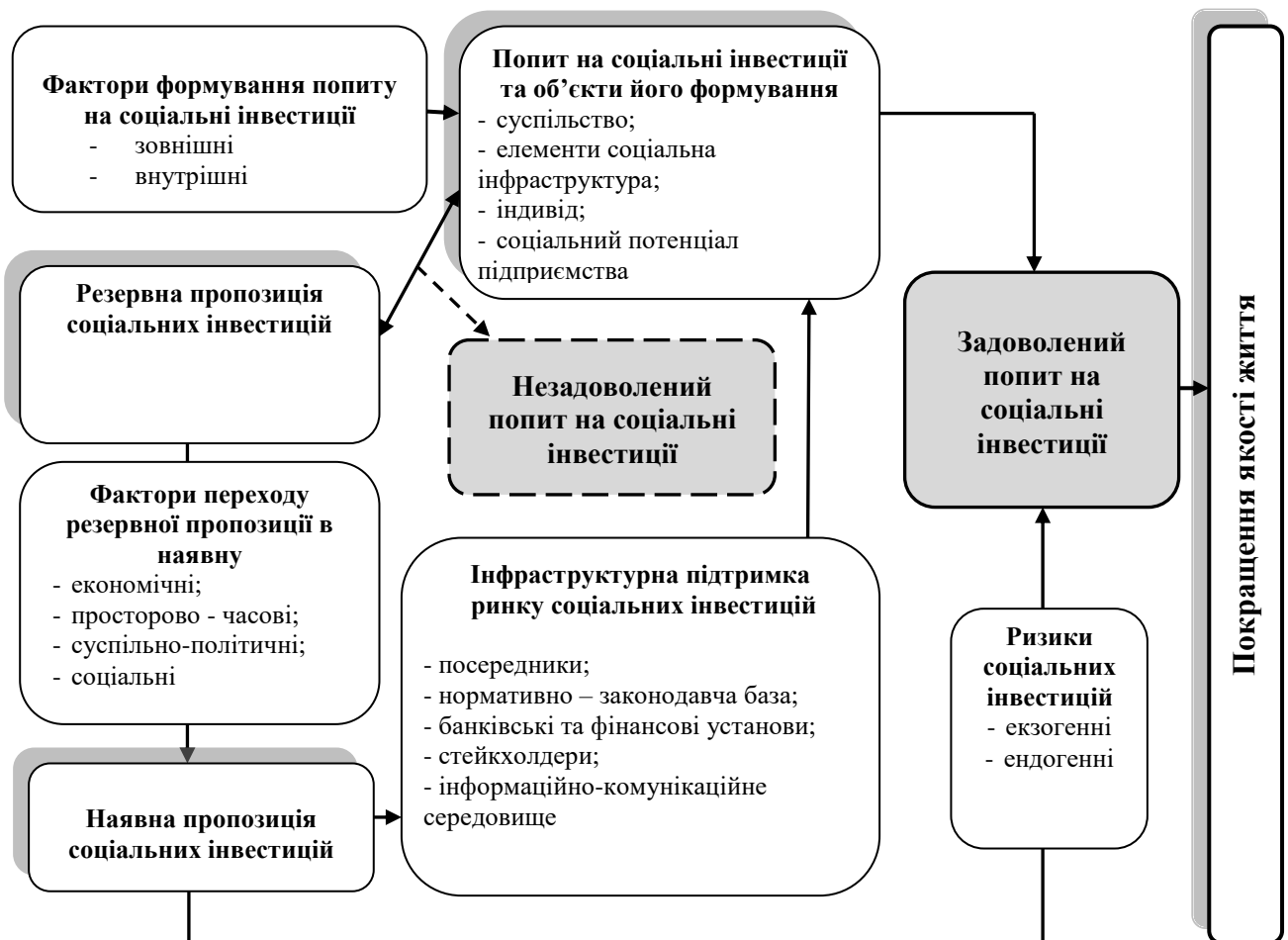

Рис. 1.4. Концептуальна модель ринку соціальних інвестицій

Майже не можливим є процес формування на зазначеному ринку надлишкової кон'юнктури, адже вона може бути сформована лише у разі надвисокого рівня якості життя населення досягнення якого неможливим, адже попит на соціальні ресурси є сталим, а з зростанням якості життя змінюватимуться лише напрями та обсяги необхідних соціальних інвестицій. Схожа теза є характерною й для досягнення рівноважної кон'юнктури ринку.

Дефіцитна кон'юнктура ринку соціальних інвестицій спостерігається коли попит на соціальні інвестиції перевищує наявну пропозицію інвестиційних ресурсі. Така кон'юнктура ринку є найбільш розповсюдженою, особливо гострою вона є в країнах з недостатнім рівнем розвитку соціальної інфраструктури, низьким рівнем розвитку медицини, наявною дискримінацією в усіх сферах економічного та соціального життя та незадовільним рівнем якості життя населення.

Як окрема складова ринкової інфраструктури держави ринок соціальних інвестицій виконує певно коло функцій. Серед яких можна виокремити наступні:

Функція перерозподілу – на ринку соціальних інвестицій відбувається активна мобілізація тимчасово вільного капіталу, який використовується для їх рекомбінації суб'єктами інвестиційної діяльності з метою досягнення соціального ефекту.

Регулююча функція – дозволяє забезпечити та прискорити процес задоволення попиту та пропозиції на ринку соціальних інвестицій з урахування мінімізації ризиків та побічних витрат, що виникають при їх реалізації.

Соціальна функція – реалізація існуючих процесів на ринку соціальних інвестицій, дозволяє максимально ефективно досягти зростання якості життя населення, як окремої країни, так і місцевої громади та індивідів.

Інформаційна функція – символізує про наявність найбільш гострих соціальних проблем в суспільстві, визначає основні напрями необхідного розвитку соціального середовища та підтримки суспільства.

Стимулююча функція – дозволяє розвинути соціальний капітал суспільства та окремих суб'єктів господарювання у бік поглиблення їх соціальної відповідальності перед місцевими громадами.

Оптимізаційна функція – дозволяє оптимізувати процес перерозподілу державних асигнувань на розвиток соціальної сфери за рахунок часткового забезпечення їх розвитку іншими суб'єктами інвестиційної діяльності.

Проведене дослідження теоретичних основ функціонування ринку соціальних інвестицій показала, їх вагому роль в забезпеченні якості життя населення на всіх рівнях, що ще раз підтверджує актуальність дослідження проблем соціального інвестування та пошуку необхідних інструментів поширення розвитку концепції соціального інвестування та соціальної відповідальності в світі.

1.3. Зарубіжний досвід розвитку соціального інвестування

На сучасному етапі розвитку суспільства значна увага приділяється аспектам розвитку соціальної сфери держави. Для ефективного соціально-економічного розвитку та створення належних умов якості життя населення пріоритетним напрямком є саме вкладення коштів у соціальну інфраструктуру та соціальні інститути. Тому, проблеми побудови механізмів соціального інвестування в країні, стають на першу ланку в формуванні соціально-економічної політики кожної держави.

Організація системи фінансування соціальної сфери у різних країнах світу є специфічною та формується під впливом наявних історичних, ментальних, економічних та політичних умов розвитку держави. В більшості випадків ставлення суспільства та суб'єктів господарювання до інвестицій у соціальну сферу є ідентичним з наявною економічною та соціальною політикою країни.

Дослідженнями визначено, що основними суб'єктами соціального інвестування може виступати: держава, вітчизняні та закордонні не комерційні організації, бізнес середовище та безпосередньо індивіди, від ступеня участі яких в фінансуванні соціальної сфери залежить й модель, що використовує та чи інша країна.

Поряд із соціальним інвестуванням великого розповсюдження в багатьох країнах світу набуло таке поняття, як соціально відповідальне інвестування, яке на відміну від соціального інвестування, сутність якого полягає у спрямуванні вкладення коштів у розвиток соціальної сфери та підтримку належної якості життя населення, передбачає наявність соціальної спрямованості в усіх інвестиціях, в т.ч. й економічних. Так, наприклад, соціально відповідальне інвестування передбачає обов'язкове урахування соціальних, моральних та екологічних наслідків інвестування. В більшості країн світу, соціальна відповідальність є невід'ємним елементом існуючої

етики ведення бізнесу. Найбільш розповсюдженою зазначена концепція є в англосаксонських країнах, таких як Великобританія та США [94].

Так само, як і у державній політиці в сфері соціального інвестування, різняться підходи й напрями інвестування бізнесу в різних країнах світу. Так, для країн Європи більш розповсюдженими є інвестиції у розвиток медицини та охорону здоров'я, у дотримання прав та принципів гендерної різноманітності, а також надання окремої допомоги населенню. Для країн, ближнього зарубіжжя (Росії, Молдови, Грузії) та України зокрема, основним напрямом соціального інвестування виступає освіта та розвиток регіонів, не є винятком й підтримання окремих благодійних фондів.

Враховуючи особливості побудови соціальних політик держави, а також особливості в активності бізнесу та суспільства до підтримки соціальної сфери, можна сформулювати такі основні моделі соціального інвестування, як: патерналістська, демократична (суміжна) та ліберальна (таблиця 1.6, 1.7).

Сьогодні вже майже не залишилось країн світу, що в побудові політики інвестування соціального розвитку країни покладається лише на один окремий суб'єкт. Створення соціального середовища в країні, стає головним завданням усіх суб'єктів соціально-економічних відносин, різними лишаються лише підходи до залучення та перерозподілу коштів серед основних галузей соціальної сфери та життя суспільства.

Основною особливістю моделі соціального інвестування, що базується на принципах патерналізму є домінування видатків держави на розвиток соціальної інфраструктури та підтримки соціальних проектів, у цьому випадку державний бюджет виступає головним каналом перерозподілу коштів. Окрім того, головною рисою моделі інвестування такого типу є головуюча відповідальність держави перед суспільством, щодо його благополуччя та забезпечення належного рівня та якості життя населення. За таких умов саме держава залишається головним виробником та інвестором соціальних послуг, а інвестиційні активи формуються за рахунок

перерозподілу коштів державного бюджету, податків на доходи та наявних соціально-страхових фондів. Представниками країн, що реалізують схожу політику у сфері соціального інвестування в сучасному світі є: Швеція, Білорусь, Фінляндія, Данія та Норвегія. Схожих концепцій раніше дотримувались, країни, що в своїй основі мали соціалістичні принципи державного та економічного устрою, це: СРСР, Польська народна республіка, Німецька демократична республіка та інші.

Таблиця 1.6

Головні суб'єкти та напрями соціального інвестування за закордонними моделями

Модель соціального інвестування	Головний суб'єкт соціального інвестування	Основні напрями соціального інвестування бізнесу, та приватних осіб	Основні напрями соціального інвестування держави
Патерналістська	Держава (за допомогою перерозподілу доходів бюджету, в т.ч. й муніципального)	- адресна допомога фізичним особам; - підтримка ініціатив місцевих громадських організацій	- соціальна інфраструктура; - надання соціальних послуг; - надання окремих послуг соціального захисту
Демократична (суміжна)	Паритетні умови фінансування соціальної сфери, присутність як держави, так і бізнес середовища та індивідів, на ринку соціального інвестування	- розвиток соціальної інфраструктури; - забезпечення надання соціальних послуг; - адресна персоніфікована допомога; - розвиток муніципальних утворень	- підтримка соціальної інфраструктури; - перерозподіл грошових надходжень в бюджет; - адресні програми в соціальній сфері
Ліберальна	Індивіди, бізнес середовище (за рахунок інвестування у розвиток окремих соціальних сфер або розвиток різних видів соціального страхування)	- розвиток соціальної інфраструктури; - розвиток науки та технологій; - розвиток муніципальних утворень; - забезпечення надання соц. послуг	- адресна персоніфікована допомога фізичним особам та окремим об'єктам інфраструктури

**Характерні риси, недоліки та перепони для використання в Україні
закордонних моделей соціального інвестування**

Тип моделі	Країни	Характерні риси моделі, ключові суб'єкти здійснення соціально інвестування	Існуючі недоліки та перепони на шляху реалізації
1	2	3	4
Патерналістська	Білорусь, Швеція, Фінляндія, Данія, Норвегія	- соціальна справедливість - держава відіграє ключові функції (більше 80% видатків)	- завеликий держаний контроль створює перепони для економічного та соціального розвитку країни; - високий рівень навантаження на державний бюджет
Демократична (суміжна)	Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Нідерланди	- пропорційна участь державних та приватних агентів у соціальному інвестуванні; - високий рівень економічних та соціальних свобод	- високий рівень податкового навантаження; - необхідним є високий рівень відповідальності бізнесу перед суспільством; - обов'язковою є прозорість податкової системи
Ліберальна	США, Великобританія	- в основі системи соціального інвестування стоїть соціальна відповідальність бізнесу; - самоврегульованість процесів направлення соціальних інвестицій; - мінімальне залучення держави до розвитку соціальної інфраструктури	- може бути реалізована лише за умов високого рівня соціального капіталу в суспільстві
Країни перехідного типу	Росія, Україна, Молдова	- початок розвитку КСВ - перехід від соціалістичного патерналізму до сучасного його типу; - стихійність в здійсненні соціального інвестування; - залученими до соціального інвестування є в основному великі підприємства	- неготовність населення сприймати нові форми соціального інвестування, та лібералізацію соціальної сфери - історична ментальність населення

Ключовими позитивними та негативними рисами сучасної патерналістської моделі організації соціального інвестування є:

дотримання принципів соціальної справедливості у розподілі коштів між різними верствами населення, забезпеченні соціальних гарантій, а також розвитку соціальних послуг;

загальна вільна доступність населення до усіх соціальних благ в країні (безкоштовна загальна освіта, в деяких випадках вища та послуг перекваліфікації населення, вільний доступ до медичного страхування незалежно від рівня достатку населення);

втручання бізнес середовища у сферу соціального інвестування відбувається лише на основі проведення адресних програм допомоги фізичним особам або окремим закладам соціальної інфраструктури;

більше 80% видатків на розвиток соціальної інфраструктури складають видатки державного та місцевих бюджетів;

низький рівень соціальної відповідальності підприємств перед суспільством, що в свою чергу може привести до недостатнього рівня фінансування окремих соціальних сфер, у разі впровадження в країнах з нестабільною економічною системою та непрозорими системи оподаткування;

домінування політики утримання.

Демократична або суміжна модель соціального інвестування базується на принципах паритетності у здійсненні фінансового забезпечення. Для цієї моделі є характерною майже рівноправна участь держави, бізнесу та індивідів у формуванні соціального середовища та здійснення соціальних послуг. У даному випадку видатки бюджету, страхові внески працівників та роботодавців на соціальні заходи є рівними, а основним каналами перерозподілу коштів виступає держава та інші приватні соціальні фонди, що знаходяться під контролем держави. Основними представниками даної моделі є більшість країн Європейського союзу, зокрема Німеччина, Франція, Бельгія та Австрія [109].

Головними особливостями та характерними рисами демократичної моделі є:

високий рівень економічної, політичної та соціальної свободи в тому числі в організації забезпечення розвитку соціальної сфери в країні;

активною є позиція роботодавців у створенні освітньої політики та інвестуванні у розвиток освітньої сфери, участь у персональних освітніх програмах, а також часткове забезпечення матеріально-технічної бази;

велика кількість адресних, персоніфікованих соціальних інвестицій, в т.ч. за рахунок державних коштів;

часткова безкоштовна освіта (початкова, середня, в деяких випадках вища), медичне обслуговування здійснюється на основі обов'язкового медичного страхування, в більшості за рахунок фізичних осіб або підприємств;

перерозподіл видатків на розвиток соціальної сфери є пропорційним, між державою, бізнес середовищем та фізичними особами;

основними сферами, що фінансуються, в більшості, за рахунок коштів державного бюджету, є інфраструктурна підтримка соціальної сфери та забезпечення мінімального обсягу соціальних послуг, усе інше фінансування здійснюється за рахунок цільових податків населення та підприємств;

недоліком системи є високий рівень податкового навантаження на населення та підприємства, тому в більшості країн діє система прогресивного податку.

Ліберальна модель соціального інвестування є характерною для таких країн, як Великобританія та США. Її ключовою рисою є мінімальне залучення держави до формування та функціонування соціальної сфери. Інвестиційну основу утримання соціальної сфери в першу чергу складають приватні збереження та надходження. Держава у цьому випадку відіграє лише функцію спостережного органу, та здійснює підтримку відповідного рівня життя лише найбільш вразливого населення у якості надання їм адресної допомоги [21]. В цій моделі держава виконує роль стимулятора, щодо

створення та розвитку в суспільстві різноманітних форм та напрямів соціальних інвестицій. Усі інші сфери соціального забезпечення та розвитку соціальної інфраструктури беруть на себе підприємства та приватні агенти. Слід зазначити, що ліберальна модель є строго персоніфікованою, а активність підприємств носить більш філантропічний підхід. Тому реалізація зазначеної моделі соціального інвестування є можливою лише за умови високого рівня соціальної відповідальності в суспільстві.

Поряд з класичними моделями соціального інвестування можна виокремити й, так звану, модель перехідного типу, що є характерною для країн які знаходяться сьогодні на стадії змін в сприйнятті ролі держави, суспільства та бізнесу до забезпечення розвитку соціального середовища в країні. Одним, з прикладів такої держави є й Україна, а поряд з нею й більшість постсоціалістичних країн. Основними рисами цих країн є високий рівень участі держави в інвестуванні та розвитку соціальної сфери, поряд з повільним розвитком системи корпоративної соціальної відповідальності. Більшість крупних компаній, що будують свій бізнес за світовими та європейськими стандартами не залишаються осторонь тих соціальних проблем, що є важливими для муніципальних утворень в яких базуються їх підприємства, а також загальних державних найбільш гострих проблем, наприклад, подолання соціально небезпечних хвороб, підтримка дітей вулиць, уразливих прошарків суспільства, покращення матеріальної бази закладів освіти та охорони здоров'я, інше. Не лишаються осторонь приватні особи та бізнес проблем надання адресної допомоги населенню. Але, в більшості випадків, зазначені форми інвестування носять більш стихійний та незлагоджений характер, відсутнім є чітке розподілення сфер інвестування між різними суб'єктами, а держава залишається головним суб'єктом здійснення соціальних вкладень.

Виходячи з вище викладеного слід зазначити, що Україна знаходиться сьогодні на етапі, коли дуже важливим стає визначення пріоритетів та ключових механізмів розвитку соціальної сфери в майбутньому, і в даному

випадку більш ефективним бачиться поступове здійснення переходу до більш ліберальних форм у організації соціального інвестування, адже держава не повинна заохочувати утриманство, вона повинна виступити в якості інтелектуального інформаційного центру, який допомагає сформувати середовище самозабезпечення. Для цього треба залучати різноманітні суспільні структури, що об'єднують у цілісну мережу підприємства, представників малого бізнесу, наукові, фінансові проектні організацій та фонди.

Усі існуючі сьогодні в світі соціальні програми та соціальні проекти, не залежно від моделі соціального інвестування яку впроваджує країна, повинні відповідати затвердженим міжнародним стандартам. Практика стандартизації здійснення соціальної діяльності та обов'язковості включення соціальної компоненти у економічну діяльність компаній має більш ніж 15 річний досвід, та включає в себе цілий комплекс правил, норм та законів. Зокрема, одним з перших стандартів у цій сфері, став розроблений у 1999 році Інститутом соціальної та етичної звітності (Institute of Social and Ethical Accountability), стандарт AA1000. Головною метою цього стандарту було забезпечення інтеграції соціальних аспектів в організацію бізнес процесів. Одним з ключових елементів цього стандарту є обов'язкова організація звітності компаній перед суспільством щодо впровадження максимальних можливостей залучення усіх сторін до оцінки ефективності їх діяльності. В більшості зміст цього стандарту зводиться до декларування форм та методів здійснення соціальної звітності компаній перед суспільством, висвітлення ним своєї ролі та місця в громаді та обсягів справдження заходів щодо розвитку внутрішнього та зовнішнього середовища компанії. Окрім того, до зазначеного стандарту входить вимога щодо обов'язкового проведення інспекції соціальної орієнтованості діяльності компанії, за участю широкого круга осіб, в тому числі й представників населення [76].

Ще одним елементом міжнародної стандартизації соціальних процесів в компанії є стандарт SA 8000, який було розроблено, ще у 1997 році

Міжнародною неурядовою організацією «Соціальна відповідальність», яка знаходилась у США. Основною метою цього стандарту є приведення внутрішнього соціального середовища підприємств у відповідності до задекларованих конвенцій МОП (зокрема, у сфері безпеки праці, використання дитячої праці, забезпечення соціальних прав та гарантій, унеможливлення проявів дискримінації праці та розповсюдження примусової праці). Зазначений стандарт є ратифікованим та використовується у більш ніж 60 країнах світу, в тому числі й в Україні [127].

Частково питання соціального інвестування та забезпечення внутрішньої соціальної відповідальності компанії розглядаються у міжнародному стандарті OHSAS 18001:2007, він був прийнятий до використання у 2007 році та направлений на стандартизацію процедур розробки та впровадження систем менеджменту промислової безпеки та охорони праці. Головний сегмент його реалізації менеджмент створення безпечних умов праці на виробництві. Додатковим доповненням до зазначеного стандарту є OHSAS 18002:2008, який містить чітке керівництво з використання попереднього документу [77].

Стандарт серії ISO 9000 «Система управління якістю» та серії ISO 10000 «Технології підтримки» частково розглядають місце та роль соціальної відповідальності у забезпеченні високої якості продукції та оцінці можливостей виходу компаній на нові ринки.

Найбільш комплексним та сучасним світовим стандартом в організації взаємодії підприємств та соціального середовища є ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності», який було затверджено у 2010 році. Даний стандарт було підготовлено за участю більш ніж 90 країн та 40 міжнародних та регіональних організацій за участю широкого кола експертів в число яких увійшли споживачі, представники державних структур, представники підприємств та працівників, недержавні установи та організації, а також фахівці в сфері соціальної відповідальності [172]. Його головною метою є формування основних принципів та основ взаємодії підприємства з

зовнішнім середовищем на основі реалізації та розуміння його соціальної відповідальності перед суспільством, працівниками, державою, іншими суб'єктами господарської діяльності та майбутніми поколіннями. За своєю структурою ISO 26000 включає в себе наступні структурні елементи: ключові характеристики, терміни та визначення соціальної відповідальності, принципи реалізації соціальної відповідальності, визнання соціальної відповідальності його взаємозв'язок з усіма суб'єктами суспільних та соціально-трудова відносин, керівництво з основних аспектів соціальної відповідальності, керівництво з інтеграції практик соціальної відповідальності в організації, приклади добровільних ініціатив та інструментів для соціальної відповідальності, тощо [173]. Перевагою зазначеного стандарту є практичний підхід до розуміння важливості соціальної відповідальності та її взаємозв'язку з усіма сферами діяльності підприємства, забезпеченні можливостей його економічного зростання та ролі яку воно відіграє в суспільстві.

В цілому система міжнародної стандартизації в сфері соціальної відповідальності у світі є широко розповсюдженою та активно використовується в діяльності більшості підприємств, незалежно від їх розміру та форм власності. Однак, в Україні, поки що, система формування власного бізнесу у відповідності до стандартів соціального інвестування та соціальної відповідальності є не поширеним явищем. Найчастіше в своїй практиці встановлені міжнародні норми та стандарти впроваджують лише крупні вітчизняні компанії, які мають виходи на світові ринки та виступають певними лідерами у своїх сегментах, а також іноземні транснаціональні компанії, які функціонують на території України. Рівень же використання міжнародних стандартизацій на малих та середніх підприємствах, а також в державному секторі є достатньо низьким.

Висновки до розділу 1

Провідними чинниками становлення високорозвинутих країн є розвиток соціальної сфери, забезпечення належної якості життя населення, надання вільного доступу до складових соціальної сфери та забезпечення належної якості соціальних послуг.

На основі дослідження теоретичних основ соціального інвестування (А. Сміт, М. Кондратьєв, Й. Шумпетер, С. Кузнець, К. Кларк, У. Мітчелл, А. Кляйкнехт, П. Массе та ін.), його змістовного наповнення, еволюції форм інвестування, класифікації інвестицій, зроблено висновок, що головна відмінність соціальних інвестицій від інших їх видів і форм полягає у більш масштабних (за сферою впливу) результатах вкладень за відсутності прямих економічних (фінансових) зисків від вкладання ресурсів в об'єкти інвестування.

В результаті аналізу наявних поглядів на визначення сутності соціального інвестування розроблено *етимологію категорійного апарату* вказаного поняття (соціальні інвестиції, інвестиції в людський капітал, корпоративні соціальні інвестиції, соціальний проект, соціальна програма, фандрайзинг, венчурна філантропія, асигнування на соціальну сферу, благодійність, меценатство, гуманітарна допомога). Базуючись на результатах порівняльного аналізу відмінностей соціального інвестування від інших форм інвестиційної діяльності, зроблено висновок, що *соціальне інвестування* слід розуміти, *по-перше*, як процес вкладання індивідами, підприємствами, державою та громадськими організаціями фінансових та нефінансових активів у розвиток соціальної сфери та підтримку належного рівня життя населення країни; а *по-друге*, як окремий економічний процес, що знаходиться під впливом визначеного кола факторів та втілюється на основі впровадження певних технологій та принципів реалізації, – основною метою здійснення якого є отримання максимального соціального та

економічного ефекту від впровадження інвестиційних проектів. Розроблено *концептуальну схему соціального інвестування*.

На основі систематизації напрямів соціального інвестування в залежності від суб'єкта інвестиційної діяльності (держава, підприємство, індивід, благодійні фонди та неприбуткові організації, міжнародні організації) запропоновано *класифікацію основних видів соціальних інвестицій*.

В результаті проведеного аналізу встановлено відсутність у науковій літературі єдності у визначенні поняття «ринку соціальних інвестицій». На основі дослідження етапізації соціального інвестування (I етап – підготовчо-визначальний; II етап – перехідний; III етап – експлуатаційний; IV етап – заключно-оціночний), зроблено висновок щодо специфічності ринку соціальних інвестицій внаслідок таких *властивостей* останнього: масштабність впливу результатів інвестиційної діяльності; відсутність прямої матеріальної віддачі від процесу інвестування; відсутність жорсткої формалізації процесу соціального інвестування; інвестиційні ресурси можуть обчислюватись не лише у грошовому еквіваленті, а й у витратах часу, сил та енергії; характер та масштаби здійснення соціального інвестування залежать не лише від рівня економічного розвитку країни, а й від соціальної зрілості суспільства та підприємств, наявності в країні відповідного соціального капіталу тощо; ринок соціальних інвестицій характеризується полярністю у розрізі перетину інтересів ринкових суб'єктів; особливий характер конкуренції на ринку соціальних інвестицій.

На основі аналізу елементів (попит, пропозиція) та об'єктів (суспільство, елементи соціальної інфраструктури, соціальний потенціал підприємства, індивіди) ринку соціальних інвестицій зроблено висновок, що результатом задоволення попиту на вказаному ринку є покращення якості життя (індивіда та його сім'ї, працівників підприємства, суспільства); розроблено *структурну схему компонентів якості життя населення*.

На основі узагальнення отриманих результатів запропоновано *концептуальну модель ринку соціальних інвестицій*, виділено *функції* вказаного ринку (функція перерозподілу; регулююча функція; соціальна функція; інформаційна функція; стимулююча функція; оптимізаційна функція).

В результаті дослідження характерних рис патерналістської (Білорусь, Швеція, Фінляндія, Данія), демократичної (Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Нідерланди), ліберальної (США, Великобританія) моделей соціального інвестування, ідентифікації перешкод використання вказаних моделей в Україні, зроблено висновок, що для України більш прийнятним є поступове здійснення переходу до ліберальних форм організації соціального інвестування (держава не повинна заохочувати утриманство, вона має виступити у якості інтелектуального інформаційного центру, який сприяє формуванню середовища самозабезпечення).

Підкреслено, що незалежно від моделі соціального інвестування, яку реалізує країна, існуючі на сьогодні соціальні програми та соціальні проекти мають відповідати затвердженим міжнародним стандартам (AA 1000, SA 8000, OHSAS 18001:2007, ISO 9000, ISO 10000 та ін.). Зроблено висновок, що найбільш комплексним сучасним світовим стандартом організації взаємодії підприємств та соціального середовища є ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності», головною метою якого є формування основних принципів та основ взаємодії підприємств із зовнішнім середовищем на основі реалізації та розуміння соціальної відповідальності першого перед суспільством, працівниками, державою, іншими суб'єктами господарської діяльності та майбутніми поколіннями.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Компонентна оцінка якості життя в державі та потреб українського соціуму у соціальному інвестуванні

Забезпечення продуктивного розвитку країни та високого рівня якості життя населення є можливим лише за умови здійснення соціального інвестування. Ситуація, що склалась сьогодні в українському суспільстві показує неспроможність держави взяти на себе всі функції соціального забезпечення своїх громадян і цьому є низка причин. В умовах ринкової економіки, відбувається зменшення ролі держави в управлінні окремими процесами, скорочуються обсяги наявної грошової маси в країні, а уся система державного управління, в тому числі й соціальної сфери стає підвладною законам ринку, це призводить до необхідності скорочення обсягів державних видатків на соціальне забезпечення та підтримку соціальної інфраструктури країни. Окрім того, існуючий сьогодні в Україні порядок розподілу державних асигнувань є недосконалим та не гнучким, це стає перепоною на шляху забезпечення швидкої реакції на потребу соціальних змін та потреб соціальних інвестицій. Відсутньою є й належна система моніторингу якості життя та необхідних обсягів соціального інвестування, що також виступає фактор затримки вирішення суспільних соціальних проблем.

Оцінка та визначення сфер, що потребують соціального інвестування та розвитку є дуже складним процесом, це пов'язано, в першу чергу, з специфічністю самої категорії соціального інвестування і широкого кола об'єктів та сфер соціального інвестування. Враховуючи те, що результиуючим фактором та ефектом від соціальних інвестицій є зростання якості життя

населення, оцінити їх необхідність можна за рахунок поточного стану життя населення за окремими структурними компонентами. В роботі обґрунтовано та застосовано комплексний підхід щодо оцінки необхідності соціального інвестування, який здійснюється на основі аналізу основних показників оцінки компонентів наявної якості життя населення. Основними групами компонентної оцінки були визначені наступні: рівень достатку населення, безпека життя, доступність соціальної інфраструктури, житлові умови, можливості реалізації у сфері праці, суспільно політичне середовище, наявний людський капітал, можливості духовного розвитку. Інформаційну базу зазначеної системи оцінки складають данні офіційної статистики, дані отримані підчас вибіркового обстежень домогосподарств, а також соціологічні дослідження пов'язані з суб'єктивним сприйняттям населенням рівня і якості їх життя. Детально групування показників компонентної оцінки якості життя та необхідності соціального інвестування наведено в таблиці 2.1.

Одним з напрямів, за допомогою якого визначається рівень достатку в суспільстві, а отже необхідність здійснення соціального інвестування є оцінка можливостей забезпечення існування та здійснення накопичення. Достатність грошових коштів можна розрахувати за рахунок визначення його відхилення від стандартів, які існують в певному суспільстві. Для України таким показником є розмір прожиткового мінімуму, тобто грошового вираження мінімального продовольчого кошика. За останні дев'ять років відбулось скорочення питомої ваги населення, що отримували дохід нижчим за прожитковий мінімум з 28,4% у 2005 році до 8,4% у 2013 році, однак значення цього показника було не найменшим (мінімальне значення показника було досягнуто у 2009 році 5,8%). Але, не дивлячись на скорочення, цей показник не може повною мірою охарактеризувати наявний рівень достатку населення, адже встановлений в Україні рівень прожиткового мінімуму не відображає об'єктивно кількість ресурсів

Таблиця 2.1

Показники компонентної оцінки якості життя та необхідності соціального інвестування

Оціночна група	Компонентна група	Показники оцінки	Джерело
1	2	3	4
Рівень достатку населення	Можливості забезпечення існування та здійснення накопичення	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, %	Держкомстат
		Квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення, разів	Держкомстат
		Рівень матеріального добробуту, балів	моніторинг
		Витрати на харчування у загальних сукупних витратах, %	
		Наявність у домогосподарствах окремих товарів тривалого користування, (у середньому на 100 домогосподарств, штук)	
		Суб'єктивне сприйняття рівня достатку	
	Доступність до програм соціальної допомоги	Співвідношення середньої пенсій до середньої заробітної плати, %	
		Питому вага безробітного населення яка отримує допомогу по безробіттю, %:	
Безпека життя	Екологічна безпека	Рівень забрудненості повітряного та водного басейнів	
		Кількість побутових відходів та їх переробка	
		Доступність до зелених та рекреаційних зон	
	Особиста безпека	Рівень злочинності	
		Рівень сприйняття особистої безпеки індивіда у суспільстві	
		Кількість пожеж	
		Рівень смертності від навмисних самоушкоджень	
		Рівень смертності у транспортних пригодах	
		Рівень комфортності в суспільстві	
	Безпека праці	Рівень деривації	
Санітарно-гігієнічні умови праці			
Доступність соціальної інфраструктури	Доступність освіти	Рівень травматизму на виробництві	
		Забезпеченість населення відповідної вікової групи закладами освіти	
		Кількість студентів на одного викладача, осіб	
		Суб'єктивне сприйняття доступності освіти	
	Доступність медичного обслуговування	Забезпеченість закладів освіти навчальною площею	
		Забезпеченість лікарень обладнанням	
	Рівень доступності медичної допомоги		
	Забезпеченість медичним персоналом та медичними закладами		

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
Доступність соціальної інфраструктури	Транспортна розгалуженість	Рівень транспортної розгалуженості	
		Розподіл домогосподарств за доступом до мережі інтернет	
Житлові умови	Забезпеченість населення житлом	Наявний житловий фонд на одного жителя	
		Середній розмір квартирному фонду	
		Кількість сімей, що перебувають на квартирному обліку	
		Доступність придбання житла для населення	
	Умови проживання населення	Питома вага загальної площі житлового фонду обладнаного водопостачанням та каналізацією	
		Питома вага загальної площі житлового фонду, що підключена до газопостачання	
	Середній розмір домогосподарства		
Можливості реалізації у сфері праці	Забезпечення рівних можливостей на ринку праці	Рівень конкуренції на ринку праці	
		Ймовірність втратити роботу	
	Можливість вільного працевлаштування	Рівень працевлаштування населення	
		Рівень молодіжного безробіття	
	Рівень дискримінації в сфері праці	Питома вага зайнятих інвалідів	
		Кількість зайнятих жінок на тисячу чоловіків	
	Співвідношення заробітної плати чоловіків і жінок		
Суспільно-політичне середовище	Розвиток демократії	Виборчий процес	
		Громадське суспільство	
		Національне та місцеве демократичне управління	
		Незалежність ЗМІ	
		Незалежність судової системи	
		Рівень корупції	
		Індекс демократії	
	Суспільний соціальний капітал	Активність громадської позиції населення	
		Рівень довіри в суспільстві	
		Соціальна згуртованість	
		Взаємовідносини підтримки	
	Суспільна комфортність	Інтегральний індекс соціального самопочуття	
		Рівень задоволеності населення життям	
		Рівень соціального відторгнення в суспільстві	

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
Людський капітал	Освіченість населення	Рівень професіоналізму економічно активного населення, %	
		Середня тривалість навчання, років	
		Рівень грамотності населення, %	
	Здоров'я населення	Очікувана тривалість життя при народженні, років	
		Рівень передчасної смертності, %	
		Захворюваність населення на соціально-небезпечні хвороби	
		Кількість вперше виявлених захворювань	
		Самооцінка стану здоров'я населенням	
		Доступність покупки лікарських засобів	

необхідних для проживання населенням. Тому, можна стверджувати про наявність більш глибокого розгалуження доходів населення, та наявності прошарку населення який мешкає за межею бідності. Підтверджує цей факт значення квінтільного коефіцієнту фондів, який показує перевищення доходів 20% найбільш заможного населення над 20% найбільш бідного, у 3,3 рази, не дивлячись на свою позитивну динаміку до зменшення в останні десять років, його значення залишається достатньо високим у порівнянні з іншими розвиненими країнами світу.

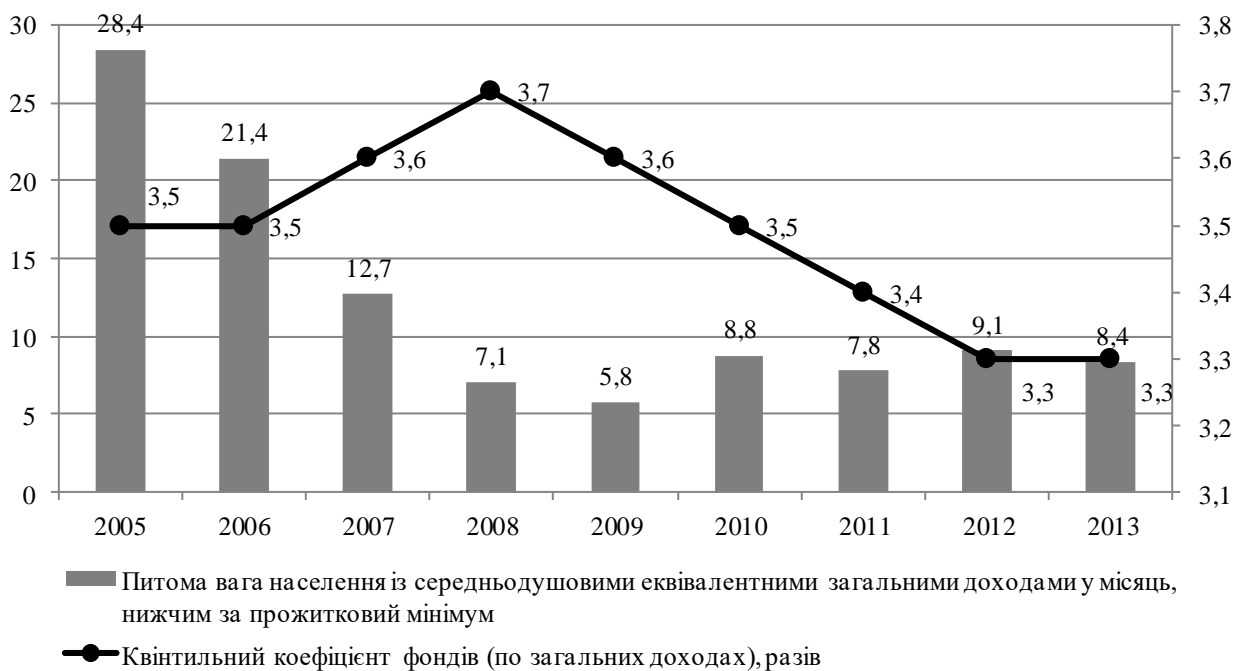

Рис. 2.1. Динаміка змін доходів населення України у розрізі забезпечення достатності та рівня грошової диференціації суспільства [18]

Суб'єктивне сприйняття рівнів достатку населенням показує, що в середньому населення оцінює рівень свого достатку за десяти бальною шкалою на 3,6 бали, де 0 є найменшим рівнем достатку, а 10 найвищим. Більш за все населення оцінює рівень особистого матеріального добробуту від двох до п'яти балів (2 бали – 13%; 3 бали – 28,9%; 4 бали – 23,1%; 5 балів – 18,1%). Максимальний рівень свого достатку (від 8 до 10 балів) визначили лише 1,1%. Мінімальний рівень (0 балів) визначили 3,3% населення [145].

Невідповідність рівня державних гарантій сприйняття населенням достатності грошових коштів показує цілковиту невідповідність наявного

рівня прожиткового мінімуму сучасним реаліям (рис 2.2). Так, за даними щорічного моніторингу соціальних змін, різниця між рівнем прожиткового мінімуму, яке визначає населення та реальним у 2013 році складала 1945 грн. (2,65 рази), а у 2014 році – 1329 грн. (2,13 рази). На основі зазначеного вище моніторингу, визначено, що реальний прожитковий мінімум, знаходиться на рівні достатку, що є нижчим, за визначений населенням, рівень бідності. Так, бідним, на думку опитаних, вважається населення, що має рівень достатку менше ніж 1692 грн., а прожитковий мінімум у 2014 році складав 1176 грн. Такі результати дають змогу стверджувати, щодо недосконалості існуючих державних стандартів, та наявності достатньо низького рівня достатку населення, адже прожитковий мінімум в Україні, є показником, що встановлює обсяги не тільки мінімальної заробітної плати, а й інших соціальних гарантій (пенсії, соціальної допомоги, стипендії). А як показують статистичні дані, більшість населення, отримують заробітні плати та пенсій, які знаходяться на їх граничному мінімальному рівні, що не дає змоги їм повної змоги відтворювати свої життєві сили, та отримувати якісні соціальні послуги.

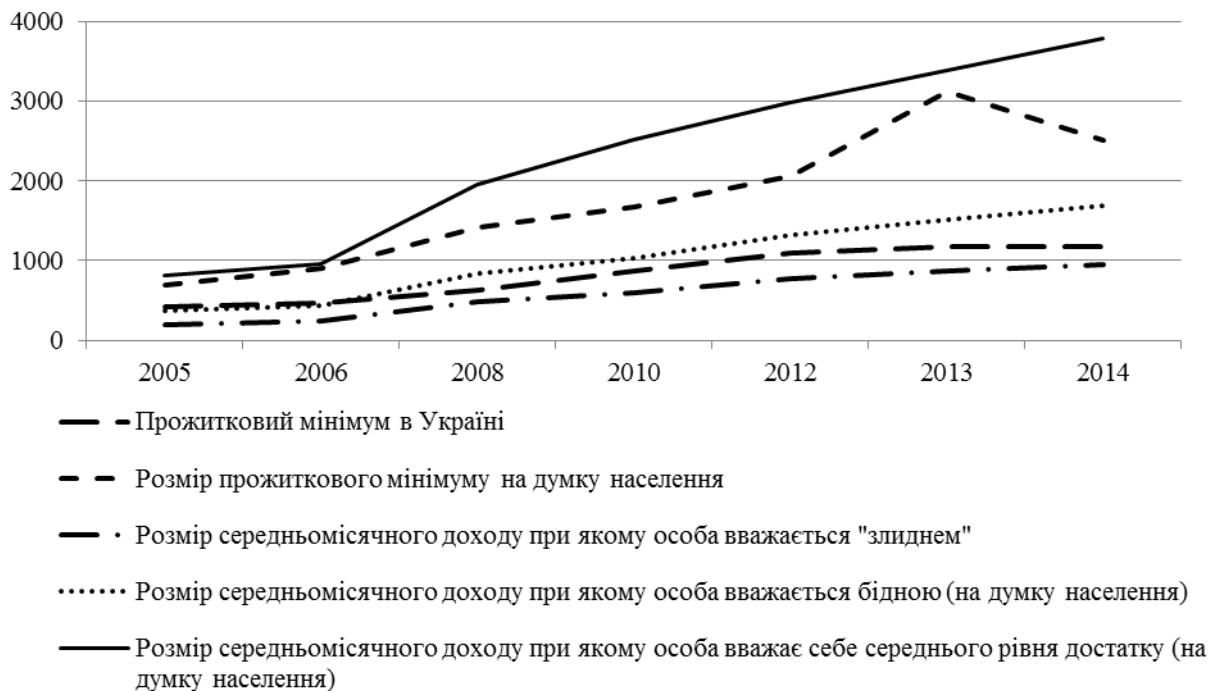

Рис. 2.2. Суб'єктивне сприйняття необхідного рівня достатку населення

За даними Державного комітету статистики в 2013 році в структурі витрати населення на продукти харчування та безалкогольні напої складала 50,1% сукупних витрат, а на непродовольчі товари та послуги 36,7% сукупних витрат, при цьому 9,5% цих витрат складала оплата комунальних послуг [172]. Близько 17,1% населення України за дванадцять місяців 2014 року, опинялись у великій матеріальній скруті, коли немає за що купити навіть необхідні продукти харчування. Приблизно 19% населення в цей же період часу визнали, що їм не вистачало необхідного одягу, 26,6% - можливості купувати найнеобхідніші продукти, 55,3% - можливості проводити повноцінну відпустку та дозвілля [147].

Найчастіше в скрутних матеріальних становищах опиняються найбільш вразливі верстви населення: пенсіонери, інваліди та багатодітні сім'ї. Саме вони потребують допомоги з боку соціальних інвесторів, адже вони не можуть самі повноцінно забезпечити собі необхідний рівень достатку. В більшості випадків, основним інвестором в забезпеченні цього сегменту ринку соціального інвестування повинна стати держава, адже саме вона за допомогою певних важелів та інструментів здатна допомогти їм у підвищенні рівня їх матеріального добробуту.

Другий блок оцінки якості життя населення та окремий блок оцінки необхідності соціального інвестування, є безпека життя, яка може бути оцінена за трьома основними складовими: екологічна безпека, особиста безпека та безпека праці.

Екологічна безпека – це допустимий рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на навколишнє середовище та людину [19]. Україна є промислово орієнтованою країною, тому питання екологічної безпеки для неї є дуже актуальними та злободенними.

Останніми роками відбувається поступове скорочення викидів основних забруднюючих речовин у атмосферне повітря, у період з 2011 по 2013 роки це скорочення складало 3,8%. Приблизно на одного громадянина

нашої країни приходиться 130 кг шкідливих викидів на рік, що в середньому перевищує наявні міжнародні норми. Найбільший рівень викидів є характерним для таких регіонів, як: Запорізька, Дніпропетровська, Донецька та Луганська області.

Схожою є ситуація з викидами шкідливих речовин у водний басейн, загалом загальний об'єм спожитої води зростає, протягом останніх трьох років збільшується й обсяг забруднення, хоча у попередні роки цей показник мав сталу тенденцію до скорочення. Так, у порівнянні з 2012 роком рівень забруднення, збільшився на 12,8%, а у порівнянні з 2005 роком, скоротилась майже в 2 рази. Має місце й тенденція скорочення потужності очисних споруд водних ресурсів, так у 2005 році вона складала 8104 куб.м., а в 2013 році, вже дорівнювала 7592 куб.м.

Недостатньо розвиненими залишаються в Україні методи ефективної утилізації побутових відходів, їх переробки та вторинного використання. Цьому є декілька причин, по-перше в країні відсутні системи первинного сортування відходів населення, що ускладнює процес його переробки та вторинного використання; по друге, відсутні сучасні технології та обладнання для утилізації, більшість побутових відходів утилізуються за рахунок їх спалення, або перенесення до спеціалізованих сховищ, що спричиняє дуже великий негативний вплив на навколишнє середовище.

Окрім того, на території нашої країни здійснюється консервація та утилізація відходів, які не були утворені на території нашої країни, така діяльність нашої держави розпочата починаючи з 2010 року, на сьогодні загальні обсяги відходів, що були поміщені у спеціалізовані утилізаційні об'єкти в 34 рази перевищують утворені на території країни. Основною речовиною, що консервується на території України іншими країнами є уранова руда, вплив якої при розпаді завдає невідворотні наслідки не тільки для навколишнього середовища, а й для здоров'я людей.

За даними щорічного всеукраїнського моніторингу соціальних змін, більш ніж четверта частина населення оцінює рівень екологічної ситуації у

населеному пункті, їх проживання як вкрай неблагополучний та неблагополучний, а лише 39,4% населення вважають її відносно благополучною. На думку населення, більш за все мешканці населених пунктів України, страждають від забруднення повітря автотранспортом 36,3%, забрудненням сміттям та іншим брудом 28,1%, хімічними викидами від виробництва – 23,2%.

Оцінка стану екологічної безпеки показала її критичне значення за деякими показниками. Ситуація яка сьогодні складається в цій сфері потребує, в першу чергу, соціально інвестиційних вкладень від підприємств, з боку впровадження безпечних виробництва та сучасних систем очищення, окрім того, актуальної для сучасної України є такий напрям соціального інвестування як розвиток системи розподілу та утилізації побутових відходів.

Особиста безпека – це стан захищеності людини від факторів зовнішнього впливу, можливість комфортного існування в суспільстві.

Одним з показників, що характеризує рівень особистої безпеки в суспільстві є наявний рівень злочинності. Як показують дані офіційної статистики кількість виявлених злочинів в країні має негативну тенденцію до зростання, за останні десять років чисельність скоєних злочинів збільшилась на чверть і у 2013 році склала 563560. Негативним є й значення показників ефективності діяльності служб правопорядку, паралельно з збільшення кількості скоєних злочинів рівень їх розкриття постійно скорочується. Кількість засуджених в п'ять разів є меншою за кількість скоєних правопорушень, а загальна чисельність засуджених за останні десять років скоротилась на 19,7%. Впливають на особисту безпеку такі показники, як наявність транспортних пригод в яких постраждали люди, а також пожежі. Щодо дорожньо-транспортних пригод, їх кількість останніми роками є сталою, але достатньо високою, у порівнянні з міжнародними показниками, те саме стосується й пожежної безпеки.

Окрім, погіршення безпеки в суспільстві, що підтверджується статистичними показниками, загострення ситуації в цій сфері підтверджують

дані соціологічного моніторингу населення. Так, за 2014 рік значне погіршення змін в особистій безпеці відзначили майже 22% населення, що майже в два рази є меншим за схожий показник дворічної давнини (рис. 2.3), взагалі поліпшення в забезпеченні безпеки населення в громадських місцях та на улиці визначає лише 2,7% населення. Головне занепокоєння, що впливає на рівень безпеки населення та впевненості в майбутньому викликає страх втратити роботу (60,2%), напад зовнішнього ворога на Україну (59,6%), зростання злочинності (42,5%), а також проблеми пов'язані з фінансовою скрутою (60,8%). Звісно основним фактором, що вплинув на відчуття безпеки для населення стала загроза військового вторгнення, саме за цим показником рівень змін в засторозі населення зріз у 6 разів з 9,5% у 2013 році до 59,6% у 2014 році. Окрім того, зростання занепокоєння спостерігалось і у питанні можливого розпаду України як держави (з 14,4% у 2013 році до 45,9% у 2014 році).

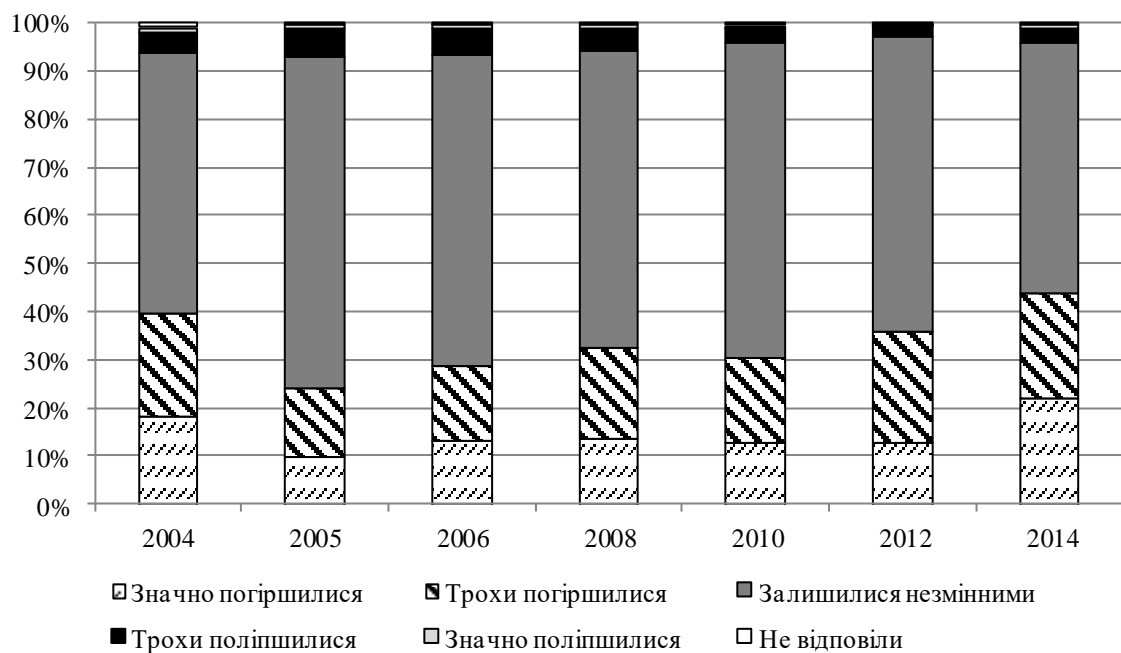

Рис. 2.3. Зміни в сприйнятті рівня особистої безпеки протягом року, %

Оцінка особистої безпеки населення України показала, що політична та соціальна ситуація, достатньо негативно впливає на самопочуття та захищеність населення, це в свою чергу спричиняє зменшення якості життя населення та потребує чітких кроків, як з боку держави, так і соціуму, щодо

стабілізації ситуації та забезпечення безпечних умов життя за рахунок інвестування у соціальне середовище країни, запобігання виникненню правопорушень, небезпечних транспортних пригод, запобігання поширенню військового конфлікту тощо. В цьому випадку велику роль буде відігравати не тільки фінансове інвестування, а й надання психологічної та соціальної допомоги окремим категоріям населення.

Безпека праці – це стан захищеності праці найманих працівників, який визначається в оптимальних, комфортних умовах забезпечення безпеки трудової діяльності.

Основними показниками, які визначають рівень безпеки праці, є кількість осіб, що отримали пошкодження та травми на виробництві та відповідність санітарно-гігієнічних умов праці встановленим нормам.

Динаміка статистичних показників забезпечення безпеки праці показує наявність двох різноспрямованих тенденцій (рис.2.4). З одного боку за останні десять років поступово відбувається скорочення чисельності нещасних випадків на виробництві, а з іншого зростає кількість людино-днів непрацездатності викликані травматизмом (з 36,3 у 2005 до 42,6 дні у 2013). Скоріш за все основною причиною згаданої тенденції є важкість травм які отримують працівники, що потребує більш довгого періоду їх відновлення. Окрім того, достатньо великими є показники інвалідності які настали з причину травматизму на виробництві. Основними причинами травматизму в Україні є організаційні причини (66% у 2014 році) та психофізіологічні (18%).

Умови праці, ще один окремий показник оцінки безпеки на робочому місці. Сьогодні близько 30 % штатних працівників працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам. Причиною цього є специфічність структури економіки. В зв'язку з промисловою направленістю розвитку, більшість робочої сили в Україні, працює на небезпечних виробництвах (металургія, хімічна промисловість, підземні роботи), досягнення ідеальних умов праці на підприємствах цих галузей є неможливим в зв'язку з

технологією. Тому, мінімізувати, вплив негативних факторів на працівників є можливим лише за допомогою впровадження окремих компенсаційних факторів роботодавцем.

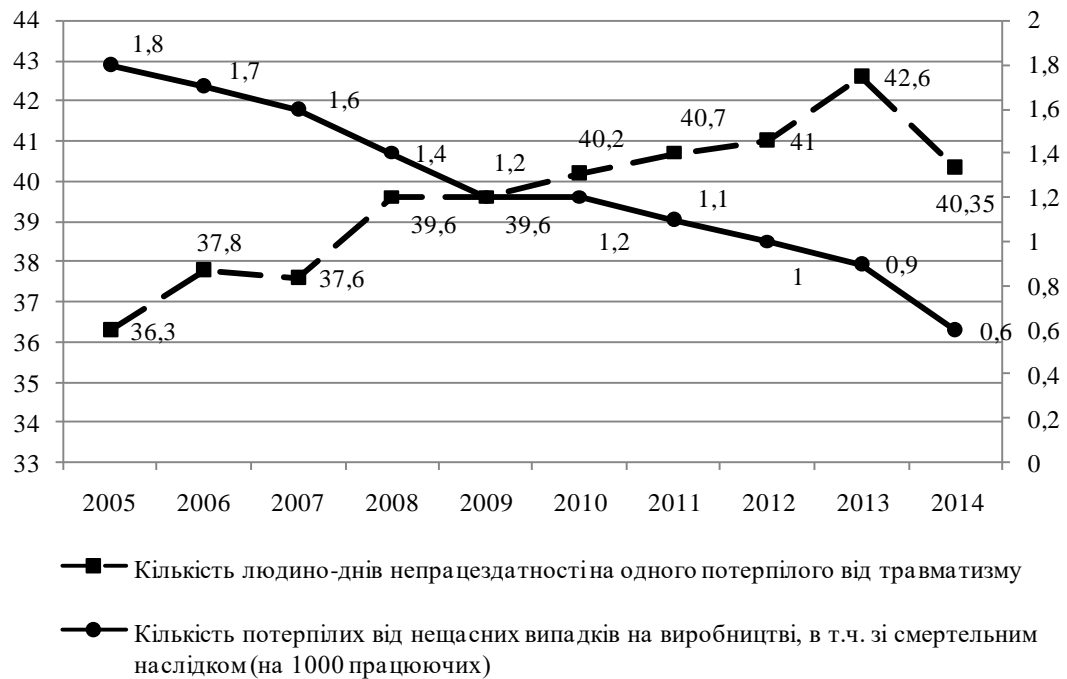

Рис. 2.4. Динаміка травматизму та пов'язаної з ним непрацездатності

Третій блок оцінки якості життя населення та необхідності соціального інвестування є *рівень розвиненості соціальної інфраструктури та можливості реалізації вільного до неї доступу* усіх громадян країни. Поділити показники соціальної інфраструктури можна за класичними групами (сферами), таким як: доступність освіти, доступність до медичного обслуговування, доступність до інформації та доступність територіального переміщення.

Освіта та її якість виступає одним з ключових показників, що характеризує високий рівень розвиненості людського капіталу країни та зрілості суспільства. За показниками розвитку та охоплення населенням освітою Україна посідає 18 місце серед країн Європи. Так, за показниками 2014 року, загальною середньою освітою в Україні було охоплено 78,4% населення у віці від 6 до 17 років, при цьому найбільший рівень охоплення спостерігався у віці від 10 до 14 років (94,4%), тобто у віці, який за

українськими стандартами належить до віку опанування середньої освіти, найменший рівень охоплення загальною освітою спостерігається у віці 15-17 років (43,8%), що спричинено розвиненістю в Україні практики отримання професійно-технічної освіти замість старшої школи. Нерівність доступності до освіти в Україні має чітке розмежування за місцевість проживання дитини. Як свідчать статистичні показники, рівень охоплення дітей сільської місцевості освітою є меншою за міську, окрім того нерівними є й умови навчання. До сьогодні актуальним залишається питання доставки дітей до місця навчання, адже школи є не в кожному населеному пункті, низьким є рівень забезпеченості педагогічним персоналом, в більшості випадків один вчитель викладає декілька дисциплін, а також рівень забезпеченості матеріально-технічної бази закладів у порівнянні з містом (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Основні показники забезпеченості закладів освіти матеріальними та кадровими ресурсами, за типами поселень у 2014 році

Показник	Загалом по Україні	Міські поселення	Сільські поселення
Закладів в яких організовано безперешкодній доступ учнів інвалідів до 2 поверху (%)	0,025	0,018	0,035
Будівлі, що потребують капітального ремонту (%)	7,88	9,51	7,14
Будівлі, що знаходяться в аварійному стані (%)	0,74	0,69	0,75
Заклади, які мають підключення до Інтернету (%)	83,7	97,7	77,4
Заклади, які мають інтерактивні комплекси (%)	30,43	55,17	19,24
Заклади, які мають комп'ютерні програмні засоби навчання (%)	66,64	81,35	60
Кількість комп'ютерів на один навчальний заклад	15,79	28,7	9,96
Комп'ютерів, термін придбання яких складає більш 5 років (%)	62,67	59,63	66,63
Середня кількість підручників на одного учня, шт.	24,42	23,5	26,38
Заклади, які мають фізкультурну залу (%)	75,17	91,61	67,7
Заклади, які мають басейн (%)	1,4	3,75	0,34
Заклади, які мають навчально-дослідні ділянки (%)	35,86	13,32	46,04
Заклади, які мають центральне опалення або власну котельню (%)	91,1	98,9	87,53
Заклади, які мають водопостачання (%)	91,53	98,74	88,27
Заклади, які мають їдальню з гарячим харчуванням	93,79	97,49	92,13
Учні які проживають на відстані 3 км від закладу та потребують перевезення (%)	8,17	3,57	17,82
Кількість учителів на один навчальний заклад, осіб	26,3	44	18

Слід зазначити, негативний факт, що більшість з наведених показників розвитку інфраструктури загальної освіти залишаються майже незмінними протягом багатьох років, в особливості це стосується матеріально-технічного стану, будівель, забезпечення можливостей доступу дітей інвалідів до освітніх закладів, а також умов опалення та водопостачання в навчальних закладах. Не дивлячись на активний перехід навчання до мультимедійних форм, рівень забезпеченості шкіл інтерактивними комплексами та спеціалізованими комп'ютерними програмами залишається низьким, особливо в сільській місцевості, високою є й питома вага наявних комп'ютерів, кім є більш ніж 5 років (62,67%) [18]. Існуючий стан, загальної освіти свідчить про необхідність організації соціального інвестування в окремі сфери його розвитку, особливо в її матеріальний стан, з метою доведення наявних ресурсів до сучасних світових стандартів навчання.

Схожою з загальною освітою є стан розвитку вищої та професійної освіти. За даними моніторингового дослідження, матеріальна-технічна база більшості професійно-технічних навчальних закладів є застарілою та відірваною від існуючих сучасних технологій (60%) [82], отже така система професійної підготовки не може повною мірою надати актуальні та конкурентоспроможні знання. Існуюча ситуація в професійній освіті потребує відпрацювання механізмів залучення підприємств до соціальних інвестицій в навчальні заклади, що не лише дасть змогу оновити існуюче обладнання, а й забезпечити підготовку кадрів, знання який технологічно будуть відповідати вимогам роботодавців.

В умовах реформації, які сьогодні активно реалізується в сфері вищої освіти, одну з ключових становиться питання забезпечення рівних прав доступу до освіти. Відмова від державного замовлення, частково скоротить можливості окремих верств населення отримати якісну вищу освіту. Адже, рівень достатку та диференціації доходів населення в Україні є дуже високим. Підтверджує факт недостатнього рівня доступності населення до освіти, й бачення населення щодо реалізації перспектив дати дітям

повноцінну освіту. Так, за даними моніторингу соціальних змін лише 12,7% у 2014 році визнали, що в них вистачає можливостей. Позитивним є те, що даний показник має сталі тенденції до зростання, але тенденції є не стрімкими.

Розвиток соціальної інфраструктури визначається рівнем *доступності населення до медичного обслуговування*. Територіальна розгалуженість медичних закладів в Україні має тенденції до скорочення, за останні п'ять років відбулось скорочення чисельності лікарняних закладів, що в свою чергу призводить до збільшення навантаження населення на один медичний заклад (рис. 2.5). Схожа ситуація спостерігається в питанні забезпеченості закладів охорони здоров'я лікарняними ліжками та медичним персоналом, обидва показника поступово скорочуються [131]. Найбільш гострою проблема розгалуженості інфраструктури сфери охорони здоров'я є в сільській місцевості. За період з 2005 по 2015 роки, чисельність лікарняних закладів скоротилась в 7 разів. При цьому найбільшим було скорочення дільничних лікарень (в 10 разів), тих які знаходяться у безпосередній близькості до населених пунктів. Збільшення медичних закладів в сільській місцевості відбувалось лише серед центральних районних лікарень (в 4 рази) [131].

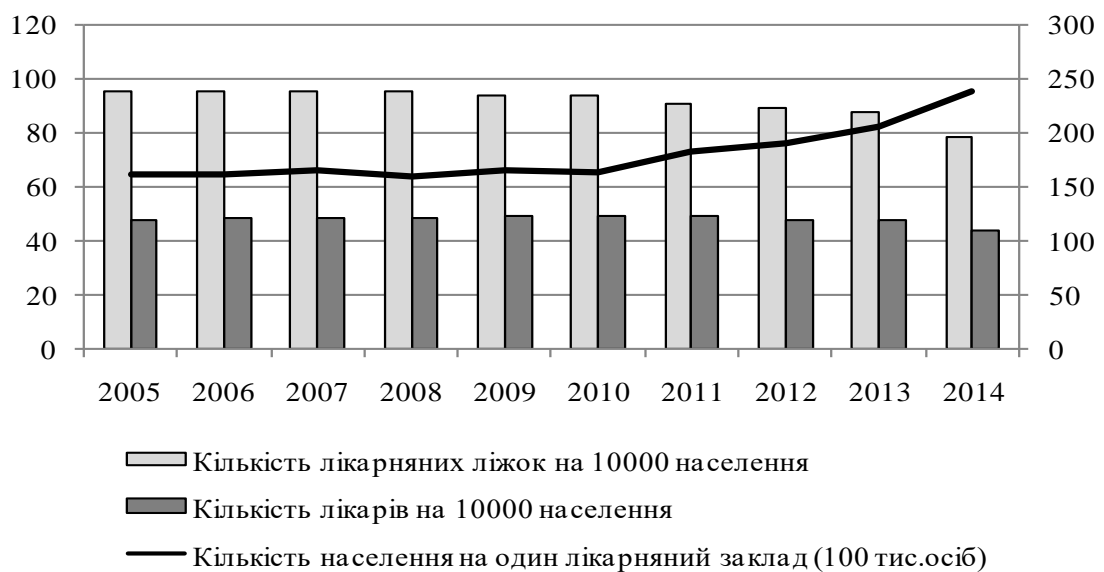

Рис. 2.5. Динаміка розвитку інфраструктури сфери охорони здоров'я [131]

Характеризує рівень якості життя населення та доступності до соціальної інфраструктури, розгалуженість транспортної мережі країни. Україна знаходиться в самому центрі Європи, на перетині великої кількості транзитних шляхів. Тому, вона має достатньо високий рівень розгалуженості як автомобільних, так і залізничних доріг. Територія країни нараховує 163 тис. км. автомобільних шляхів, більшість з яких (98%) мають тверде покриття, що дозволяє мешканцям віддалених районів та сіл безперешкодно переміщатися. Однак, не дивлячись на це, існує проблема якості дорожнього покриття, більшість з якого знаходиться в незадовільному стані та потребують окремого інвестування в їх ремонт. Те саме стосується й залізничних шляхів та рівня їх якості.

Четвертий блок оцінки якості життя населення через призму необхідності здійснення соціального інвестування є *житлові умови*, для оцінки якості яких можна виокремити показники забезпеченості населення житлом та безпосередньо умови проживання.

Проблема *забезпеченості житловим фондом* є актуальною для всіх країн світу. Сьогодні Україна за рівнем забезпеченості населення житлом посідає 18 місце серед країн Європи та 20 місце за кількістю квадратних житлових метрів на одну особу, що перевищує існуючі норми на 3 квадратних метри [97]. Не дивлячись на це існуючі умови для придбання особистого житла є недостатньо комфортними. Це пов'язано, в першу чергу, з достатньо високою ціною квадратного метру житла у порівнянні з низьким наявним доходом населення. В більшості країн Європи проблема житла вирішується за допомогою високого рівня розвитку кредитування покупки та побудови житла на великі часові строки. Україна потрохи переходить до системи кредитування, але в зв'язку з нестабільністю фінансової системи країни завищеними є процентні ставки банків, що не дозволяє більшості населення сплачувати такі кредити. Залишилась в Україні система «черги» на отримання житла побудованого державою, однак в зв'язку з мінімальними обсягами державних забудівель та великої кількості осіб, що стоять в чергах

на отримання житла, ефективність державного механізму, забезпечення населення житлом, є достатньо низькою. В середньому на одного мешканця в Україні приходится близько 22 кв.м. загальної площі житлових приміщень, з яких 13 кв.м. є безпосередньо житлова площа, цей показник є сталим протягом декількох років. У розрізі місто-село цей показник достатньо різниця, так в міських поселеннях на одного мешканця приходится 12,2 кв.м. житлової площі при наявності за Житловим кодексом (ст.47) норми в 13,65 кв.м. на особу [130]. В сільській місцевості на одну особу приходится 18,7 кв. м., що є вищим за встановлену норму. Більшість населення країни мешкає у 2-3 кімнатних квартирах, з середньою площею до 60 кв. м. Однак, не дивлячись на середні показники забезпеченості населення житловим фондом, в Україні достатньо високим є рівень потреби в житлі, це підтверджує й розмір черги, який існує на отримання житла. Так, на 1 січня 2015 року на отримання житла знаходилось 657 тис. сімей, що на 13,5% є меншим ніж у попередньому році та на 59% ніж у 2010 році. Однак таке зменшення черги спричинено, тим, що більшість черговиків купують квартири за власні кошти або беручи кредит у банку, не дочекавшись побудови пільгового державного житла. Про це свідчить й той факт, що динаміка отримання житла зменшується, так у 2010 році житло отримали 10 тис. сімей, а в 2014 році лише 3 [132].

Доступність до самостійного придбання житла населенням також є дуже низькою. Враховуючи те, що наприклад середня вартість кв.м житла в Києві коштувала в 2014 році близько 17000 грн. [121], а середня заробітна плата в місті знаходилась на рівні 5376 грн. [135]. Тобто, для того щоб середньостатистичний мешканець столиці міг купити одну кімнатну квартиру в 40 кв.м., йому необхідно було віддати близько 127 заробітних плат, що дорівнює 10,5 рокам роботи. Схожа ситуація є й в інших містах, так в Одесі кв. м. житла коштує 12935 грн. при середньомісячній зарплатні по Одеській області 3129 грн., що дорівнює 165,3 заробітним платам та 13,7 рокам безоплатної роботи [121, 135]. Звісно за кордоном вартість житла так

само є достатньо високою, але там діє гнучка система кредитування. В Україні при наявних умовах кредитування та рівні заробітної плати самостійне придбання житла для молодого сім'ї є майже неможливим.

Загострює питання забезпеченості населення житлом військовий конфлікт який спричинив втрату житла більшості мешканців Донецької та Луганської областей та в зв'язку з внутрішнім переміщенням населення загострив дефіцит житлового фонду на території інших регіонів України, особливо у великих містах Києві, Харкові, Львові, Дніпропетровську.

В зв'язку з вище викладеним, слід зазначити, що проблема житла є достатньо гострою, особливо в великих містах, що потребує розгляду можливих форм державного та сумісного з забудовниками інвестування у побудову соціального житла, підвищення рівня доступності населення до кредитних програм та інше.

Окрім, наявного житла актуальним при оцінці якості життя населення є безпосередні *умови проживання*, наявність водопостачання, опалення, газопостачання в будинках, середній розмір сімей, що мешкають в одному домогосподарстві.

Характер охоплення системами опалення, газо- та водопостачання щороку в Україні залишається стабільним і має наступну структуру на 1 січня 2015 року (рис. 2.6). Водопроводом, гарячим водопостачанням та каналізацією обладнані майже 60% квартирних будинків, доступ до системи опалення (централізованого, індивідуального та пічного) мають 83,9% квартир, а доступ до природного та скрапленого газу 85,2%. Високим є рівень диференціації цих показників в міській та сільській місцевості, так, в сільській місцевості обладнані водопроводом лише 28,9% житлових будинків, а 25,2% мають каналізаційну систему. Опалення в цій місцевості відбувається за рахунок пічних (44,2%) та індивідуальних установок (48,1%), газом забезпечені 84% житлових будинків. В містах, особливо невеликих більшість каналізаційних, водопостачальних та опалювальних систем знаходяться в аварійному стані, що потребує певних фінансових вкладень в

їх оновлення та ремонт. Особливої актуальності це питання набуває в умовах енергетичної кризи, що потребує проведення додаткових дій з енерго та тепло збереження. Оптимізувати процеси витрат енергетичних ресурсів можливо лише за рахунок переобладнання будинків сучасними системами опалення та електрифікації, проведення масового утеплення житлового фонду. Саме цей сегмент попиту на ринку соціального інвестування останнім часом стає найбільш затребуваним.

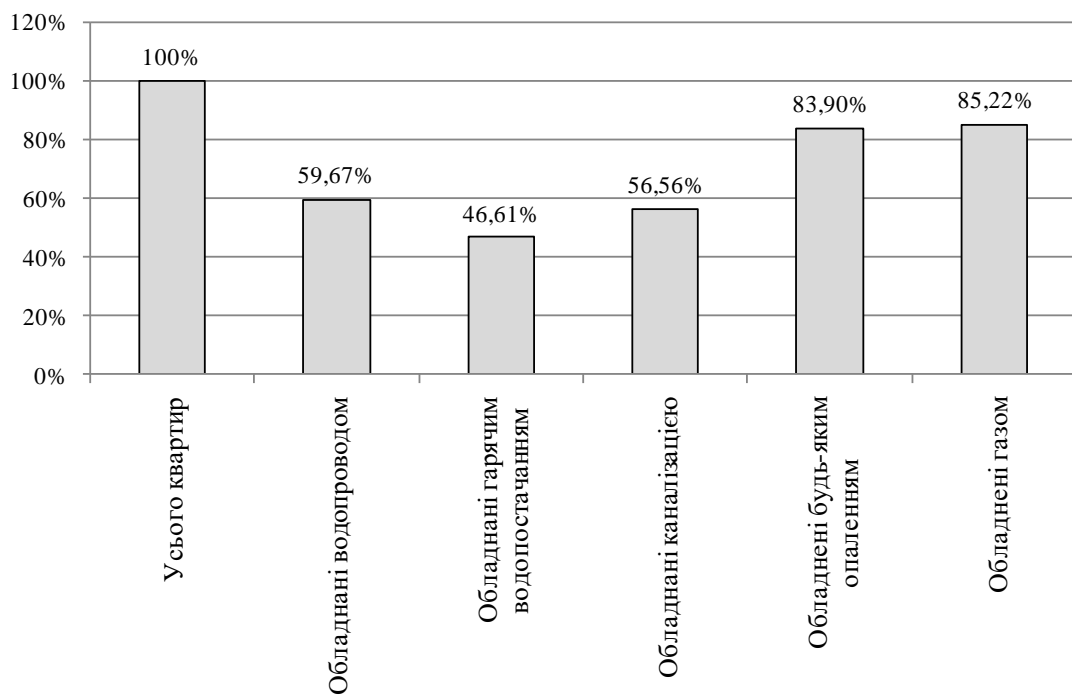

Рис. 2.6. Питома вага квартир обладнаних системами водопостачання, опалення та газом, % (2014р.)

Трудова діяльність є однією з основних форм самоідентифікації людини, яка дозволяє їй реалізуватися як професіонал, надає можливість забезпечити гідний рівень достатку та внести щось значуще в розвиток економіки та суспільства. Тому, оцінка можливостей реалізації населення у сфері праці виступає окремою складовою визначення якості життя населення, а стан розвитку ринку праці та соціально-трудоких відносин виступає індикатором необхідності здійснення певної інвестиційної діяльності в цій сфері.

Аналіз *можливостей реалізації населення у сфері праці*, можна поділити на такі основні групи: забезпечення рівних можливостей на ринку праці, можливість вільного працевлаштування та рівень дискримінації в сфері праці.

Стан ринку праці в Україні останніми роками є достатньо напруженим, в зв'язку з економічною та політичною нестабільністю в країні відбувається зростання рівня безробіття населення, на фоні скорочення економічної активності підприємств, скорочується попит на робочу силу, все це призводить до загострення конкуренції серед населення. Так, за останні десять років, рівень навантаження на одне вільне робоче місце зріз з 5 осіб у 2005 році до 14 осіб у 2014 році. В деяких регіонах рівень конкуренції збільшився більш ніж в 10 разів. В Луганській області у 25,25 рази, у Запорізькій у 17,2 рази, у Донецькій у 12,5 рази, а в Києві у 10 разів. Причиною регіональної розбіжності зростання напруги на ринку праці є військовий конфлікт на території двох промислових регіонів України, який спричинив звертання виробництва, скорочення рівня зайнятості та переїзд працездатного населення в інші регіони. Саме в регіонах найбільшого скупчення внутрішньо переміщених осіб й відбувається зростання рівня напруги на ринку праці.

Окрім, загострення конкуренції відбувається на ринку праці й зростання ймовірності стати безробітним. За розрахунками фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, у 2014 році ймовірність стати безробітним дорівнювала 18% що на 2 відсоткових пунктів є меншим ніж у 2005 році та на 3 відсоткові пункти менш ніж у 2010 році.

Особливо питання поглиблення безробіття є актуальним для молодіжного сегменту ринку праці. В зв'язку з загостренням рівня конкуренції працевлаштування молоді неспинно скорочується. За дослідженнями проведеними групою СКМ, щодо досвіду працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, на кінець 2014 року постійну роботу мали 76% випускників, половина з яких працювала за фахом.

Середній період працевлаштування молоді дорівнює близько 7 місяців. Окрім загальної конкуренції причиною незатребуваності молоді є незадовільний рівень їх компетентності, що виникає в зв'язку з недосконалістю існуючої системи підготовки кадрів яка не може дати молоді необхідні сучасні знання, вміння та навички. Причиною цього є низький рівень участі роботодавців у підготовці кадрів, при цьому важливим є не стільки залучення фінансів, скільки інформаційних ресурсів та інтелектуального потенціалу фахівців підприємства. Адже саме наявність чітко сформульованих вимог до випускників, а також викладачі-практики змогли б відновити баланс між якістю підготовки кадрів та попитом на компетенції.

Дискримінація в сфері праці, виступає одним з показників визначення нерівностей в суспільстві і сприйняття якості життя населення, вплив соціального інвестування на цей показник полягає в створенні спеціалізованих програм для забезпечення рівних можливостей в сфері праці. Соціальне інвестування в цьому випадку може здійснюватись як на державному, так і на локальному рівні. Формою прояву такого виду інвестування може бути створення нових робочих місць для інвалідів, забезпечення прав інвалідів на працевлаштування, створення максимальних можливостей до залучення жінок у трудову діяльність, недопущення дискримінації в оплаті праці, між різними категоріями працюючих.

В нашій країні стан інвалідів є вкрай важким, більшість з них живуть за межею бідності, проблемним є забезпечення їх вільного пересування, невеликою є й чисельність робочих місць, що прилаштовані для роботи інвалідів. Більшість інвалідів в Україні, що за станом здоров'я мають можливість працювати працевлаштовуються на спеціалізованих підприємствах з легкими умовами праці. Існують й певні законодавчо встановлені норми працевлаштування інвалідів на звичайних підприємствах, однак не дивлячись на це випадки відмови від працевлаштування осіб цієї категорії є дуже частими. На 1 січня 2014 року, серед найманих працівників

3,33% складали особи, що мали інвалідність, з яких 70% були інваліди третьої групи [137]. При цьому, чисельність працюючих інвалідів протягом останніх п'яти років залишається майже незмінною. Недостатньо позитивними є показники працевлаштування інвалідів, так за даними Державної служби зайнятості питома вага інвалідів у загальній чисельності працевлаштованих осіб у 2014 році склала 2,28%, що на 0,2 відсоткові пункти є меншим ніж у 2009 році [136].

Проблема забезпеченості рівних прав на ринку праці жінок та чоловіків в Україні є не дуже гострою. Звісно, що за своїми фізіологічними характеристиками та необхідністю виконувати сімейними обов'язки виховання дітей, жінки є менш конкурентоспроможними на ринку праці. Іноді існують випадки дискримінації при прийнятті на роботу, але це лише поодинокі випадки. Так, на сто зайнятих жінок приходиться близько 107 зайнятих чоловіків. Рівень зайнятості жінок на 10 в.п є нижчим за рівень зайнятості чоловіків, однак і рівень безробіття для жінок є також меншим на 3,3 в.п. (за даними 2014 року). Головною проблемою жінок в Україні є високий рівень, так званого скритого безробіття.

Шоста група оцінки якості життя населення, в сегменті оцінки потреб в соціальних інвестиціях є *суспільно-політичне середовище в країні*. За сутністю впливу його можна поділити на такі оціночні блоки, як: розвиток демократії, суспільний соціальний капітал та суспільна комфортність.

Розвиток демократії – виражається у забезпеченні можливості окремої людини та соціальної спільноти вільно виражати свої громадські позиції, приймати участь у державному та місцевому управлінні, відсутністю корупції, забезпеченні вільних прав та свобод громадян в усіх сферах життя.

Згідно з дослідженнями, проведеними міжнародною неурядовою організацією FreedomHouse, за рівнем політичної та громадської свободи Україна посідає 18 місце з 29 країн, що входять до блоку країн з «перехідною владою або гібридним режимом». За визначенням цієї ж організації вона має статус частково вільної країн з індексом демократичної свободи 4,75, при

максимальному значенні 1 та мінімальному 7. Динаміка показника є різною, найкраще своє значення розвиток демократії мав у 2006 році (4,21 бали), а найгірше у 2012 та 2013 роках (4,86 та 4,93 бали) [170]. За методикою оцінки, розвиток демократії, включає в себе декілька компонентів, значення яких у 2014 році наведено на рис. 2.7. Тобто, найгірше становище в Україні спостерігається у блоці корупції, незалежності судової системи, національного та місцевого демократичного управління, де рівень розвитку наближається до різкого авторитаризму. Найбільш демократія розвинута у сфері громадського суспільства, середнім є прояв демократії у виборчому процесі.

Рис. 2.7. Компоненти розвитку демократії в Україні у 2014 році [170]

Отже, проведений аналіз показав, що проблеми, які стають на перепоні розвитку демократії в нашій країні в першу чергу лежать в площині, забезпечення відкритості процесу управління державу, ставлення населення та провладної спільноти до питань корупції та правосуддя в країні. Звісно, що вирішити ці питання лише за допомогою фінансування в окремі програми, не можливо, потрібно проводити комплексні заходи щодо зміни світогляду та менталітету суспільства, особливо тієї частини, що знаходиться

зараз при владі, сприяння накопичення ним необхідного соціального капіталу.

Суспільний соціальний капітал – це взаємозв'язки між людьми і залежні від них норми довіри і поведінки, які створюють механізм соціальної взаємодії [38].

Один з показників, який оцінює рівень соціального капіталу в суспільстві є існуючий рівень довіри в суспільстві. Він може виражатися як в довірі один до одного так і в загальній довірі органам державної влади, інституціям, засобам масової інформації та інше. За даними соціологічного моніторингу «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін», найбільший рівень довіри населення України відчуває до свого близького оточення: сім'ї та родичем (4,6 бали з 5), співвітчизникам (3,4 бали), сусідам (3,4 бали), колегам (3,4 бали). Менш за все суспільство довіряє політичним партіям (1,9 балів), міліції, судам та прокуратурі (2 бали), банкам (2,1 бали), верховній раді (2,1 бали) [147]. Взагалі середній рівень довіри в українському суспільстві знаходиться на рівні 2,6 бали, та його загальний рівень протягом останніх 20 років залишається незмінним. Відчуття довіри в суспільстві напряду залежить від якості життя населення, а отже її відсутність спричиняє скорочення показників рівня та комфортності життя населення.

Рівень національної дистанційованості населення показує наскільки населення країни є відкритим до людей інших національностей. Інтегральний індекс національної дистанційованості у 2014 році дорівнював 6 балів за 7 бальною шкалою, у 1994 році цей показник дорівнював 4,4 бали, а в 2004 – 5,3 бали [147].

Українське суспільство за своїм світобаченням характеризується високим рівнем моральності та побудови життєвих пріоритетів, це дає можливість розвитку соціального інвестування з боку самої громади. Серед особливої важливості для себе населення України визначає: благополуччя дітей (80,6%), відсутність значного соціального розшарування в суспільстві (73,8%), можливості висловлювати свої думки (73,4%), можливості

національно-культурного відродження (68%), наявності сприятливого морально-психологічного стану в суспільстві (80,9%), створення в суспільстві рівних можливостей для всіх (82,6%) [147].

Суспільна комфортність – показує рівень самопочуття людей в суспільстві та загальний рівень задоволеності суспільним життям. Охарактеризувати цей показник можна за допомогою оцінки суб'єктивного рівня задоволеності життя та місця в суспільстві, а також оцінки рівня соціального відторгнення.

За даними суб'єктивного сприйняття населення більш ніж половина людей (65,6%) відчувають себе на 3 та 4 сходинці соціальної дробити, з найвищим значенням в 7. Найнижче становище має 5,8%, а найвищим 0,8% населення. Однак, так було не завжди, на початку 2000 років на найнижчій позиції себе позиціонували 21,6% населення, більш ніж половина (58,4%) поставили себе на 2 та 3 сходинки з 7. Сьомий, найвищий рівень, як і зараз, займали 0,7% населення [147]. Такі перетворення в кращій бік свідчать, що в цілому в Україні починає формуватися середній клас, а також збільшується кількість людей з активною громадською позицією та суспільним сприйняттям. В цілому, на теперішній час, близько 42,2% населення є незадоволеними своїм становищем в суспільстві, відчувають несправедливість та невизнаність. Близько третини населення не можуть визначити чи задоволені, чи ні своїм становищем, а лише 23,4% визначають свою задоволеність [147].

Загальний рівень задоволеності населення своїм життям, в даному випадку співвідношення задоволених та незадоволених є приблизно однаковим, 37,6% визнали свою незадоволеність, а 35,2% навпаки свою задоволеність життям. Взагалі такий розподіл показників задоволення є постійним, та майже не змінювався протягом десяти років [147].

Оцінка блоку суспільно-політичного середовища показала, що найбільш проблемною сферою є розвиток демократичних прав та свобод в суспільстві. Покращення якої є можливим за умов перегляду та

переосмислення існуючих норм та стандартів в суспільстві, окрім того в нагоді може стати законодавчі та інші адміністративні зміни в сфері протидії корупції та свавілля влади. Достатньо популярним цей сегмент інвестування є у міжнародних організаціях, саме вони здійснюють найбільший вплив на покращення ситуації в країні сьогодні. Однак, не слід забувати про необхідність активізації соціальної відповідальності як простого населення, так і представників владних структур, які напряду впливають на створення прийняттого демократичного клімату в суспільстві.

Сьомий блок оцінки потреб у соціальному інвестуванні є наявний в країні *людський капітал*. Саме він характеризує необхідність здійснення мікро соціального інвестування, з високим ступенем адресності. В цьому ракурсі, доцільним є поділити цей блок лише на дві групи: оцінку рівня освіченості населення та рівня здоров'я населення.

Освіта, виступає одним з сегментів у який здійснюють вкладення усі суб'єкти ринку соціального інвестування. Необхідність в яких можна визначити за рахунок оцінки досягнення певного рівня освіченості населення. Грамотність населення, виступає одним з таких ключових показників. Україна, серед країн світу посідає 52 місце за рівнем грамотності населення, близько 70% населення є грамотними, більше 50% населення має вищу освіту. Середній рівень охоплення населення початковою освітою складає 96%, а середньою освітою 87%. У порівнянні з Європейськими показниками освіченості, Україна досягає середнього рівня. Окрім того, Україна є однією з країн світу яка має високий рівнем представленості молоді у провідних світових компаніях та характеризується великою кількістю осіб, що отримували перемоги на світових та європейських конкурсах (музики, мистецтва, спорту та науки). Це свідчить про високий рівень людського потенціалу країни та вимагає певних вкладень в якісну складову освіти, розширення доступності талановитої молоді до спеціалізованих навчальних курсів, в тому числі й за кордоном. Сьогодні в Україні держава майже не опікується цією когортою населення, не фінансує

їх участь у провідних конкурсах та фестивалях, покладаючи цей тягар на домогосподарства, недержавні благодійні фонди та меценатів.

Не дивлячись на достатньо високий освітній потенціал населення країни, дуже низькими є характеристики здоров'я населенню. За даними державної служби статистик України, середня очікувана тривалість життя при народженні у 2014 році склала 71,37 роки, при середньоєвропейському показнику у 80 років. Окрім того, негативною особливістю України є високий рівень диференціації тривалості життя чоловіків та жінок, різниця між показниками складає близько 10 років. Не дивлячись на наявну позитивну динаміку за останні 5 років, достатньо високим в Україні залишається рівень смертності населення, який у 2014 році склав 14,7‰. Найпоширенішими причинами смертності в Україні є хвороби системи кровообігу – 67,3% смертельних випадків; новоутворення 13,3%; зовнішні причини смертності – 6,3%. Однією з причин високого рівня захворюваності та смертності в Україні, є відсутність у населення культури попередження та своєчасної діагностики захворювань, недорозвиненість системи охорони здоров'я та низький рівень доступності до якісних медичних послуг, а також незадовільний рівень екологічного становища в країні. Вирішення цих проблем потребує наряду в ці сфери соціальних інвестиційних проектів, зокрема у популяризації здорового образу життя, оновленню медичної апаратури у лікарнях та поліклініках, тощо.

Проведена компонентна оцінка якості життя населення в Україні дала змогу визначити наступне коло проблем, які можуть бути вирішені за допомогою проведення зваженою політики соціального інвестування в окремі її сфери (таблиця 2.3), зокрема:

низький рівень достатку населення, особливо вразливих кагорт;

невідповідність державних стандартів достатку населення (прожиткового мінімум) його реальному значенню, що штучно згладжує наявну проблему бідності населення;

потребує актуалізації вирішення питань екологічної безпеки, зосередження уваги підприємств, до відповідального, по відношенню до навколишнього середовища ведення бізнесу, впровадження зберігаючи технологій, а також новітніх систем переробки та сортування сміття;

зосередження уваги держави на необхідності мінімізації консервування шкідливих відходів на території України;

загострення уваги до задоволення особистої безпеки населення країни, скорочення рівня злочинності та стабілізації ситуації в країні, яка спричинена проведенням антитерористичної операції;

нерівномірність доступу до освіти у сільській та міській місцевості, нерівність якості освіти та умов, застарілість матеріально-технічної бази, відсутність доступу для інвалідів;

скорочення інфраструктури сфери охорони здоров'я в сільській місцевості, укрупнення лікарняних закладів, призводить до зменшення рівня доступності до якісних медичних послуг населення, що проживає в сільській місцевості;

високий рівень травматизму на виробництві пов'язаний з організаційними причинами, складність травм, що виникають на виробництві та спричиняють тимчасову та повну втрату працездатності;

низький рівень доступності населення до житла в зв'язку з високим рівнем його вартості та недосконалістю існуючої системи кредитування покупки житла;

низький рівень охоплення сільського населення системами водопостачання, не раціональне використання енерго- та тепло- ресурсів при експлуатації будинків;

високий рівень конкуренції на ринку праці, який ще більш загострюється на фоні зменшення виробничої активності підприємств, втрати ринків збуту та масового переселення населення з зони проведення АТО;

відсутність реальної демократії та можливостей формування та реалізації соціального капіталу.

2.2. Дослідження стану державного соціального інвестування в Україні

З метою більш предметного дослідження поточної структури ринку соціального інвестування, доцільніше провести аналіз обсягу пропозиції на ньому на основі виокремлення основних суб'єктів: державні соціальні інвестиції, інвестиції некомерційних організацій, інвестиції суб'єктів господарювання (підприємств), індивідуальні інвестиції.

На державному рівні соціальні інвестиції в Україні здійснюється на основі перерозподілу валового внутрішнього продукту, а також на основі перерозподілу окремих статей бюджету країни. Як, вже зазначалось в теоретичній частині роботи головними напрямками соціального інвестування на державному рівні є розвиток соціальної інфраструктури країни, дотримання якості надання соціальних послуг, створення позитивного соціального клімату в країні, забезпечення ефективності функціонування ринку праці, дотримання соціальної та екологічної безпеки в країні, тощо.

Історично визнано, що в ринково розвинутих країнах витрати держави на *освіту* є великими та мають тенденції до постійного зростання. Таким чином, країна забезпечує розвиток та накопичення людського капіталу суспільства, а освіта переходить до одного з стратегічних напрямів розвитку таких країн.

Сьогодні в Україні фінансування освіти здійснюється за рахунок трьох основних джерел: держави, підприємств та індивідів. Обсяги інвестування кожного з суб'єктів залежать від рівня інвестування. Так, розвиток системи початкової та середньої освіти, найчастіше відбувається за рахунок інвестиційних ресурсів держави, а вищої та професійної освіти, вже більшою становиться участь підприємств та індивідів, причиною цього є характер освіти, адже дошкільна, початкова та середня освіта в більшості випадків є

безкоштовною, а вища та професійна, мають як бюджетне фінансування навчання, так і за рахунок власних коштів та коштів підприємств.

Сьогодні в структурі розподілу ВВП освіта займає 6,9%, з яких 5,87% це видатки держави (рис. 2.8). Зміни обсягів фінансування є сталими вже протягом останніх десяти років. У порівнянні з Європейськими показниками у відсотковому співвідношенні від ВВП видатки на освіту в Україні є більшими, ніж в більшості країн ЄС. Так, наприклад, в середньому за 28 країнами Європи, видатки держави на освіту складають 5,25% ВВП, є країни в яких цей показник є вищим за український, зокрема, у Бельгії - 6,55%, у Данії - 8,75%, на Мальті та Кіпрі – 7,87%, у Фінляндії – 6,76%, а в Швеції – 6,82%. Але в цих умовах, слід враховувати, той факт, що розмір ВВП в Україні є набагато меншим ніж в країнах Європи. В середньому у порівнянні з загальноєвропейським цей показник в Україні є в чотири рази меншим, хоча і має сталі тенденції до зростання. Так, відсоток його зростання у порівнянні з 2007 роком склав 56%.

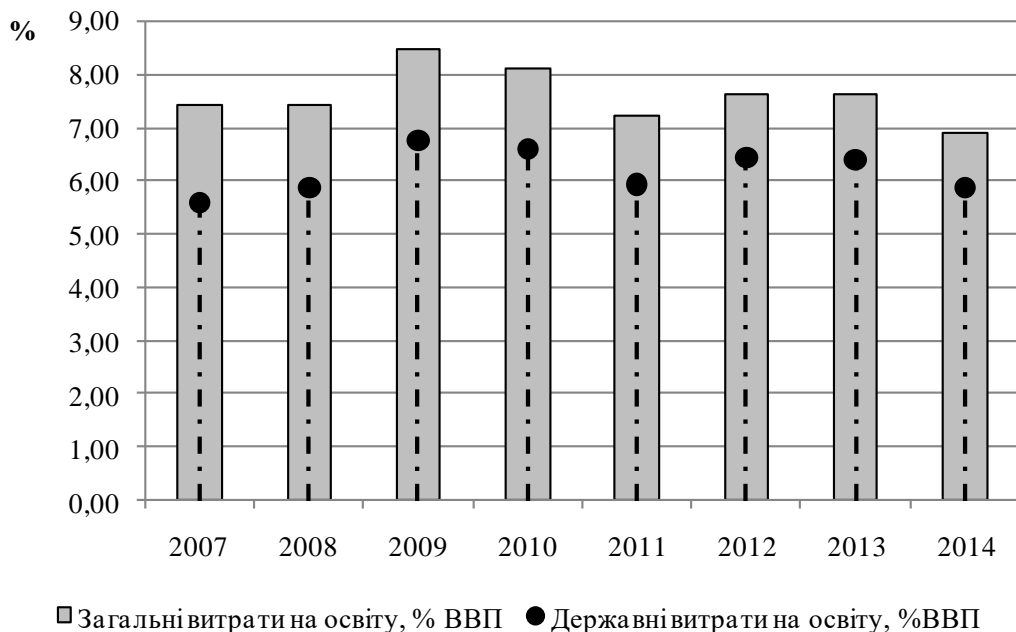

Рис. 2.8. Динаміка державних витрат на розвиток освіти

За структурою споживачів державного соціального інвестування в освіту більшість грошових коштів надходить у систему вищої освіти – 38,9%

загальних витрат, друге місце посідає середня освіта – 25,2%, третє місце початкова освіта – 15,6%, та відповідно п'яте та шосте місце до початкова (15%) та професійно-технічна освіта (6,3%). Таке співвідношення розподілу надходжень, пов'язано, в першу чергу в термінах та обсягах учнів (студентів) на який розраховано певна освітня ступінь. Окрім того, для кожного з цих рівнів, різними є витрати на оплату праці працівників, так в системі вищої освіти вона є більшою, за рахунок більш високої кваліфікації персоналу, а в початковій та дошкільній меншою. Крім того, розподіл коштів у бік вищої освіти пов'язаний з необхідність використання в професійній освіті спеціалізованого обладнання, техніки, програмних рішень, придбання та підтримка яких потребує додаткового фінансового забезпечення.

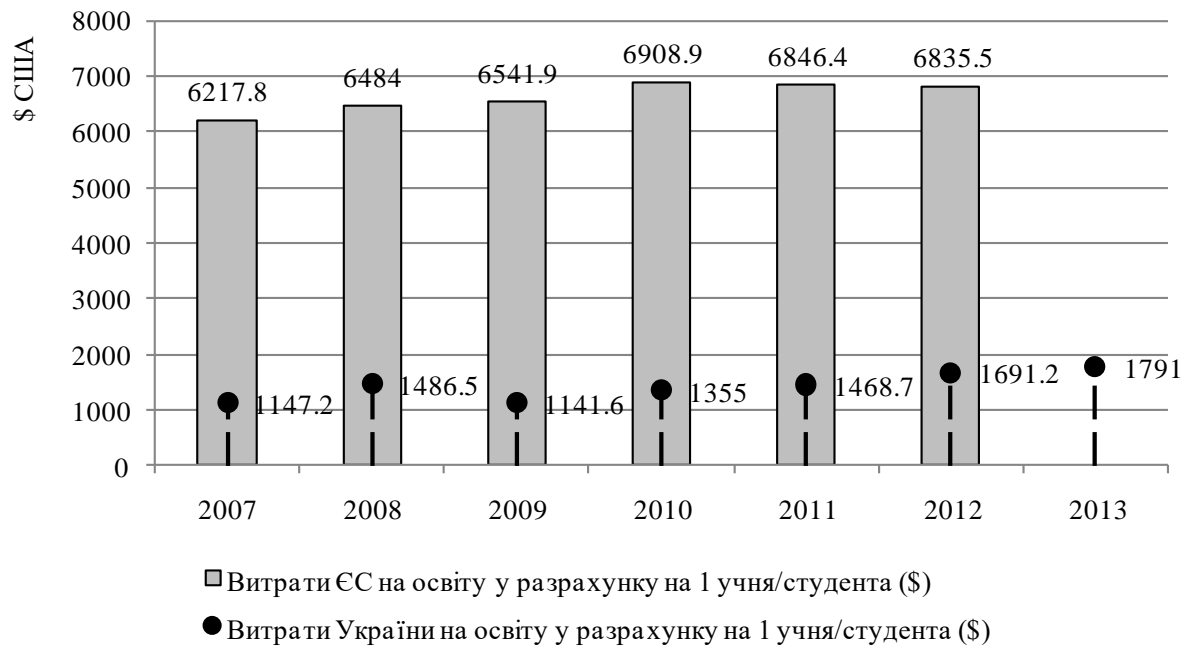

Рис. 2.9. Інвестиції держави в освіту, у розрахунку на одного учня/студента (\$ США)

Взагалі розподіл сфер державного соціального інвестування показує, що близько 80% фінансових надходжень в систему освіти використовується на забезпечення надання освітніх послуг (в більшості оплату праці), при чому цей показник в структурі надходжень, має позитивні тенденції збільшуватись з кожним роком (рис. 2.10). Іншу частину фінансових надходжень складають

послуги з харчування (6,7%), адміністративні послуги та капітальні витрати – 8%, фінансові послуги та капітальні трансферти пов'язані з навчанням – 4,2%. Нажаль, більшість витрат, які входять до блоку капітальних витрат перерозподіляються на оплату комунальних послуг, при цьому стримуючи можливості розвитку інфраструктури навчальних закладів, що іноді призводить до погіршення якості та доступності освіти на всіх рівнях.

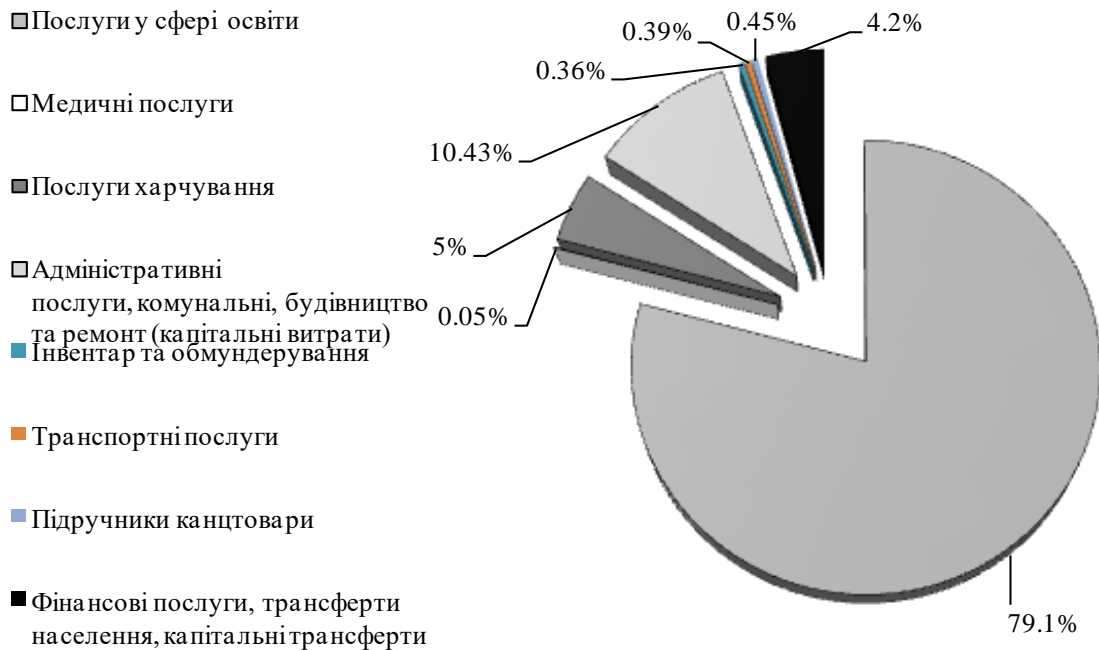

Рис. 2.10. Структура перерозподілу державного інвестування в систему освіти у 2013 році (%)

Державне фінансування у сфері освіти поділяється на інвестиції які здійснюються за рахунок центрального уряду (загального бюджету, бюджетів відповідних міністерств) та за рахунок обласних та місцевих бюджетів. Взагалі, структура інвестування в освітній сфері залежить насамперед від рівня інвестодавця. Так, наприклад, центральний уряд фінансує в більшості, фінансові трансферти (стипендії), вартість підручників та канцтоварів, а також майже третину оплати освітніх послуг. Виходячи з проведеного аналізу можна зробити висновок, що вся система державного фінансування освіти є дуже розбалансованою особливо у співвідношенні масштабів діяльності та обсягів фінансування. Проблемою державного інвестування

системи освіти, на фоні недостатньої кількості фінансових ресурсів, є непрозорість розподілу фінансових коштів та відсутність чіткої інформації, щодо необхідних матеріально-технічних ресурсів для розвитку системи освіти в окремих територіальних одиницях. Це не дає можливості вирішувати нагальні поточні проблеми в сфері освіти, знаходити інструменти її оптимізації та підвищення якості, що не дозволяє отримати найбільшу соціальну та економічну ефективність віддачі від соціальних інвестицій, а отже спричиняє поширенню процесу втрати коштів, при збереженні наявного рівня якості життя населення.

Забезпечення населення країни *якісною медичною допомогою* в умовах інтеграції України у світову економічну спільноту значно залежить від рішень таких складних економічних задач, як визначення можливих та необхідних обсягів бюджетного фінансування, розвиток платних медичних послуг, підготовка кваліфікованих кадрів, впровадження нових медичних технологій, забезпечення інноваційної політики у сфері охорони здоров'я. Ефективна реалізація відповідних задач можлива тільки при створенні адекватної економічної системи, що буде дозволяти об'єктивно аналізувати та оцінювати потреби у фінансових ресурсах, планувати та оптимізувати потоки їх формування та використання [134].

У 2014 році загальні витрати на охорону здоров'я склали 9903,7 млн \$, це є набагато меншим за показники попередніх років (на 4,584 млн. \$ менше ніж у 2013 році та на 770 тис. грн. менше ніж у 2010 році). Якщо розглядати загальні витрати на охорону здоров'я на душу населення, має місце зростання цього показника. Так, у 2014 році, цей показник склав 2743 тис. грн. на особу, в 2013 році, він дорівнював 2548,2 тис. грн. на особу, а в 2003 році – 388 грн. на особу. Однак, говорити про фактичне збільшення цього показника неможливо, адже він не враховує інфляційну складову та потовий курс долара, до якого прив'язана майже вся економіка нашої країни. Тому, звісно фактичне збільшення було, але воно не мало таких екстенсивних темпів, як показує офіційна статистика.

Розподіл соціального інвестування в сфері охорони здоров'я показує зменшення в її структурі видатків держави. У порівнянні з попереднім роком витрати держави в цій сфері, в загальній структурі бюджету скоротились на 1,2 в.п., а у порівнянні з 2010 на 1 в.п. Має місце зменшення видатків на охорону здоров'ю в загальній структурі ВВП з 7,6% у 2013 році до 7,42% у 2014 році. Показник видатків з ВВП є більшим лише за 2008 рік, коли він дорівнював 6,65%. Якщо порівнювати українські видатки на охорону здоров'я з видатками в інших країнах, маємо наступне (рис.2.11). Витрати уряду в Україні (51,8%) знаходяться на рівні Вірменії, Російської Федерації та Казахстану. У більш розвинених європейських країнах, не дивлячись на високий ступінь розвитку страхової медицини, державні видатки на охорону здоров'я є набагато вищими, зокрема, в Чехії це 83%, в Данії - 84%, в Німеччині - 79%, в Іспанії - 70%. Загальні витрати ВВП на охорону здоров'я в Україні, мають середнє значення та знаходяться на рівні Словаччини, Чехії та Угорщини. Більшими за українські є показники Німеччини, Грузії, Данії та Іспанії.

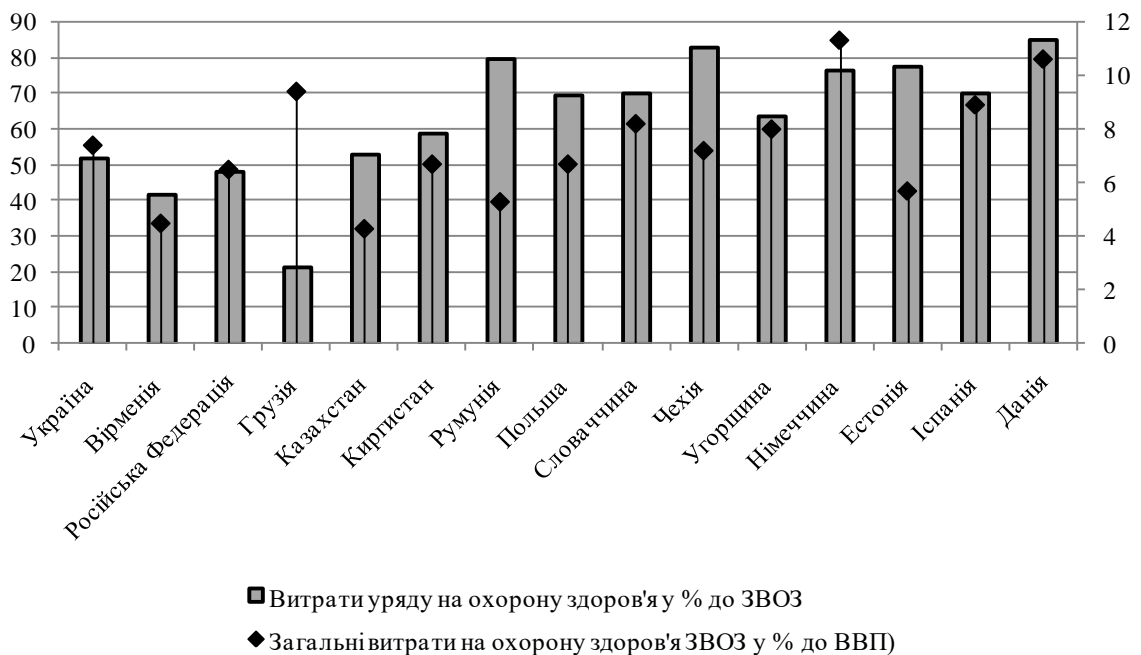

Рис. 2.11. Витрати на охорону здоров'я в окремих країнах Європи [134]

За структурою перерозподілу фінансових коштів соціальні інвестиції сфери охорони здоров'я в Україні (табл.2.4.) є більш орієнтовані на придбання медичних товарів для амбулаторії – 33,9% загальних витрат, причому 99,6% цих коштів вкладають домогосподарства, інша ж частина коштів розподіляється між приватними компаніями – 0,3% та суб'єктами державного (суспільного) фінансування – 0,1%. Друге місце, за споживанням інвестиційних ресурсів, посідає підтримка стаціонарного лікування – 25,2% видатків, вони формуються в більшості за рахунок суспільного фінансування (93,6%) та коштів домогосподарств (6,4%). Третє місце займає амбулаторне лікування (16,5%), яке має найбільш розгалужений розподіл за інвестодавцями, більш за все в це середовище вкладає держава – 58,9% та домогосподарства 36,5% та 4,2% приватні компанії, при цьому в структурі інвестицій державу більшу частину складають витрати на оплату праці лікарів, а не йдуть на розвиток самої інфраструктури та якісного обладнання медичних заходів.

Таблиця 2.4

Структура фінансування сфери охорони здоров'я, за функціями та основними інвесторами [31]

	Стаціонарне лікування	Амбулаторне лікування	Супутні до медичних послуг	Профілактика та медичне здоров'я	Медичні товари для амбулаторії	Управління охороною здоров'я
Загальна структура фінансуванні	25,2%	16,5%	5,5%	1,3%	33,9%	7,9%
Суспільне фінансування	93,6%	58,9%	45,5%	92,6%	0,1%	0,1%
Донори	-	0,4%	-	7,4%	0%	0,1%
Домогосподарства	6,4%	36,5%	52,2%	-	99,6%	-
Приватні компанії	-	4,2%	2,3%	-	0,3%	-

Отже, враховуючи проведену оцінку обсягів соціального інвестування в сферу охорони здоров'я можна зазначити наступні тенденції: з кожним роком відбувається поступове зменшення видатків держави в загальній

структурі; рівень фінансової участі держави в охороні здоров'я є нижчим за середньоєвропейські показники; за останні 5 років відбулось скорочення видатків на охорону здоров'я в загальній структурі ВВП; близько 8% видатків держави витрачається на здійснення управління охороною здоров'я, тобто оплату праці керівного апарату; лише близько 5% соціального інвестування йде на вдосконалення матеріальної бази системи охорони здоров'я, купівлю нового сучасного обладнання; більшість приватних інвестицій витрачається на придбання медичних товарів для амбулаторій.

Окремими сегментом державного соціального інвестування є покращення рівня *забезпеченості житлом населення*. В цьому сегменті інвестування може виражатися в частковому відшкодуванні кредитів на придбання житла населенням, а також фінансування капітального ремонту або возведення нового житла. Як вже зазначалось у попередньому пункті, в Україні рівень забезпеченості населення житлом є достатньо низьким. За статистичними показниками протягом 2014 року власне житло від держави отримали 3 тис. сімей (0,4%), які стояли в черзі. Це в два рази є меншим ніж в 2013 році та більш ніж в три рази меншим ніж в 2010 році (10 тис. сімей) [32]. Правом на отримання житла протягом року найчастіше користувалися наступні категорії осіб: багатодітні сім'ї, учасники бойових дій, одинокі матері та сім'ї загиблих військових підчас проведення бойових дій. Проблеми соціального інвестування в житлову сферу ще більше актуалізуються в умовах сучасності, коли без житла залишилась велика кількість населення, в зв'язку з проведенням бойових дій та тимчасовою окупацією частини країни. Однак, функція держави, для цього сегменту соціального інвестування, є незначною, вона надає можливість лише тимчасового розміщення для переселенців та в більшості тільки для найбільш уразливих когорт населення (інвалідів, одиноких жінок з дітьми та багатодітних сімей). Взагалі, найбільший сегмент інвестування в створенні житла для переселенців займають приватні партнери, міжнародні й вітчизняні благодійні фонди. За регіональним розподілом більшість квартир

у 2014 році була отримана особами, що проживають у м. Києві (137 одиниць), Донецькій (117 одиниць), Харківській (95 одиниць), Дніпропетровській (91 одиниця). Загальна чисельність отриманих квартир дорівнювала 853 одиниці.

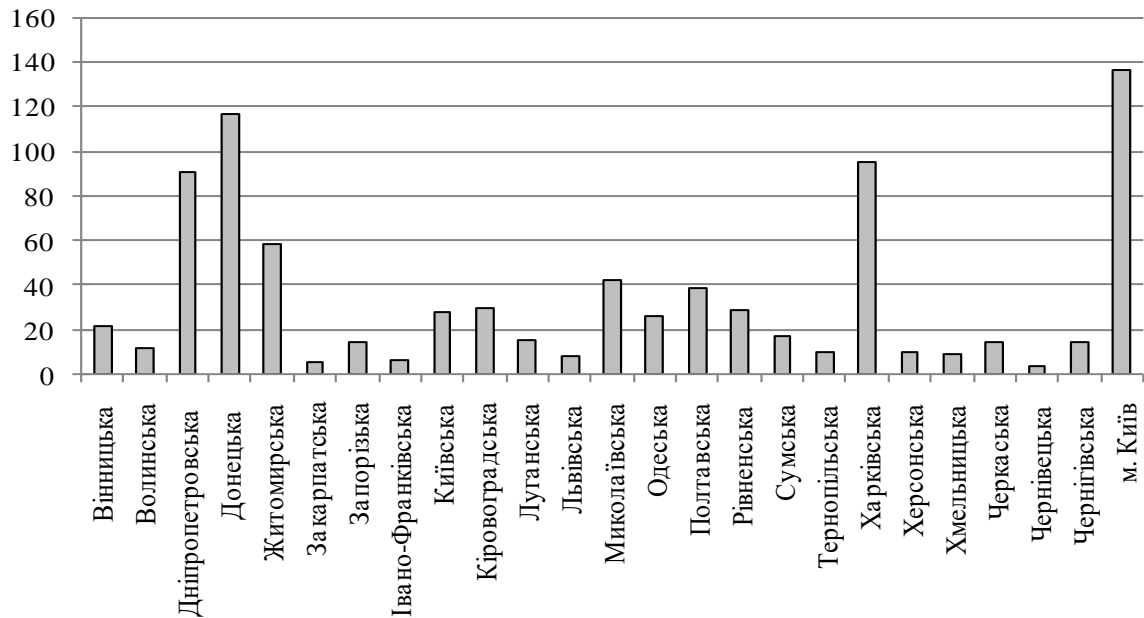

Рис. 2.12. Регіональний розподіл кількості наданого житла населенню у 2014 році, одиниць [132]

Одним з інструментів забезпечення державного інвестування в розвиток житлової інфраструктури є пільгове державне кредитування. В Україні, таке кредитування найбільш є поширеним для молоді, коли компенсується частина витрат на придбання житла в окремих житлових комплексах, будівництво яких частково фінансуються за рахунок держави. Обсяги такого, кредитування в Україні складають лише 0,3% від загальних кредитів, які бере населення на житло. Окрім того, негативною є динаміка цього показника за останні 7 років він скоротився в двічі, а за останній рік в 1,3 рази. Нововведенням в державному соціальному інвестуванні, в сфері забезпечення кращих житлових умов, є надання можливості часткового відшкодування населенню коштів витрачених на утеплення будинків. Ця державна програма діяла протягом 2015 року та передбачала, надання

пільгового кредитування (в державних банках Ощадбанк та Eximbank) або відшкодування до 30% витрачених коштів.

Державне соціальне інвестування у *безпеку життя населення* в Україні, в більшості випадків, полягає в забезпеченні утримання закладів позбавлення волі; фінансуванні заходів з протидії злочинності; пропаганди молоді правильних моделей поведінки в суспільстві; забезпеченні екологічної безпеки життя населення, що виражається у коштах направлених на використання екологічно безпечних технологій та запобігання викидів у навколишнє середовище; фінансування спеціальних територіальних програм безпеки, інвестиції у створення відчуття безпеки в суспільстві, тощо. Кожного року на утримання закладів позбавлення волі Україна витрачає близько 2% зведеного бюджету, що звісно є важливим та актуальним. Однак, поряд з цим, майже поза увагою держави залишаються інвестиційні проекти направлені на попередження приступності, виховання молоді та проведення превентивних заходів, створення сприятливих умов для осіб які вийшли з закладів покарання та запобігання скоєння ними повторних злочинів. Саме розвиток цих сфер може позитивно вплинути в майбутньому на рівень безпеки в країні та забезпечити підвищення якості життя населення.

Інвестиції у збереження екологічної безпека в країні формуються за рахунок декількох прямих та не прямих джерел фінансування. По-перше, це податки які сплачують підприємства державі (на місцевому рівні) за виробництва, які шкодять навколишньому середовищу. По-друге, інвестиції підприємств в цій сфері виражаються у побудові соціально-відповідального виробництва, використанні енерго- та еколого- зберігаючих технологій, використанні сучасних очисних споруд, ощадливих технологій переробки відходів, озелененні територіальних громад тощо. По-третє, суспільне виховання ощадливого ставлення до навколишнього середовища суспільства, впровадження сучасних технологій переробки сміття, пропаганда використання продуктів які не шкодять природі.

Сьогодні в Україні рівень розвитку екологічної культури населення є достатньо низьким. Виховання молоді в цій сфері майже не відбувається, а рівень соціальної відповідальності підприємств в цій сфері є достатньо низьким. Винятком є лише підприємства які виробляють продукцію на експорт та потребують обов'язкової сертифікації якості, в тому числі й забезпеченні захисту навколишнього середовища. В середньому в промисловості видатки підприємств на екологію складають 5-6 % загальних витрат. За національним рахунками витрати держави на екологічні програми в 2014 році склали 0,5% загальних витратків. В динаміці цей показник є достатньо сталим та варіюється за останні 7 років у межах 0,05 – 0,1 в.п.

Ринок праці є одним з ключових інструментів забезпечення підвищення якості життя населення країни, адже наявність якісних робочих місць в країні та відсутність безробіття є запорукою зростання добробуту країни та усього населення (як економічно активного, так і економічно неактивного) зокрема.

Соціальні інвестиції в ефективне функціонування ринку праці включає в себе забезпечення реалізації наступних заходів: сприяння працевлаштуванню молоді, фінансування створення сучасних робочих місць (особливо соціальних та на соціальних підприємствах); збільшення конкурентоспроможності найбільш вразливих когорт населення, тощо.

Державні соціальні інвестиції у розвиток ринку праці, виражаються у перерозподілі коштів фонду соціального страхування на випадок безробіття на активні та пасивні заходи з сприяння зайнятості. За даними Державної служби зайнятості України, лише 10% її витрат, складають витрати які можна віднести до активних методів сприяння зайнятості населення; 65% складають витрати на виплату допомоги по безробіттю, а майже 25%, це витрати пов'язані з утриманням апарату і приміщень ДСЗ, а також організацію окремих пасивних методів стимулювання зайнятості. Для порівняння, середні витрати на утримання діяльності служб зайнятості в країнах Європи є в 2 рази меншими за українські. Співвідношення ж по структурі активних та пасивних методів, є різним в залежності від типу

політики зайнятості країни. В середньому, витрати на активні заходи варіюються від 65 до 20% загальних витрат. В динамічних змінах витрати на розвиток ринку праці не є постійними. Починаючи з 2005 до 2012 року спостерігалась тенденція до зростання витрат (в середньому на 3-7%), з 2012 року має місце скорочення цих показників (в середньому на 5-7%). Структура розподілу на активні та пасивні інструменти, так само, не мають сталого характеру. Збільшуються видатки на пасивні заходи, зокрема на сплату допомоги по безробіттю з 60 до 65% та витрат на утримання апарату управління на 2 в.п. у порівнянні з 2010 роком. Таке співвідношення та наявна динаміка змін характеризує інвестиційне забезпечення з негативного боку, адже має місце орієнтація на пасивні методи стимулювання ринку праці, які є менш ефективними з соціальної та економічної точки зору віддачі від інвестицій. Головними ризиками та наслідками цієї проблеми є: неефективність використання державних коштів та коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття; орієнтація безробітного населення, не на пошук роботи, а на отримання допомоги по безробіттю; сприйняття населенням реєстрації в Державній службі зайнятості, лише як джерела отримання допомоги по безробіттю, а не як установи, що може надати допомогу в пошуку роботи; недостатній рівень довіри роботодавців до Державної служби зайнятості, що суттєво зменшує ефективність її роботи.

Як визначалось в теоретичній частині роботи, окремим сегментом соціального інвестування виступає фінансування розвитку *культури та спорту* в Україні. Останніми роками державні інвестиції в абсолютному вираженні в цій сфері поступово зростають. У порівнянні з 2010 р. середній показник обсягів фінансування збільшився з 377842,8 млн. грн. до 523125,7 млн. грн. Найбільше зростання видатків в сфері культури відбувалось у сегменті фінансування культури та мистецтва, зростання за останні 5 років склало 2437 млн. грн. Більш стабільними залишалась фізична культура та спорт, а інвестування засобів масової інформації мало тенденції до скорочення (на 620 млн. грн. у порівнянні з 2012 р. та на 123, 2 млн. грн. у

порівнянні з 2010 роком). Розглядаючи відносні показники структури державних видатків зведеного бюджету на культуру, слід зазначити, їх відносну стабільність. Так, за останні 5 років видатки на культуру залишались незмінними в обсязі 1,6% зведеного бюджету; видатки на фізичне виховання та спорт скоротились з 1,1; у 2010 р. до 0,8% у 2014 р.. Скорочення видатків на засоби масової інформації склало 0,1 в.п. (з 0,3% до 0,2%). Основні фінансові потоки в сфері культури в Україні ідуть на підтримку інфраструктури закладів культури та спорту, оплату праці працівників цих сфер, забезпечення бібліотек новим книжковим фондом, підтримка державних засобів інформації, які складають 4% ЗМІ в Україні. Одним з сегментів соціального інвестування в сфері культури є стимулювання розвитку культури та спорту країн, надання премій та окремої допомоги талановитій молоді, підтримка олімпійських та світових чемпіонів, громадян України. За світовою статистикою, загальні інвестиції на стимулюючі програми в країнах ЄС займають близько 20% загальних витрат держави, в нашій країні цей показник знаходиться на рівні 2-3%. Слід зазначити, що більше фінансове навантаження в сфері пропаганди та стимулювання культури та спорту покладають на себе в Україні благодійні фонди та окремі індивіди.

Незначний сегмент у державному соціальному інвестуванні посідає надання *допомоги приватним особам*, яка проявляється в фінансуванні спеціальних стипендіальних програм у освітній, науковій, культурній, спортивній, соціальній та інших сферах. Найбільш розповсюдженими державними стипендіальними програмами є: стипендії Президента України, стипендії Кабінету Міністрів України, стипендії регіональних та місцевих органів влади, стипендії профільних міністерств та установ, стипендії федерації молоді та спорту України, стипендії НАН України, тощо. Більшість цих стипендій в Україні є направлені на розвиток та підтримку талановитої молоді України. Протягом 2014 р. витрати на іменні стипендіальні програми склали близько 0,02% зведеного бюджету, значення цього показника є

відносно стабільним. Однак, останніми роками, високим є відсоток їх невиконань, в зв'язку з дефіцитом окремих статей бюджету установ, що їх фінансують.

Слід зазначити, що окремою сучасною проблемою розвитку системи державного соціального інвестування в Україні є перехід до децентралізації фінансування. Сьогодні сама процедура такого фінансування існує лише на папері та на практиці не може певною мірою позитивно реалізувати себе. В цей перехідний період розвивається процес накладення витрат та видатків, що зменшує ефективність інвестицій у соціальні сфери. Місцеві територіальні громади, на які, у відповідності з новою системою розподілу бюджетних коштів, покладено функцію їх часткового розпорядження, перенаправляють їх частіше на вирішення фінансових проблем керівництва громади (збільшуючи розмір заробітної плати). При цьому не витрачаючи кошти на розвиток соціальної інфраструктури території. Парадоксальність цієї ситуації полягає в тому, що місцеві державні органи влади, недоотримують коштів (вони залишаються в окремих територіальних громадах), але при цьому повинні витрачати фінансові ресурси на підтримку соціальної інфраструктури, району або міста, в тому ж обсязі, як це і було раніше. В зв'язку з цим відбувається активне зменшення обсягів державного соціального інвестування. Однак, цей процес, має тимчасовий характер, до того часу доки в країні не буде вироблено цілісний механізм фінансування бюджетної сфери за умов децентралізації влади.

Виходячи з проведеного аналізу обсягів державного соціального інвестування за секторами можна стверджувати, про наявність нераціональної системи розподілу ресурсів. Більшість державних коштів витрачається на сфери, віддача від яких є найменшою та немає прямого впливу на підвищення якості життя населення. Таким чином, в умовах, загального скорочення видатків держави на соціальну сферу ще більш актуальною стає ефективізація системи їх перерозподілу.

2.3. Аналіз активності недержавних суб'єктів щодо здійснення соціального інвестування

В сучасних умовах соціальні інвестиції є однією зі складових сталого розвитку бізнесу. Вирішуючи соціальні проблеми регіону за рахунок соціальних інвестицій, підприємства перш за все створюють умови для свого майбутнього, підвищують конкурентоспроможності своєї продукції, імідж в суспільстві, платоспроможність та якість життя населення.

Існує широко коло досліджень щодо взаємозв'язку між обсягами соціальних інвестицій компаній та тенденціями їх розвитку, вони є полярними. Деякі вчені та управлінці практики вважають, що соціальні інвестиції є лише окремим видом витрат підприємства, який не приносить ніякого економічного ефекту для його розвитку та є лише проявом соціальної відповідальності підприємств перед державою та суспільством. Інші ж навпаки, встановлюють тісний взаємозв'язок між рівнем розвитку компанії та впровадженням соціальних інвестицій. Він проявляється в таких показниках як підвищення ефективності робочої сили, приріст продажів та показників рентабельності основних капіталів, зменшення енерговитрат підприємства та інше.

Одним з досліджень, що підтверджує бачення щодо тісноти взаємозв'язку соціальних інвестицій та розвитку підприємства є проведене Гарвардською бізнес школою обстеження більш ніж 650 компаній світу, що працюють в сфері виробництва. Отримані висновки базуються на аналізі фінансової річної звітності підприємств за останні 15 років та існуючих соціальних програмах, що впроваджуються ними. До кола об'єктів дослідження увійшли не тільки компанії, які реалізують соціальні програми, а й ті що не інвестують свої кошти в соціальну сферу. Результати дослідження свідчать, що підприємства які впроваджують соціальні програми мають найбільший приріст показників економічного розвитку, ніж ті, що є менш активними в соціальній відповідальності перед суспільством.

Так, відповідно с показником коефіцієнту рентабельності активів 1\$ США інвестований в 1995 р. дозволив отримати інвесторам прибуток у 2014 році в розмірі 7,1\$ США. Прицьому 1\$ США інвестований в компанії, що не реалізують соціальні програми приніс інвесторам прибуток лише в розмірі 4\$ США [18]. Динаміка змін показників рентабельності власного капіталу показує, що соціально відповідальні компанії є більш ефективними, так 1\$ США інвестований цими компаніями у власні проекти через 15 років конвертується в 25\$ США прибутку. Змінюється й обсяг волової виручки соціально відповідних компаній, він є на 5-10% вище ніж у компаній конкурентів. Найбільший вплив соціальні інвестиції мають на ефективність робочої сили, що підвищує продуктивність праці, лояльності персоналу до компанії їх вмотивованість до праці тощо (37,9% перевищення) [18].

Обсяги та напрями соціального інвестування підприємств частіше залежать від сфери в якій вони здійснюють свою економічну діяльність та встановленої стратегії розвитку. Загалом напрями соціального інвестування можна умовно розподілити за такими групами як:

соціальне інвестування в освітню сферу, найбільш розповсюджене серед крупних промислових підприємств США та Європи які вкладають свої кошти в розвиток місцевих освітніх закладів, шляхом повного або часткового відшкодування вартості навчання, підвищення якості підготовки кадрів, надання баз для проходження практики, фінансування освітніх програм школярів підчас канікул, індивідуальна допомога талановитій молоді, стимулювання розвитку професійних якостей та творчих здібностей, поширення освітньої інфраструктури сільської місцевості, створення сучасних комп'ютерних та дистанційних систем для навчання, тощо.

соціальне інвестування в сферу охорони здоров'я, є так само одним з найбільш розповсюджених сегментів вкладення коштів підприємства в світі, основними його напрями є боротьба з соціально небезпечними хворобами в світі та хворобам масового характеру, медикаментозна допомога бідним верствам населення та населенню мало розвинутих країн, найчастіше

Африки та Азії, покращення інфраструктури закладів охорони здоров'я країни, укомплектування їх необхідною сучасною медичною технікою, надання індивідуальної допомоги хворим на тяжкі захворювання та інше.

в сфері розвитку соціального потенціалу підприємства полягає в інвестуванні коштів в підвищення кваліфікації кадрів, забезпечення достатнього рівня доходу та можливостей для розвитку персоналу, покращення умов праці, надання можливостей безкоштовного медичного обслуговування, відпочинку та підтримки здоров'я, підтримки сімей працівників, впровадження мотиваційних механізмів стимулювання розвитку персоналу, соціальна підтримка працівників, що вийшли на пенсію, тощо.

в сфері підтримки екологічної безпеки країни, є найбільш актуальною в сучасних реаліях та рівномірно поширеною в усіх країнах світу, полягає в впровадженні екологічних технологій виробництва, встановлені очисних споруд на підприємствах, виробництво продукції з найменшим періодом розпаду, фінансуванні наукових розробок в сфері захисту та підтримки екологічного середовища та інше.

в сфері покращення соціальної інфраструктури міста та регіону, надання коштів для створення фондів безкоштовного житла або ж часткової компенсації їх вартості, підтримка розвитку мережі дитячих садків, особливо в сільській місцевості, фінансування закладів культури, створення мережі закладів підтримки осіб без житла та тих, що знаходяться в скрутних становищах, створення додаткових робочих місць, розвиток закладів культури та підвищення рівня їх доступності, розвиненість структури закладів суспільного відпочинку, тощо.

розвиток місцевої спільноти, допомога вразливим верствам населення, надання матеріальної допомоги особам що цього потребують, пропаганда здорового образу життя, соціальної відповідальності особистостей, сталого розвитку, підвищення рівня соціального капіталу суспільства, розвиток спорту та мистецтва, відновлення історичних та архітектурних пам'яток тощо.

допомога потерпілим від природних катаклізмів, є одним з найрозповсюджених напрямів інвестування закордоном, полягає в наданні матеріальної допомоги населенню, що в певний період часу знаходяться в тяжких природних умовах які спричинили втрату ними житла, ресурсів та загрожують їх життю. Цей напрям інвестування може виражатися як в прямій грошовій допомозі так і в речах, поповненні запасів їжі та питної води.

Українські соціально відповідальні компанії в більшості випадків інвестують свої кошти в розвиток спільноти, підтримку хворих, дітей інвалідів та дітей, що позбавлені батьківської турботи, підтримку культури, мистецтва та розвитку спорту, особливо дитячого. Провідні ж світові підприємства ключовими найбільш ефективними напрямками соціального інвестування вважають: внутрішні соціальні активи підприємства, освітню сферу країни, міжнародну допомогу потерпілим від природних катаклізмів або боротьбу з інфекційними хворобами, що є об'єктивним, адже саме ці компоненти дозволяють охопити більш ширшу категорію об'єктів інвестування та в подальшому дає змогу забезпечити найбільший рівень віддачі як в довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі.

Якщо порівнювати обсяги соціального інвестування українських та закордонних підприємств то вони дещо різняться. Так, наприклад, компанії США інвестують в соціальні проекти 3-5% свого чистого прибутку, європейські компанії приблизно 2-4% річного прибутку, російські близько 1%, а українські в середньому 0,7-1,2%. При цьому загальна кількість вітчизняних та закордонних підприємств, що є соціально відповідальними дорівнює відповідно 40% та 90% загальної кількості суб'єктів господарювання [18].

Крім того, кардинально відмінними є принципи соціального інвестування українських та закордонних підприємств з позиції їх виходу за кордони країни в якій вони знаходяться. Світові компанії є більш інтернаціоналізованими в цьому процесі. Майже 40% соціальних інвестицій

вони направляють в розвиток інфраструктури та підтримку населення мало розвинутих країн або тих, що потребують допомоги в певний проміжок часу.

Існуючі сьогодні тенденції в сфері соціального інвестування в Україні є достатньо позитивними, за останні 10 років, видатки підприємств на розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості життя населення зросли майже в тричі, при цьому достатньо поширилось коло інвесторів та масштабність реалізованих соціальних програм.

Найбільш соціально відповідальною компанією України є Систем Кепітал Менеджмент (СКМ). Група СКМ в цілому витримала вкрай непростий для себе іспит. Наші податкові платежі до бюджетів усіх рівнів у 2014 році склали 32,4 млрд гривень. Ми вчасно виплачували нашим співробітникам заробітну плату. Бізнеси Групи продовжили реалізовувати ключові інвестиційні проекти і виконувати свої соціальні обіцянки. Загальний обсяг інвестицій в сталий розвиток в 2014 році перевищив 7,6 млрд. Гривень, значну частину з них склали інвестиції в безпеку праці та охорону навколишнього середовища. В рамках Програми соціального партнерства наші бізнеси в минулому році інвестували 232,8 млн гривень в розвиток міст і селищ, в яких ми працюємо. Завдяки цим інвестиціям було реалізовано понад 500 різних проектів в 11 регіонах України [86].

Друге місце серед українських компаній в рамках рейтингу соціально відповідальних компаній України посідає «Київстар», витрати цієї компанії на соціальні програми складають близько 20% загального прибутку, найбільш відомими соціальними проектами є: «Безпека дітей в Інтернеті», що включає в себе ціле коло напрямів, які втілюються на різних рівнях та має за мету навчання дітей правилам онлайн-безпеки, сприяння створенню безпечних територій в Інтернеті для спілкування, навчання та розвитку; «Для людей - для країни» - направлена на підтримку дітей сиріт та дітей інвалідів, допомога в їх освіті, оздоровленні та створенні найбільш комфортних умов для їх виховання та розвитку; підтримка екологічної безпеки країни,

використання енергозберігаючих технологій, озеленення та благоустрій міст України, тощо [14].

Група компаній НІКО посідає третє місце у рейтингу соціальної відповідальності. Її відрізняє від інших окремо створених в її рамках благодійний фонд «Крона», головною місією якого є створення соціально орієнтованого суспільства в країні шляхом надання допомоги незахищеним верствам суспільства для досягнення ними гідного рівня життя і одержання рівних можливостей розвитку [5], головними об'єктами соціального інвестування та допомоги виступають діти, що мають вади зі здоров'ям та ті що позбавлені батьківського піклування (проекти «Особливі діти», «Мій затишний будинок» та «Велике серце маленького життя»). Крім того, НІКО реалізує окремі соціальні програми, що знаходяться поза сферою благодійного фонду, це: освітні програми з поведінки на дорозі та пропаганди дотримання правил дорожнього руху та надання грошової допомоги всеукраїнському дитячому центру Охматдит, з метою придбання необхідного медичного обладнання та ліків для дітей, що потерпіли від дорожніх аварій.

Поміж зазначених вище трьох лідерів у сфері соціального інвестування, можна відзначити такі українські компанії як: МТС Україна, Оболонь, Крафт Фудз Україна, Група компаній «Фокстрот», Microsoft Україна, Ernst&Young Україна, Сандора, МЕТРО Кэш энд Керри Україна, Nemiroff holding та інші [104].

Слід зазначити, що достатньо високими останнім часом є обсяги інвестицій закордонних компаній в соціальну сферу України. Основними напрямками інвестування при цьому найчастіше є: боротьба з соціально небезпечними хворобами, укомплектування закладів охорони здоров'я сучасним медичним обладнанням, допомога уразливим категоріям населенням (дітям сиротам та дітям інвалідам), підтримка талановитої молоді тощо.

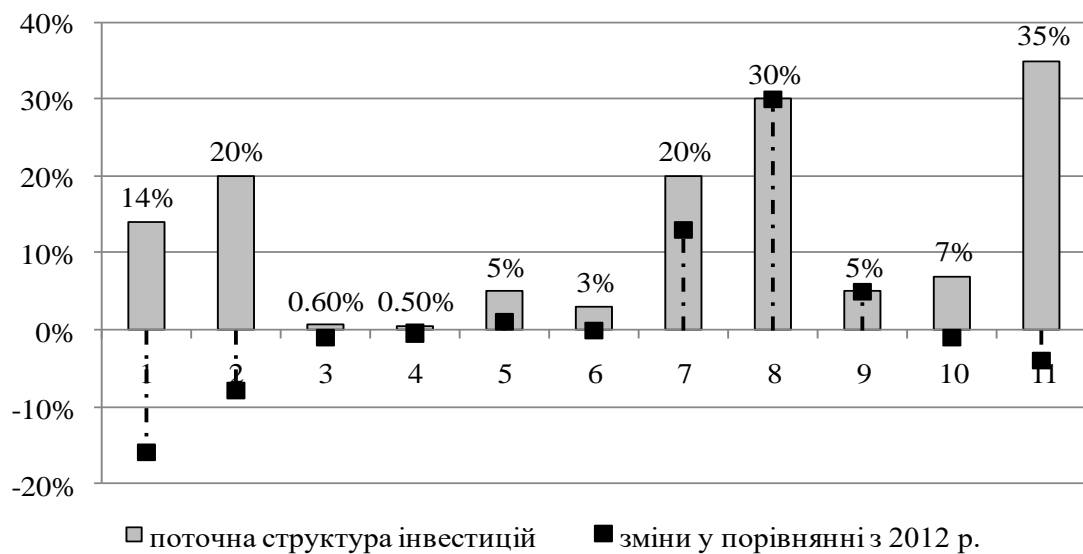

Досвід соціального інвестування для підприємств України є не новим. Початок його розвитку припадає ще на часи радянської влади коли в країні існував чіткий механізм шевства підприємств над закладами освіти, охорони здоров'я та культури. Крім того, підприємства несли відповідальність за розвиток та підтримку належного рівня соціальної інфраструктури прилеглих районів, забезпечення відпочинку та освітнього розвитку працівників і членів їх сімей. Негативною рисою цього етапу розвитку була орієнтація підприємств на потреби держави, а не збільшення можливостей отримання підприємством певної віддачі від цих вкладень. З прийняттям Україною статусу незалежності, соціальне інвестування, як окремий елемент витрат підприємства майже зникло та поновило своє існування лише на початку 2000 років. По перш час, в більшості випадків, воно носило епізодичний та стихійний характер, при цьому була відсутня певна програмність в їх реалізації, а їх масштабність охоплювала лише вузьке коло осіб. Сьогодні соціальні програми є окремим сегментом стратегії розвитку більшості компаній, особливо тих, що розвиваються у відповідності до вимог сталого розвитку, вони є циклічними, поетапними, охоплюють широке коло осіб та побудовані таким чином, щоб забезпечувати певну віддачу від інвестування в них в короткостроковій або довгостроковій перспективі.

За даними проведеного опитування підприємств України у різних галузях економіки їх готовність до здійснення соціальних інвестицій в сучасних умовах є невисокою, адже існуючи економічні проблеми стають на заваді їх здійснення. Більше 50% підприємств оцінюють свою активність у соціальному інвестуванні, як невисоку; 30% підприємств зазначили, що ніколи не здійснювали соціальне інвестування; 15% стверджують про середній рівень активності до здійснення соціального інвестування, і лише 5% зазначають себе як, активні інвестодавці.

За суб'єктивними оцінками серед підприємств, які раніше здійснювали соціальне інвестування близько 70% декларують про їх скорочення. Окрім того, має місце, перерозподіл сфер інвестування, з'являються, такі нові

сфери, як: допомога військовим; допомога постраждалим в ході проведення бойових дій; гуманітарна допомога для осіб які постраждали від військового вторгнення; фінансування програм адаптації внутрішньо переміщених осіб; надання персональної допомоги нужденним категоріям осіб, тощо. При цьому має місце скорочення інвестування у розбудову територіальних громад; впровадження освітніх програм; забезпечення внутрішньо-корпоративної безпеки, тощо. Загалом, за оцінками підприємств, структура напрямів соціального інвестування сьогодні має наступний вигляд (рис. 2.13): більше третини українських підприємств найчастіше інвестують у виконання обов'язків внутрішньої соціальної відповідальності; 30% інвестують у надання допомоги військовим; 20% на розвиток та потреби територіальних громад де знаходяться підприємства та ще 20% на допомогу хворим та постраждалим в АТО; найменше інвестування відбувається на розвиток соціального капіталу населення та підтримки рівня безпеки в суспільстві (відповідно 0,3 та 0,4%).

1	у розвиток соціальної інфраструктури	7	допомога хворим та постраждалим в АТО
2	у розвиток територіальних громад	8	допомога військовим
3	формування здорового образу життя	9	програми підтримки ВПО
4	забезпечення безпеки життя громад	10	розвиток якісної складової освіти
5	допомога дітям та талановитій молоді	11	внутрішня соціальна відповідальність (в рамках компанії)
6	допомога інвалідам		

Рис. 2.13. Структура соціальних інвестицій українських компаній та її зміни у порівнянні з 2012 р. [18].

За відсотковим співвідношенням доля бюджетів в прибутку компаній на реалізацію зовнішніх соціальних програм складає, в середньому, близько 0,3%. У порівнянні в провідних компаніях світу цей показник варіюється від 0,2 до 10%. Так, наприклад, для Китаю та Індії є характерні найменші показники, близько 0,3-0,4%, а для Німеччини та Австрії в межах 7-8%. Прогнозні оцінки підприємств свідчать про можливість збільшення обсягів соціального інвестування у випадку стабілізації економічної ситуації в країні, впровадження певних механізмів державної підтримки та стимулювання в цій сфері, збільшення відкритості соціальної та економічної політики країни, чітке розуміння обсягів отримання економічного та соціально-економічного ефекту від впровадження інвестицій, тощо (рис. 2.14).

Рис. 2.14. Стимулюючі фактори реалізації можливості збільшення соціального інвестування (на думку підприємств)[18].

Доповнює наведену вище інформацію щодо перепон у реалізації соціального інвестування дані експертного опитування проведеного фахівцями Інституту економіки промисловості НАН України у 2014 році «Діагностика стану та перспектив соціальної відповідальності в Україні». За

його результатами основними перепонами у становленні соціальної відповідальності бізнесу в Україні є: об'єднання інтересів влади та бізнесу (64,6%); домінування цілей отримання економічної вигоди в суспільстві (63,3%); високий рівень розвиненості тіньового сектору економіки в Україні (38,6%); недостатній рівень стимулювання соціально відповідальної діяльності підприємств з боку держави та місцевих органів влади (34,8%); відсутність соціально-відповідальної поведінки у веденні бізнесу в Україні (32,9%); недорозвиненість механізмів участі бізнес-структур у забезпеченні соціально-економічного розвитку території на якому воно функціонує (24,2%); інформаційна закритість українського бізнесу, небажання розкривати інформацію щодо наявних бізнес-процесів та результатів діяльності (27,8%), тощо [20].

Рис. 2.15. Готовність українських підприємств до співробітництва в соціальному інвестуванні

Одним з визначених роботодавцями фактором зростання обсягів соціального інвестування з боку підприємств було визнано реалізацію можливостей кооперації з іншими підприємствами та організаціями у фінансуванні соціальних програм. Так, близько 30% опитуваних підприємств

визнали свою готовність до співробітництва з некомерційними організаціями; 35% з підприємствами які працюють в тому ж секторі або є їх партнерами; менш за все до соціального співробітництва підприємства готові з навчальними закладами, приватними фондами та спеціальними міжнародними організаціями (близько 7%). Більш детально можливі перспективи співробітництва наведені на рисунку 2.15.

Проведена суб'єктивна оцінка підприємств показала позитивне ставлення більшості з них до здійснення соціального інвестування. Окрім того, роботодавці зазначили, що ефект від реалізації таких інвестицій пов'язаний не лише з покращенням соціальних характеристики держави і збільшенні якості населення, а й отриманні певного економічного та соціального ефекту для самого підприємства. Так, роботодавці вважають, що соціально відповідальне ведення бізнесу сприяє покращенню відносин між бізнес партнерами, збільшує рівень довіри до них, дозволяє підвищити внутрішній та зовнішній імідж підприємства, сприяє формуванню бренду підприємства, збільшує його прибуток та лояльність персоналу до керівництва компанії (рис 2.16):

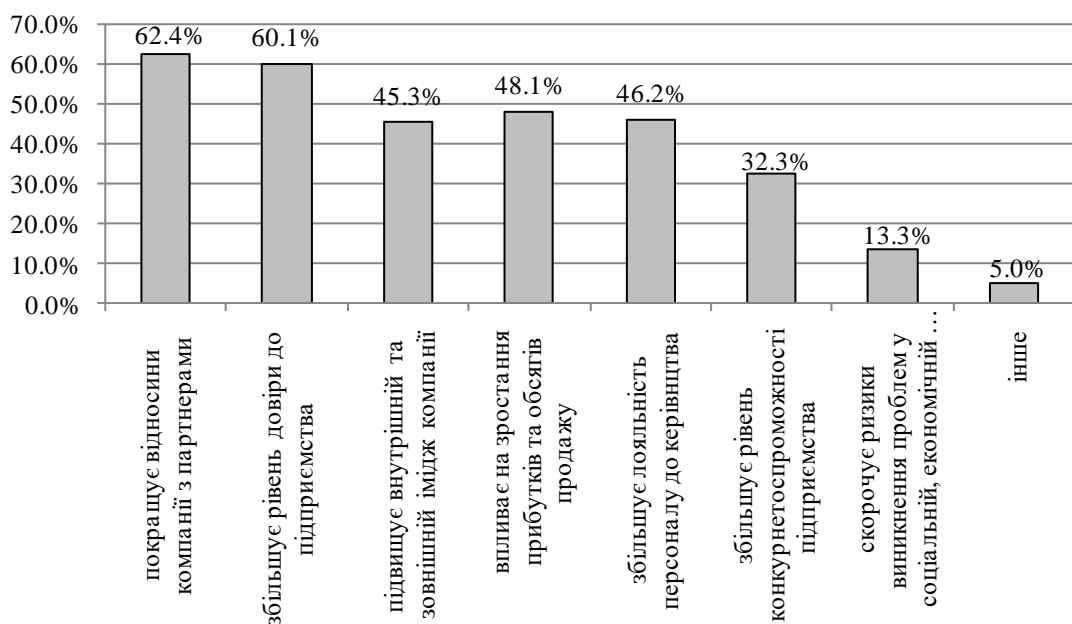

Рис. 2.16. Думка роботодавців щодо ефекту від реалізації підприємством соціальних інвестицій

Виходячи з проведеної оцінки рівня соціального інвестування з боку підприємств можна зробити висновок щодо наявності позитивних тенденцій в цій сфері. Однак, існують певні проблеми які стоять на заваді розвитку та поширення соціального інвестування в Україні, зокрема:

недостатній рівень інформованості суспільства, щодо соціальної активності українських компаній, обсягів та напрямів їх соціального інвестування, висвітлення сутності існуючих та майбутніх соціальних програм підприємств, їх вплив на розвиток соціальної інфраструктури та громади;

достатньо вузька сфера соціального інвестування, соціальні програми українських підприємств в більшості випадків направлені на підтримку уразливих слоїв населення, при цьому мало уваги приділяється стратегічним напрямкам соціального розвитку, освіті, охороні здоров'я, формуванню соціальної відповідальності молоді, вихованню майбутніх поколінь, оновленню соціальної інфраструктури країни;

малі та середні підприємства знаходяться за межею суб'єктів здійснення соціальних інвестицій, соціальні програми впроваджують найчастіше великі вітчизняні компанії або компанії з транснаціональним бізнесом в Україні;

відсутність чіткого розуміння управлінської ланки підприємств щодо наявності чіткого взаємозв'язку між обсягами соціальних інвестицій та майбутніми загальними економічними прибутками;

відсутність чіткої національної моделі корпоративної соціальної відповідальності в Україні, що не дає можливості побудувати чіткий механізм стратегічних дій підприємства в соціальній сфері у відповідності до сучасних українських реалій;

низький рівень відповідальності підприємств за надання вичерпної, достовірної та актуальної інформації щодо їх фінансової звітності та сплати податків;

відсутність чіткого законодавства в сфері соціальної відповідальності бізнесу та регулюванні соціальних інвестицій, відсутність гнучкого механізму надання пільг підприємствам, що впроваджують соціальні програми та будують соціально відповідальний бізнес;

відсутність єдиних державних стандартів в сфері розвитку інфраструктури соціальних інвестицій;

низька привабливість сегментів соціальної інфраструктури країни для інвестування, висока ступінь корумпованості та тонізації економіки.

Останніми роками все більшого розповсюдження набуває розвиток волонтерського руху в Україні. За оцінками експертів, за останні три роки кількість осіб залучених до надання волонтерської допомоги, збільшилась майже в тричі. Найпоширенішими формами здійснення волонтерського руху в Україні є: допомога та збір коштів військовим, які знаходяться в зоні АТО; збір коштів на допомогу хворим та пораненим військовим; волонтерські громадські рухи, щодо формування національної згуртованості населення; організація допомоги дітям; масові соціальні проекти з розвитку культурної складової населення; розбудова та відновлення соціальної інфраструктури країни.

Розповсюдженню соціального інвестування з боку населення сприяв розвиток в Україні спеціалізованих соціальних Інтернет платформ, які організують збір коштів на реалізацію спеціальних проектів та надання допомоги особам, що потребують коштів на даний момент (найчастіше це збір коштів на лікування). Одним з таких он-лайн фондів є Українська біржа благодійності, який протягом свого існування зібрав 66,12 млн. грн., на надання прямої допомоги населенню та реалізацію окремих соціальних проектів. Окрім того, крупними он-лайн фондами є: фонд «Допомога заради майбутнього» (реалізує проекти у сфері охорони здоров'я населення); МБФ «SLADA» (організує збір коштів на допомогу дітям сиротам, інвалідам, особам похилого віку, багатодітним сім'ям); фонд «Допомога Українській Армії» (проекти допомоги військовим, які служать в зоні АТО); фонд «Душа

України» (реалізує проекти розвитку українського суспільства, національної культури, науки, освіти та спорту); БФ «Гореніє» (надає юридичну допомогу соціально незахищеним верствам населення); БФ «Майбутнє нації» (спрямовує збір коштів для надання житла дітям-сиротам, сім'ям військових та осіб з числа внутрішньо переміщених осіб), інші [47].

Загалом, чисельність благодійних організацій в Україні дорівнює близько 10 тисяч. Чисельність їх є достатньо стабільною та протягом останніх п'яти років варіювалась від 12918 об'єднань у 2011 році до 9799 об'єднань у 2014 році. Більш за все створення нових благодійних фондів відбувалось у період з 2013 по 2014 р., було створено 1102 нові організації. Найбільша чисельність благодійних організацій у 2014 р. була зареєстрована у Львівській області (12,2%), Одеській області (9,1%), Дніпропетровській області (8,3%), Київській області (7,2%), Харківській області (6,6%), Запорізькій області (6,2%) [129].

За даними державної служби статистики протягом 2014 р. благодійними фондами України було реалізовано 5024 соціальні проекти, більшість яких були реалізовані в м. Києві – 1599 проектів; Закарпатській області – 355; Одеській області – 350; Львівській області – 300; Вінницькій області – 215; Івано-Франківській області – 191; Донецькій області – 184 проекти [129].

За своєю фінансовою структурою благодійні фонди реалізують свою діяльність на основі вкладень його учасників, приватних осіб, держави та підприємств. Протягом 2014 р. благодійними фондами України було отримано коштів на суму 4101284 тис. грн. Більшість з цих коштів були отримані за рахунок надходжень від благодійної діяльності – 45,7%; друге місце посідають внески від інших джерел (включаючи отримання кредитних забор'язань) – 23,9%; третє місце посідають надходження отримані від членських внесків - 11,1%. Структура надходжень за суб'єктами благодійної діяльності, більш детально наведена на рисунку 2.17. Динамічні зміни видатків на фінансування благодійних фондів протягом 2011-2014 року до

благодійних фондів з боку громадян України збільшилися на 12%; видатки підприємств та організацій скоротилися на 6%, а видатки нерезидентів України зменшилися на 5%. В регіональному розрізі у 2014 р. до здійснення благодійних внесків найбільш активними були мешканці таких регіонів: м. Київ, Львівська, Одеська, Харківська, Кіровоградська та Херсонська області. В регіональному розподілі найбільш активними до участі в благодійній діяльності були підприємства які знаходились у м. Київ, Одеській, Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій та Донецькій областях (саме ці регіони формували майже половину загальних надходжень).

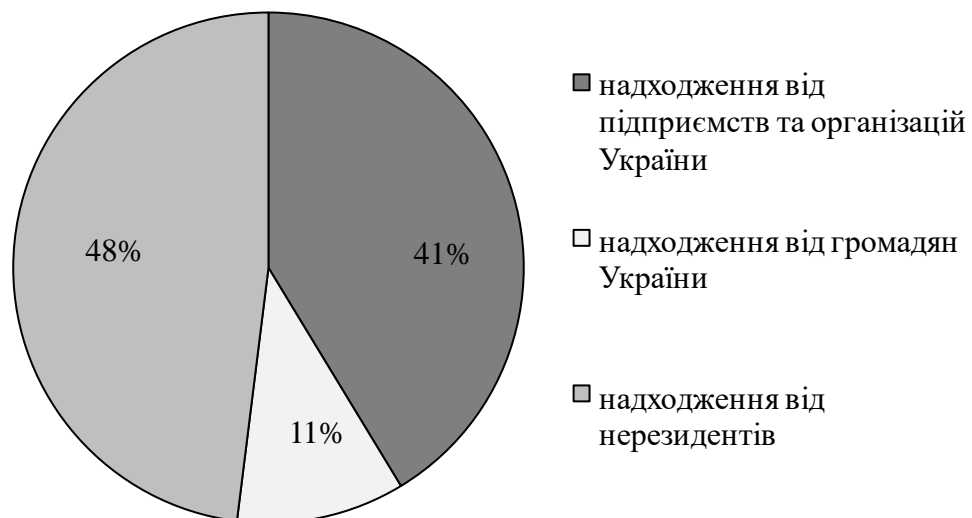

Рис. 2.17. Структура надходжень коштів у благодійні фонди за суб'єктами благодійної діяльності у 2014 р. [129]

Не дивлячись на достатньо серйозні показники фінансування благодійних фондів, реалізація розподілу отриманих коштів є далекою від ідеальних. Не зважаючи на неприбутковість та соціальну направленість діяльності цих організацій на прямі витрати (здійснення благодійної діяльності) витрачається лише 26,7% надходжень, ще 8,1% коштів витрачається на джерела, які можна віднести до соціального інвестування (соціальна допомога та проведення соціальних заходів) іншу ж частину витрат складає оплата праці (23,2%), податки та обов'язкові платежі (7,9%),

погашення кредитних зобов'язань (1,2%), оплату товарів та послуг (22,5%) [129].

Найбільш відомими та активними приватними благодійними фондами України є наступні. Серед тих які мають основний фонд до 1 млн. грн., це: БФ «Патріот Запоріжжя», Прилуцькій благодійний фонд «Європа», Всеукраїнській благодійний фонд «Дух. Розум. Тіло», Миколаївській обласний благодійний фонд «Індіго» та інші.

Благодійні фонди та організації з бюджетом від 1 до 10 млн. грн.: Хмельницькій регіональний благодійний фонд «Укріплення суспільства», міжнародний благодійний фонд «Здоров'я українського народу», Миколаївській благодійний фонд «Центр соціальних програм РУСАЛа», Фонд братів Кличко, Всеукраїнська організація «Чорнобиль допомога», Харківській обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги».

Серед благодійних фондів та організацій з найбільшим бюджетом від 10 млн. грн. найбільш відомими є: Благодійний фонд Рината Ахметова «Розвиток України», Фонд Бориса Колесникова, Благодійний фонд «Дитяча лікарня майбутнього», Міжнародний благодійний фонд «Карітас України», БФ Samsung Electronics Україна та інші [103].

Найбільш пріоритетними у здійсненні благодійної діяльності в Україні є сфера охорони здоров'я, яка охоплює майже половину соціальних інвестицій, а також надання соціальної допомоги та соціального захисту (18%), набагато меншими в структурі є інвестиції у розвиток фізичної культури та спорту, мистецтво та культуру, а також науку та освіту, в сукупності вони складають близько 10% (рис.2.18).

Головною проблемою благодійних фондів та організацій в Україні є непрозорість в організації їх діяльності, яка спричинена недорозвиненістю нормативно-правового регулювання у цій сфері, а також відсутністю зваженої державної політики у цій сфері. В деяких випадках створення благодійних фондів, які орієнтуються на збір коштів з населення, перетворилась на свого роду бізнес, який отримує прибуток за рахунок

формування внесків, витрачаючи при цьому на прямі цілі менш третини отриманих коштів.

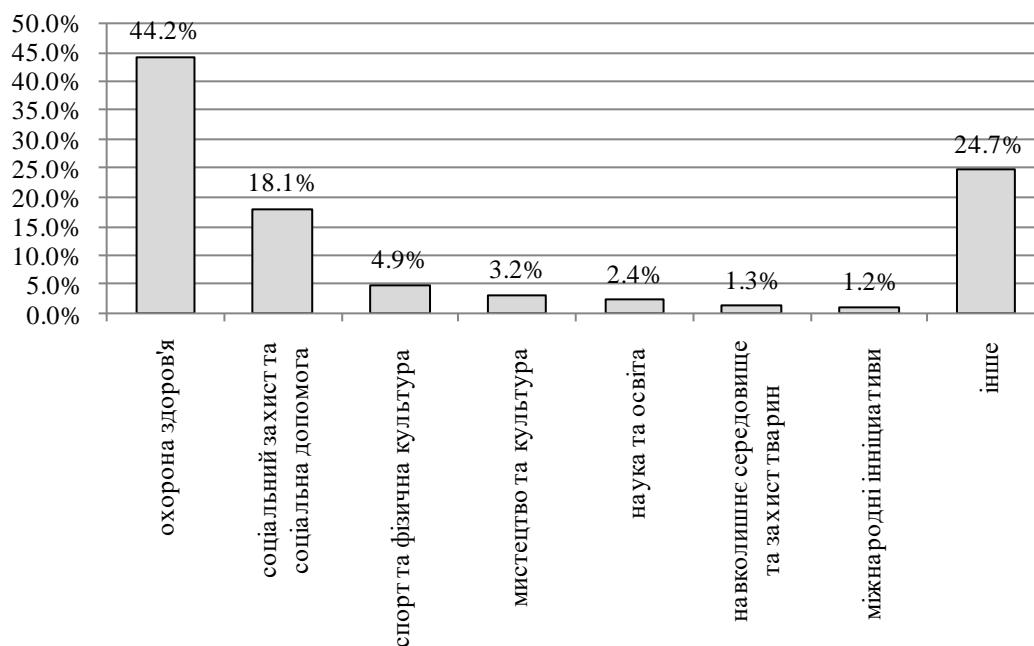

Рис. 2.18. Розподіл коштів благодійних фондів за сферами [103]

Розвиненим в Україні інструментом здійснення соціального інвестування є інститут меценатства. За даними рейтингу «Найкращі меценатські програми в Україні», найкращими меценатами було визнано Віктора Пінчука, в реалізації соціального інвестування орієнтується на масовість та на найбільше коло охоплення населення результатами реалізованих програм. Найбільш відомими проектами є створена арт-платформа PinchukArteCenter, яка є найбільшим центром мистецтва у країнах східної Європи, його діяльність направлена на підтримку розвитку мистецтва в Україні та його популяризації серед населення. Окрім, того Віктор Пінчук реалізує програми підтримки талановитої молоді України, зокрема ним було створено стипендіальний фонд Завтра.UA. Постійно фінансує організацію різноманітних культурних та спортивних заходів в Україні, зокрема за участю відомих у світі осіб. Друге місце у рейтингу посідає Ринат Ахметов, засновник благодійного фонду «Розвиток України». В рамках діяльності

фонду втілюються проекти у наступних напрямках: збереження здоров'я нації, сирітству – ні, пряма адресна допомога, динамічна культура та сучасна освіта. Окремим сегментом діяльності фонду «Розвиток України», останнім часом, стала реалізація програми гуманітарного штабу «Поможем», головна мета діяльності якого полягає в наданні допомоги особам, що залишилися на непідконтрольній Україні території Донецької області. Третє місце, у рейтингу посідає Сергій Тарута, який в більшості фінансує соціальні проекти масового характеру направлені на розвиток та збереження української культури та історії, здійснює інвестування в окремі мистецькі проекти, фінансує проведення археологічних розкопок та проведення реставраційних робіт культурних та історичних об'єктів. Окрім того, до рейтингу найкращих меценатів України увійшли: Бондаренко В.П., Кучма Л.М., Нелипа А.В., Тишкевич М.С., Тимошенко М.О., Нагорний Т.А., Голубев В.Н та інші [61].

Виходячи з проведеної оцінки можна зробити висновок, щодо активного зародження в Україні інституту благодійності, зростання видатків на розвиток соціальної сфери України, як з боку окремих осіб, так і різноманітних підприємств). Найпопулярнішими сферами інвестування залишаються проекти в сфері охорон здоров'я, соціального захисту та соціальної допомоги. Виявлено, що основними проблемами реалізації соціального інвестування в цій сфері є: непрозорість здійснення благодійної діяльності, недостатній рівень вмотивованості підприємств до здійснення соціальних інвестицій, невисока питома вага прямих витрат в структурі розподілу коштів благодійних фондів, сприйняття благодійності як нової форми бізнесу, відсутність пропаганди діяльності благодійних організацій в Україні та інше.

Висновки до розділу 2

В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що соціальне інвестування виступає передумовою економічного розвитку країни та забезпечення високої якості життя населення. При цьому визначення сфер, що потребують соціального інвестування, є надзвичайно складним завданням, що пов'язано, в першу чергу, із специфічністю даної категорії та широтою кола об'єктів та сфер соціального інвестування. Враховуючи, що результатом здійснення соціальних інвестицій є зростання якості життя, застосовано комплексний підхід щодо оцінки потреб у соціальному інвестуванні, який передбачає оцінку основних компонентів якості життя населення (за такими групами: рівень добробуту населення; безпека життя; доступність соціальної інфраструктури; житлові умови; можливості реалізації у сфері праці; суспільно-політичне середовище; наявний людський капітал; можливості духовного розвитку).

Так, порівняння динаміки доходів населення України у розрізі забезпечення рівня добробуту та рівня грошової диференціації суспільства свідчить про невідповідність наявного рівня прожиткового мінімуму сучасним вимогам (за даними щорічного моніторингу соціальних змін, різниця між рівнем прожиткового мінімуму, за оцінками населення та реальним, у 2013 р. складала 2,65 рази, у 2014 р. – 2,13 рази). Відзначено, що реальний прожитковий мінімум, знаходиться на рівні, що є нижчим за визначений населенням рівень бідності. Зроблено висновок щодо недосконалості існуючих державних стандартів та наявності достатньо низького рівня добробуту населення.

На основі проведеної компонентної оцінки якості життя населення, визначено коло проблем, на вирішення яких має бути спрямована державна політика соціального інвестування: низький рівень добробуту населення (особливо вразливих верств); невідповідність державних і реальних стандартів добробуту населення; питання екологічної безпеки; забезпечення

особистої безпеки населення країни; нерівномірність доступу до освіти у сільській та міській місцевості; скорочення інфраструктури сфери охорони здоров'я в сільській місцевості; високий рівень травматизму на виробництві; низький рівень доступності житла для населення; низький рівень охоплення сільського населення системами водопостачання; високий рівень конкуренції на ринку праці; відсутність можливостей формування та реалізації соціального капіталу.

Підкреслено, що за умов недостатнього рівня якості життя в Україні, значення соціального інвестування кардинально зростає. Виходячи з провідної ролі держави у здійсненні соціального інвестування, проаналізовано напрями соціального інвестування на макrorівні (розвиток соціальної інфраструктури країни; дотримання якості надання соціальних послуг; створення сприятливого соціального клімату; забезпечення результативності функціонування ринку праці; забезпечення соціальної та екологічної безпеки тощо).

Зокрема, встановлено, що хоча у відносному вираженні видатки на *освіту* в Україні (5,87 % ВВП у 2014 р.) є більшими, ніж в більшості країн ЄС (в середньому 5,25 % ВВП), в абсолютному вираженні цей показник є в чотири рази меншим у порівнянні із загальноєвропейським, хоча і має тенденцію до зростання. При цьому близько 80 % фінансових надходжень в систему освіти спрямовуються на забезпечення надання освітніх послуг (переважно на оплату праці).

У 2014 р. загальні витрати на *охорону здоров'я* в Україні склали 9903,7 млн. дол. США, що набагато менше за показники попередніх років (на 4,584 млн. дол. США у порівнянні з 2013 р. та на 770 тис. грн. у порівнянні з 2010 р.). У розрахунку на душу населення мало місце зростання даного показника (2014 р. – 2743 тис. грн., 2013 р. – 2548,2 тис. грн., 2003 р. – 388 тис. грн.), однак це не свідчить про його фактичне збільшення, оскільки не враховано інфляційну складову та курс долара США. Крім того, спостерігається зменшення видатків на охорону здоров'я у загальній

структурі ВВП з 7,6 % у 2013 р. до 7,42 % у 2014 р. (даний показник є більшим лише за 2008 р., коли він дорівнював 6,65 %). У порівнянні з видатками в інших країнах, державні видатки на охорону здоров'я в Україні (51,8 %) знаходяться на рівні Вірменії, Російської Федерації та Казахстану. У більш розвинених європейських країнах, державні видатки на охорону здоров'я, незважаючи на високий рівень розвитку страхової медицини, є набагато вищими (у Чехії – 83 %, Данії – 84 %, Німеччині – 79 %, в Іспанії – 70 %). При цьому лише близько 5 % державного соціального інвестування в систему охорони здоров'я йде на вдосконалення матеріальної бази, купівлю нового сучасного обладнання.

Щодо *житлової сфери*, протягом 2014 р. власне житло від держави отримали 3 тис. сімей (0,4% тих, які стояли в черзі), що вдвічі менше, ніж у 2013 р. та більше ніж втричі менше, ніж у 2010 р. (10 тис. сімей). Проблеми соціального інвестування житлової сфери значно актуалізувались на сучасному етапі, коли у зв'язку із проведенням бойових дій та тимчасовою окупацією частини країни без житла залишилась велика кількість населення.

Державне соціальне інвестування у *безпеку життя населення* в Україні полягає у забезпеченні утримання закладів позбавлення волі, фінансуванні заходів з протидії злочинності, пропаганді правильних моделей поведінки в суспільстві, забезпеченні екологічної безпеки життя населення, фінансуванні спеціальних територіальних програм безпеки, інвестуванні у створення відчуття безпеки в суспільстві тощо. Одночасно практично поза увагою держави залишаються проекти, спрямовані на попередження злочинності, виховання молоді та здійснення превентивних заходів, створення сприятливих умов для осіб, які вийшли із закладів покарання, та запобігання скоєння ними повторних злочинів (саме розвиток цих сфер може позитивно вплинути в майбутньому на рівень безпеки в країні).

Констатовано, що на сьогодні в Україні рівень розвитку *екологічної культури* населення та підприємств є достатньо низьким (винятком є лише підприємства, які виробляють продукцію на експорт та потребують

обов'язкової сертифікації якості, у тому числі в контексті забезпечення захисту навколишнього середовища). Витрати держави на екологічні програми в 2014 р. склали 0,5 % загальних видатків, видатки підприємств на екологію – 5-6 % загальних витрат.

Щодо *ринку праці*, за даними Державної служби зайнятості України, лише 10% витрат складають витрати на активні заходи сприяння зайнятості населення (в європейських країнах – 25-60 %), відповідно переважають витрати на пасивні заходи (перш за все, на виплату допомоги по безробіттю). Головними наслідками вказаного стану речей є такі: неефективність використання державних коштів та коштів Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття; орієнтація безробітного населення не на пошук роботи, а на отримання допомоги по безробіттю; сприйняття населенням Державної служби зайнятості виключно як джерела отримання допомоги по безробіттю; недостатній рівень довіри роботодавців до Державної служби зайнятості.

Щодо фінансування розвитку *культури та спорту* в Україні, хоча державні інвестиції в дану сферу поступово зростають в абсолютному вираженні (середній показник обсягу фінансування збільшився з 377842,8 млн. грн. у 2010 р. до 523125,7 млн. грн. у 2014 р.), у відносному вираженні за останні 5 років видатки на культуру залишались незмінними (1,6 % зведеного бюджету), видатки на фізичне виховання та спорт скоротились (з 1,1 % у 2010 р. до 0,8 % у 2014 р.) (при цьому якщо в Україні обсяг загальних інвестицій на реалізацію програм у даній сфері знаходиться на рівні 2-3 % загальних витрат держави, то в країнах ЄС він становить близько 20 %).

Загалом за результатами аналізу стану державного соціального інвестування в Україні за вищезазначеними секторами, констатовано наявність нераціональної системи розподілу інвестиційних ресурсів: більшість державних коштів витрачається на сфери, віддача від яких є найменшою та не має прямого впливу на підвищення якості життя населення.

Зроблено висновок, що в умовах загального скорочення видатків держави на соціальну сферу як нагальне постає завдання ефективізації системи їх розподілу.

Визначено, що в сучасних умовах соціальні інвестиції є однією із складових сталого розвитку бізнесу (вирішуючи соціальні проблеми за рахунок соціальних інвестицій, підприємства підвищують імідж в суспільстві, забезпечують конкурентоспроможність своєї продукції, платоспроможність та якість життя населення). Встановлено, що якщо українські соціально відповідальні компанії в більшості випадків інвестують кошти в розвиток спільноти, підтримку хворих, дітей-інвалідів та дітей, позбавлених батьківської опіки, підтримку культури, мистецтва та розвиток спорту, – то ключовими напрямками соціального інвестування провідних світових компаній є ті, що забезпечують найбільший рівень віддачі як в довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі (соціальні активи підприємств; освітня сфера країни; допомога потерпілим від природних катаклізмів; боротьба з інфекційними хворобами тощо).

За результатами порівняння обсягів соціального інвестування вітчизняних та закордонних підприємств констатовано, що компанії США інвестують у соціальні проекти 3-5 % обсягу чистого прибутку, європейські компанії – 2-4 % річного прибутку, українські – 0,7-1,2 %. При цьому частка вітчизняних та закордонних підприємств, що є соціально відповідальними, становить відповідно 40 % та 90 % загальної кількості суб'єктів господарювання (найбільш відповідальними компаніями України є Систем Капітал Менеджмент, Київстар Джі Ес Ем, Група компаній НІКО, МТС Україна, Оболонь, Крафт Фудз Україна, Група компаній «Фокстрот», Microsoft Україна, Ernst&Young Україна, Сандора, МЕТРО Кэш энд Керри Україна, Nemiroff Holding та ін.).

Одночасно підкреслено, що наявні на сьогодні тенденції у сфері соціального інвестування в Україні є достатньо позитивними: за останні 10 років видатки підприємств на розвиток соціальної інфраструктури та

підвищення якості життя населення зросли майже втричі, при цьому розширилось коло інвесторів та масштабність реалізованих соціальних програм. Однак загальна готовність суб'єктів господарювання України до здійснення соціальних інвестицій в сучасних умовах є незначною (більше 50 % підприємств оцінюють свою активність у соціальному інвестуванні як невисоку; 15 % – як середню, 5 % – як активну, 30 % підприємств зазначили, що ніколи не здійснювали соціальне інвестування). При цьому зростають обсяги інвестицій зарубіжних компаній в соціальну сферу України (за такими напрямками: боротьба з соціально небезпечними хворобами; укомплектування закладів охорони здоров'я сучасним медичним обладнанням; допомога уразливим категоріям населенням; підтримка талановитої молоді тощо).

Визначено *перешкоди* (об'єднання інтересів влади та бізнесу – 64,6%; домінування цілей отримання економічної вигоди в суспільстві – 63,3%; високий рівень розвиненості тіньового сектору економіки в Україні – 38,6%; недостатній рівень стимулювання соціально відповідальної діяльності підприємств з боку держави та місцевих органів влади – 34,8 %; відсутність соціально-відповідальної поведінки у веденні бізнесу в Україні – 32,9 %; недорозвиненість механізмів участі бізнес-структур у забезпеченні соціально-економічного розвитку території – 24,2 %; інформаційна закритість українського бізнесу, небажання розкривати інформацію щодо наявних бізнес-процесів та результатів діяльності – 27,8 % тощо) та *стимулюючі чинники* реалізації можливостей соціального інвестування в Україні.

Загалом констатовано наявність сприятливих тенденцій щодо розвитку соціального інвестування в Україні: *по-перше*, наявною є готовність українських підприємств до співробітництва в сфері соціального інвестування (близько 30 % опитаних підприємств визнали свою готовність до співробітництва з некомерційними організаціями; 35 % – з підприємствами, які працюють у тому ж секторі або є їх партнерами; 7 % – з навчальними закладами, приватними фондами та спеціальними

міжнародними організаціями); *по-друге*, встановлено наявність позитивного ставлення більшості підприємств до здійснення соціального інвестування (62,4 % роботодавців вважають, що соціально відповідальне ведення бізнесу сприяє покращенню відносин між бізнес-партнерами; 60,1 % – збільшує рівень довіри; 48,1 % – впливає на зростання прибутків та збільшення обсягів продажу; 46,2 % – збільшує лояльність персоналу до керівництва; 45,3 % – сприяє покращенню внутрішнього та зовнішнього іміджу компанії; 32,3 % – сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємства та ін.).

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Моделювання можливостей забезпечення якості життя населення за рахунок збалансування соціальних інвестицій

Якість життя є визначальним показником оцінки рівня благополуччя в країні та можливостей забезпечення сталого розвитку економіки країни. Враховуючи той факт, що якість життя є комплексним показником який включає, об'єктивні показники рівня життя в країні, та суб'єктивне сприйняття населенням комфортності життя та реалізації рівних прав та можливостей, оцінити цей показник можливо лише за рахунок використання інтегрального методу оцінки. В узагальненому вигляді якість життя можна умовно поділити на наступні сегменти, це рівень здоров'я населення, освіченість населення та доступність до освітніх послуг, ступінь відчуття безпеки в суспільстві, комфортність проживання та рівень доступності до культурного розвитку. Рівень розвитку та якості кожного з зазначених сегментів знаходиться в тісній залежності від широкого кола суб'єктивних та об'єктивних показників, ключову роль в яких посідають соціальні інвестиції, як фінансовий інструмент забезпечення розвитку соціальної сфери в країні.

З метою більш глибокого дослідження ступеню залежності якості життя населення від рівня інвестиційної активності, всіх суб'єктів процесу соціально-інвестиційної діяльності та можливості розробки дієвих заходів, щодо покращення якості життя в Україні, доцільним є проведення економіко-математичного моделювання. Враховуючи розрізненість внутрішньої сутності формування складових якості життя та розшарованістю ступеню впливу на них соціально-інвестиційних факторів більш ефективним бачиться проведення моделювання за окремими складовими інтегрального показника

якості життя населення. Отже, для побудови економіко-математичних моделей залежності було визначено наступні результуючі показники:

Y_1 – показник здоров'я населення, включає в себе такі ознаки, як рівень передчасної смертності населення, середній рівень захворюваності населення, суб'єктивна оцінка населенням рівня здоров'я, очікувана тривалість життя при народженні, можливості придбання ліків.

Y_2 – показник освіти населення, складається з рівня освіченості населення, середньої тривалості навчання, чисельність осіб з вищою освітою у віці старше 25 років, чисельність учнів на одного вчителя, чисельність дітей шкільного віку на один загальноосвітній навчальний заклад, суб'єктивне сприйняття доступності освіти.

Y_3 – показник відчуття безпеки, враховує рівень травматизму на виробництві, рівень злочинності, суб'єктивне відчуття безпеки в суспільстві, рівень депривації та рівень забруднення повітряного та водного басейнів.

Y_4 – показник комфортності житлових умов, включає наявний житловий фонд на одного жителя, показник доступності придбання житла населенням, питома вага житлового фонду обладнана водо та газопостачанням, середній розмір домогосподарства.

Y_5 – показник суспільної комфортності, має в своєму складі показники індекс демократії, рівень задоволеності населення життям та рівень соціального відторгнення в суспільстві.

Y – індекс якості життя населення, включає в себе середнє геометричне значення добутку Y_1, Y_2, Y_3, Y_4, Y_5 .

Усі групові показники в представлений моделі були розраховані на основі наступної схеми:

$$Y_n = \sqrt[m]{I_1 \times I_2 \times \dots \times I_m} \quad (3.1)$$

де, Y_n - відповідне значення групового показника оцінки окремого компонента якості життя населення;

I_1, I_2, I_m - індекс зростання відповідного показника, що входить до блоку компонентної оцінки;

m - кількість показників, що входять до комплексної оцінки інтегрального значення.

Загальний індекс якості життя населення розраховується за допомогою простої середньої геометричної:

$$Y = \sqrt[5]{Y_1 \times Y_2 \times Y_3 \times Y_4 \times Y_5} \quad (3.2)$$

В якості факторів що впливають на структурні показники якості життя населення було визначено наступні:

видатки валового внутрішнього продукту на соціальну сферу за секторами, % (x_1 - видатки на освіту; x_2 - видатки на охорону здоров'я) – показує рівень участі держави у соціальному інвестуванні;

інвестиції підприємств на зовнішні соціальні проекти за секторами, млн.грн. (x_3 - інвестиції в охорону здоров'я, x_4 - інвестиції в освітні програми, x_5 - інвестиції в інші соціальні проекти) – показує активність підприємств до здійснення соціального інвестування;

кількість благодійних фондів в Україні, тис. одиниць (x_6) – характеризує поширеність можливостей здійснення соціального інвестування на основі акумуляції грошових ресурсів багатьох суб'єктів-інвесторів;

прямі видатки благодійних фондів, млн. грн (x_7) – показує рівень суспільного соціального інвестування;

індекс соціальної згуртованості (x_8) – характеризує рівень відкритості суспільство до допомоги іншим та здійсненні приватного соціального інвестування;

рівень довіри в суспільстві, % (x_9) – показує відкритість до участі населення у здійсненні суспільних соціальних проектів;

активність громадської позиції населення, % (x_{10}) – показник стабільності суспільної думки та відкритості до соціальних інвестицій з боку населення;

показник взаємовідносин підтримки в суспільстві, % (x_{11}) – характеризує наявний потенціал соціального інвестування;

витрати населення на освіту та охорону здоров'я, % (x_{12}, x_{13}) – характеризує наявні обсяги здійснення соціального інвестування серед населення;

співвідношення середньої заробітної плати до законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (x_{14}) – з одного боку характеризує шар населення який має можливості до здійснення інвестицій (при позитивному значенні), з іншого боку характеризує необхідність здійснення соціального інвестування (при негативному значенні);

видатки зведеного бюджету на заходи з підтримки безпеки в суспільстві (x_{15}) – характеризує активність держави до соціального інвестування, охоплення соціальної сфери державними видатками та створення безпечних умов проживання;

індекс суспільного соціального капіталу (x_{16}) – комплексний показник який характеризує готовність населення та суб'єктів господарювання до здійснення соціального інвестування.

Першим етапом проведення економіко-математичного модулювання стала оцінка тісноти зв'язку між показниками приймаючими участь у побудові взаємодій, яку було здійснено за допомогою кореляційного аналізу.

В ході проведеної оцінки взаємодії було обрано показники які мають найбільший вплив на результуючий показник якості життя населення та не мають між собою тісного взаємозв'язку. В наслідок цього, для побудови моделі було відібрано з шістнадцяти попередньо визначених показників дванадцять, зокрема: відсоток видатків на освіту в структурі валового внутрішнього продукту, показник тісноти зв'язку дорівнює «0,98456»;

відсоток видатків на охорону здоров'я в структурі валового внутрішнього продукту – «0,9758»; інвестиції у підприємств на зовнішні соціальні проект, освітні проекти – «0,9356», охорона здоров'я – «0,8456», інші соціальні проекти – «0,8123»; прямі видатки благодійних фондів – «0,8365»; рівень довіри в суспільстві - «0,7983»; показник взаємодії підтримки в суспільстві – «0,7823»; витрати населення на освіту та охорону здоров'я відповідно «0,8231» та «0,9165»; видатки зведеного бюджету на заходи підтримки безпеки – «0,7248»; співвідношення середньої заробітної плати до прожиткового мінімуму – «0,9163».

В ході аналізу було визначено тісний взаємозв'язок між кількість благодійних фондів в Україні (x_6) та прямими видатками благодійних фондів (x_7), що стало причиною виключення фактору чисельності благодійних фондів з аналізу (його вплив на якість життя був меншим).

Проведений кореляційний аналіз групових показників оцінки показав схожу тенденцію взаємозв'язку факторів впливу та результуючого показника, що стало основою для виключення з аналізу, тих самих показників, як і в загальному варіанті оцінки.

Другим етапом проведення економіко-математичного моделювання стала процедура побудови взаємозв'язків між груповими показниками оцінки за кожною сферою якості життя та відібраних відповідних факторів впливу (показників).

Зокрема, для побудови моделі оцінки впливу інвестицій на показник здоров'я населення (Y_1), було обрано факторні ознаки x_2 , x_3 , x_7 , x_9 , x_{13} .

Побудована за допомогою використання прикладних програм економіко-математичної оцінки, зазначена регресійна залежність має наступний вигляд:

$$Y_1 = 1,27x_2 + 0,086x_3 + 0,017x_7 + 1,06x_9 + 0,08x_{13} + 13,2$$

$$\varepsilon_{\text{відн}} = 0,101$$

$$d = 0,954$$

$$F_{\text{розр}} = 25,31$$

Отримані загальні характеристики рівняння дають змогу стверджувати про можливість їх використання для проведення аналізу, зокрема, високим коефіцієнт детермінації та визначена на рівні дозволеного, похибка апроксимації говорять про наявності щільного зв'язку між показниками та високий рівень достовірності побудованої моделі. Розрахунковий критерій Фішера є більшим за номінальний (табличний), що є ще одним аргументом у можливості використання отриманих результатів та побудови відповідних висновків. Отже, у відповідності до отриманих розрахунків комплексний показник рівня здоров'я населення в Україні знаходяться в тісній взаємодії з обсягами державних інвестицій на охорону здоров'я (% видатків в структурі ВВП), при його збільшенні на один відсотковий пункт, відбувається зростання комплексного показника на 1,27 оціночні пункти. Друге місце в рівні впливу посідає рівень зростання довіри у суспільстві (характеризується як показник відкритості суспільства та можливості розвитку приватного соціального інвестування), збільшення якого на один відсотковий пункт дає приріст рівня здоров'я на 1,06 оціночні пункти. Окрім зазначених вище факторів було визначено, що зростання видатків соціальних інвестицій підприємств на охорону здоров'я на 1 млн. грн. дає можливість зростання комплексного показника здоров'я населення на 0,017 оціночні пункти. Не менш важливий вплив на рівень здоров'я в країні відіграють видатки благодійних фондів, адже за статистичними даними в їх структурі більшу частину складають кошти, які направляються на підтримку здоров'я окремих осіб. Так, збільшення видатків благодійних фондів на 1 млн. грн. призводить до збільшення рівня здоров'я на 0,017 оціночні пункти. Останнім фактором вплив якого було встановлено є поточні витрати населення на здоров'я в структурі загальних витрат домогосподарств, збільшення цих видатків на один відсотковий пункт покращує рівень здоров'я в суспільстві на 0,08 оціночні пункти.

Наступний блок компонентної оцінки є вплив факторних ознак на показник освіти населення, який за останні роки в достатньо стабільну

невисоку динаміку до зростання. Визначено, що основними факторами, які впливають на цей показник, є x_1 , x_4 , x_7 , x_{11} , x_{12} .

Побудована регресійна модель має наступний вигляд:

$$Y_2 = 2,18x_1 + 0,12x_4 + 0,011x_7 + 0,092x_{11} + 1,06x_{12} - 2,92$$

$$\varepsilon_{\text{відн}} = 0,102$$

$$d = 0,913$$

$$F_{\text{розр}} = 26,32$$

Оцінка достовірності побудованої моделі дала змогу визначити наступні її критеріальні ознаки: модель характеризується високою щільністю зв'язків результуючого показнику від факторних ознак, про що свідчать високі показники детермінації; модель має високий рівень достовірності отриманих результатів – показник похибки апроксимації знаходиться у нормативно встановлених межах; можливість використання отриманих результатів взаємозв'язку підтверджує переважання показника значення F критерію, вищого за нормативний (табличний).

Отримане в результаті економіко-математичного моделювання рівняння залежності має наступні інтерпретаційні результати. Як і у випадку з охороною здоров'я найбільший вплив на компонентний показник освіти населення відіграють державні інвестиції у цій сфері, у випадку з освітою, це відсоток видатків валового внутрішнього продукту на освіту. Їх збільшення на один відсотковий пункт дає зростання показника освіти населення на 2,18 оціночні пункти. Інвестиції підприємств в освітні програми мають прямий вплив на показник освіти населення, так зростання обсягу інвестиційних ресурсів на 1 млн. грн. надає можливість покращити освіту в країні на 0,12 оціночних пункти. Вплив видатків благодійних фондів так само, було визначено як достатньо значний, їх збільшення на один млн. грн., надає можливості зростання показника освіти на 0,011 оціночні пункти. Соціальні інвестиції населення в освіту в сучасному світі відіграють вирішальну роль у формуванні показників досяжності до освіти, рівня освіченості та середньої тривалості навчання, адже останніми роками тенденції до збільшення

платних освітніх послуг та їх поширеності серед населення стає все більшими. Так, отримані результати регресійного рівняння показують, що збільшення витратків населення на освіту на один відсотковий пункт дає зростання загального освітнього рівня на 0,092 оціночні пункти. Окремим суб'єктивним фактором, який математично було визнано як впливовий на зростання показника освіти населення є розвиненість взаємовідносин підтримки в суспільстві. Цей показник має прямий вплив на результуючу ознаку та його зростання на один відсотковий пункт призводить до зростання освітнього показника на 1,06 оціночні пункти.

Третім компонентним показником для якого в рамках моделювання передбачалась побудова регресійного рівняння є показник відчуття безпеки в суспільстві, який включає в себе особисту, трудову та екологічну складову. В якості факторних ознак, що мають найбільший вплив на результуючий показник було визначено x_5 , x_7 , x_9 , x_{15} .

На основі проведеного економіко-математичного моделювання, отримане рівняння регресійної залежності має наступний вигляд:

$$Y_3 = 0,037x_5 + 0,062x_7 + 0,28x_9 + 1,36x_{15} + 12,18$$

$$\varepsilon_{\text{відн}} = 0,110$$

$$d = 0,966$$

$$F_{\text{розр}} = 18,88$$

За оцінками достовірності рівняння є стабільним, значення показника детермінації показує наявність щільного зв'язку між факторами та результуючими показника. За значенням F-критерію модель є злагодженою та зроблені на її основі висновки мають реальний результат залежності.

Найбільш тісний взаємозв'язок було встановлено між результуючим показником безпеки та загальними витатками державного бюджету України, які пов'язані з впровадженням заходів створення безпеки. Так, зростання обсягу таких витатків на один відсотковий пункт дає можливість зростання загального сприйняття безпеки з рахуванням фактичних показників на 1,36 оціночні пункти. Друге місце, за тісністю взаємозв'язків в побудованому

регресійному рівнянні, посів показник інвестиційної активності підприємств у здійсненні фінансування інших соціальних проектів не пов'язаних з освітою та охороною здоров'я. Зокрема, збільшення витатків цього типу на один млн. грн., надає можливості зростання показника відчуття безпеки на 0,037 оціночні пункти. Третє місце, за рівнем впливу та щільністю зв'язків посідає показник рівня довіри в суспільстві, який показує відкритість населення до взаємодії між собою та готовність до здійснення окремих інвестиційних проектів. Покращення значення цього суб'єктивного показника на один відсотковий пункт надає можливість забезпечення збільшення відчуття безпеки в країні на 0,28 оціночних пунктів. Останнє місце, за щільністю взаємозв'язків факторної ознаки з результуючою посідають витатки благодійних фондів, їх взаємозв'язок має наступну інтерпретацію. При зростанні соціальних інвестицій впроваджених благодійними фондами на один млн. грн., рівень загальний показник відчуття безпеки в Україні збільшується на 0,062 оціночні пункти.

Четвертим результуючим показником, який було обрано для побудови регресійних залежностей та який компонентно характеризує якість життя населення в країні є показник комфортності житлових умов. В якості факторних ознак для побудови рівняння такого типу було обрано x_5 , x_7 , x_9 , x_{14} . В результаті чого було отримано наступне рівняння:

$$Y_4 = 0,041x_5 + 0,012x_7 + 0,037x_9 + 2,64x_{14} - 8,31$$

$$\varepsilon_{\text{відн}} = 0,017$$

$$d_{x_8, Y} = 0,952$$

$$F_{\text{розр}} = 49,131$$

Критеріальні ознаки оцінки підтверджують можливості використання побудованого рівняння та чистоту отриманих висновків. Зокрема коефіцієнт детермінації свідчить про наявність щільних взаємозв'язків між факторними та результуючими ознаками, відносна похибка апроксимації говорить про високий рівень достовірності побудованих в рівнянні взаємодій, а F-критерій (який за значенням є вищим за табличний), говорить про можливість

використання результатів рівняння для аналізу та побудови відповідних висновків. Значення отриманих коефіцієнтів в побудованій регресійній залежності свідчать про наявність наступних тенденцій: збільшення рівня інвестиційної активності підприємств до фінансування інших соціальних програм на один млн. грн., дає змогу покращити комфортність житлових умов населення на 0,041 оціночних пункти. Стосовно видатків благодійних фондів, зміни в їх динаміці на один млн. грн., надають можливість покращення значення результуючого показника на 0,012 оціночні пункти. Рівень довіри в суспільстві, який виступив третім фактором впливу показав з обраних факторів найменшу щільність зв'язку з результуючою ознакою. Зміни в його динаміці на один відсотковий пункт дають змогу змінити показник комфортності житлових умов населення на 0,037 оціночні пункти у позитивний бік. Останнім показником, який зазначив найбільший вплив на результуючу ознаку в цьому рівнянні стало співвідношення рівня заробітної плати та прожиткового мінімуму встановленого в країні, який частково показує наявність вільних ресурсів у населення та оцінює можливості їх вкладення у соціальні інвестиції або у здійснення купівлі житла. Так, на основі побудованої залежності було встановлено, що позитивне зростання співвідношення на один відсотковий пункт, поширює можливості покращення житлових умов на 2,64 оціночні пункти.

Останньою результуючою ознакою обраною для критеріальної оцінки якості життя населення став показник суспільної комфортності, на який було визначено найбільший вплив факторів x_5 , x_9 , x_{11} , x_{14}

Побудована взаємодія отримала інтерпретацію у наступному рівнянні:

$$Y_5 = 0,029x_5 + 0,62x_9 + 1,3x_{11} + 2,27x_{14} + 8,62$$

$$\varepsilon_{\text{відн}} = 0,140$$

$$d_{x_1, x_8, y} = 0,964$$

$$F_{\text{розр}} = 9,8$$

Оцінка побудованого рівняння свідчить про наявність щільних зв'язків між факторами та результуючими показниками. Однак отримане

розрахункове значення F-критерію, яке є меншим за встановлений нормативний показник, не дає можливість стверджувати про об'єктивність отриманих на основі рівняння висновків.

В цілому значення показника суспільної комфортності в країні показала її низький рівень, а відсутність чіткого взаємозв'язку з визначеними показниками свідчить про важкість здійснення державного регулювання в цій сфері. Адже в більшості визначений результуючий показник залежить не від об'єктивних фінансових показників обсягів соціальних інвестицій, а від суб'єктивного сприйняття реалій та ступеню розвитку самого суспільства.

Проведене економіко-математичне моделювання дало змогу ще раз підтвердити про наявність тісного взаємозв'язку між соціальним інвестуванням та якістю життя населення. Побудовані регресійні моделі показали, що найбільший вплив на рівень життя населення країни в сучасних умовах має держава, як головний гарант прав, свобод та соціального розвитку країни, друге місце посідають інвестиції підприємств та вже треті показники які характеризують можливості прояву активності населення в соціальному інвестуванні.

В зв'язку з цим актуальним є питання щодо побудови злагодженого механізму регулювання соціальних інвестицій в Україні, за допомогою якого можна б було досягти оптимального збалансування розподілу інвестиційних ресурсів та запровадити ефективні моделі стимулювання усіх суб'єктів інвестиційної діяльності до здійснення фінансування у розвиток та підтримку соціального середовища країни та суспільного розвитку.

3.2. Напрями оптимізації системи соціального інвестування в контексті підвищення якості життя населення

Орієнтир соціального спрямування розвитку держави, який обрала для себе Україна, ставить на першочерговий план забезпечення високого рівня якості життя населення країни. Виконання задекларованого плану є

можливим лише за умови соціальної згуртованості суспільства, держави та суб'єктів господарювання у вирішенні загальної мети. Проведена оцінка стану якості життя населення в Україні та активності і ефективності здійснення соціального інвестування різноманітними суб'єктами, дала змогу визначити велику кількість проблем існуючих в цій сфері. Зокрема, нераціональним є розподіл державних коштів, які витрачаються на розбудову та підтримку соціальної сфери, низьким є загальний рівень добробуту населення, незначними та біполярними є інвестиції підприємств у розвиток соціальної сфери, непрозорими є механізми функціонування та розподілу коштів благодійних організацій, відсутність необхідної законодавчої бази здійсненні соціальних інвестицій, розгалуженість задач та напрямів здійснення інвестування різними суб'єктами, недостатній рівень пропаганди розвитку та популяризації соціального інвестування в суспільстві, стихійність у здійсненні соціального інвестування та розподілу інвестиційних ресурсів, тощо.

Виходячи з комплексу визначених проблем актуальним та своєчасним є питання щодо розробки механізму регулювання процесів соціального інвестування в Україні. Більш детально модель реалізації зазначеного механізму наведена на рисунку 3.1.

Основною метою реалізації запропонованого механізму - є удосконалення та оптимізація процесів здійснення соціального інвестування на всіх рівнях та як результат зростання якості життя населення в Україні.

Основними *суб'єктами здійснення соціального інвестування* в Україні на сьогодні виступає: держава, підприємства, вітчизняні не комерційні організації та благодійні фонди, міжнародні донори (міжнародні організації, іноземні благодійні фонди, іноземні громадяни) та фізичні особи.

Кожен з суб'єктів має свої окремі пріоритети у здійсненні соціального інвестування держава, забезпечує виконання своїх основних функцій, підтримки належного рівня життя населення, забезпечення їх мінімальними соціальними нормами та гарантіями, надання можливостей для рівного

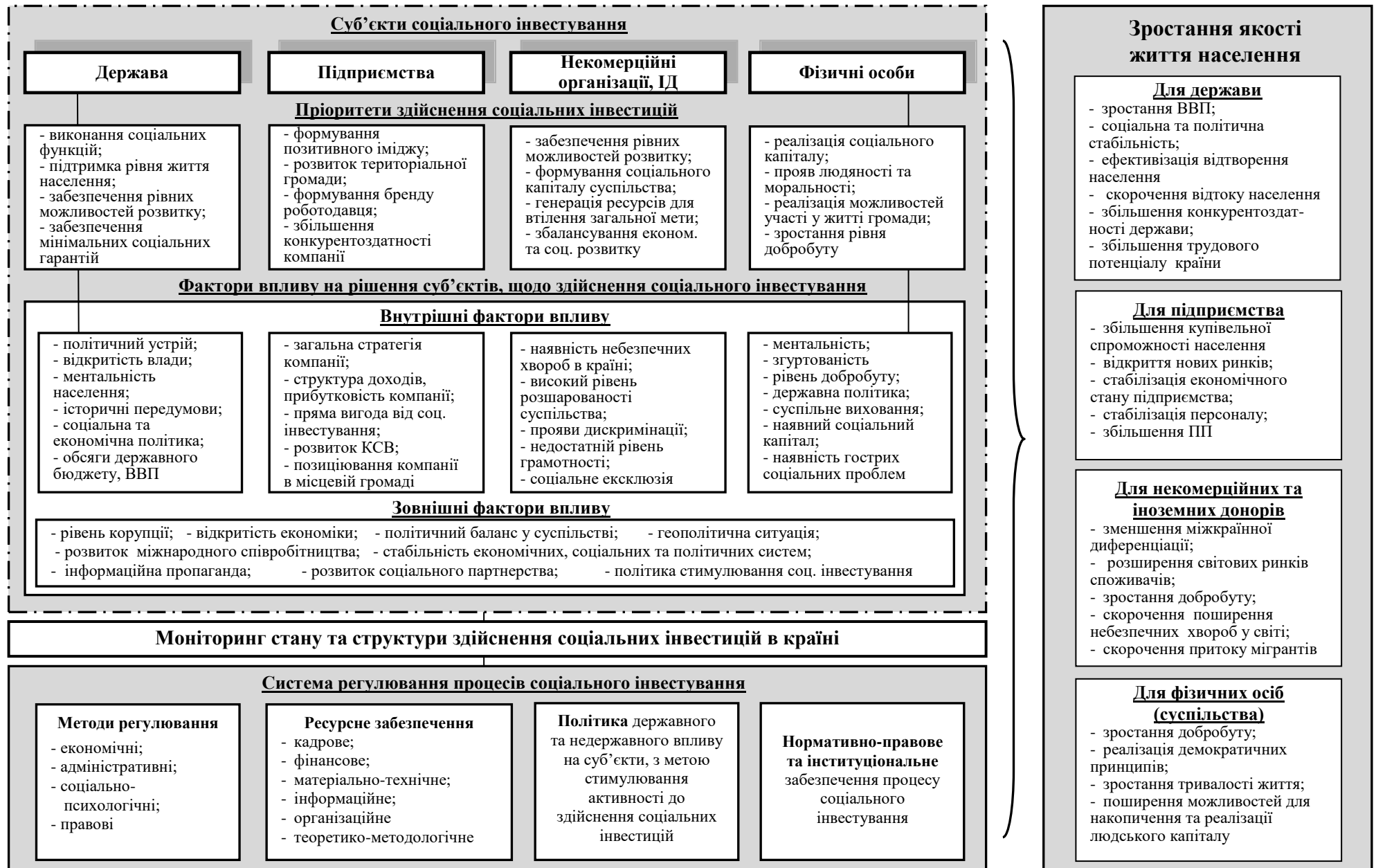

Рис. 3.1. Механізм регулювання процесу соціального інвестування в країні

розвитку усіх членів суспільства, забезпечення рівноправного доступу до об'єктів соціальної інфраструктури та рівне розподілення їх мережі, тощо.

Для підприємств реалізація проектів соціального інвестування дає змогу, реалізувати себе в територіальній громаді, сформувати позитивний імідж компанії в суспільстві та у інших партнерів, долучитись до процесу підвищення якості життя населення громади, що в свою чергу дає змогу в майбутньому отримати більші прибутки за рахунок збільшення купівельної спроможності населення, забезпечити можливості лобювання власних інтересів в соціальній інфраструктурі, сформувати бренд соціально відповідального роботодавця, що збільшує конкурентоздатність компанії на ринку праці та на ринку товарів і послуг, дозволяє залучати нових партнерів для реалізації проектної діяльності, тощо.

Для некомерційних та благодійних організацій реалізація можливостей здійснення соціального інвестування дозволяє згуртувати фінансові кошти, забезпечити реалізацію соціальних програм направлених на розвиток соціальної спільноти, забезпечити рівні можливості розвитку для всіх членів суспільства, сформувати соціальний капітал суспільства, збалансувати соціальний та економічний розвитку в країні.

Здійснення соціальних інвестиції фізичними особами дозволяє реалізуватися населенню в суспільній діяльності, відчутти себе членом спільноти, використати свій соціальний капітал, покращити якість життя населення себе та інших членів суспільства, покращити добробут та загальний соціальний розвиток країни, проявити людяність, солідарність та моральність до усіх членів суспільства .

Для іноземних фондів та міжнародних організацій реалізація соціального інвестування в Україні є важелем для забезпечення рівних можливостей соціального розвитку у відповідності до європейських норм та стандартів, забезпечення світових норм захворюваності, створення єдиної якісної системи освіти та охорони здоров'я на рівні європейських країн, збільшення рівня конкурентоздатності і української економіки, забезпечення

більш високого рівня купівельної спроможності українського населення, поширення сфер споживання ним окремих товарів та послуг, в т.ч. тих, що реалізується іноземними компаніями, забезпечення рівних прав та можливостей для розвитку у світі, збільшення іміджу країни на світовому просторі, реалізація соціального капіталу окремих членів суспільства інших країн, тощо.

При побудові механізму регулювання соціального інвестування, в першу чергу, необхідно визначити *фактори, що впливають на рішення кожного суб'єкту у здійсненні процесу соціального інвестування*, визначені обсягів та структури перерозподілу коштів. Так, для *держави* як інвестора, структура та обсяги соціального інвестування залежать від:

наявного державного та політичного устрою, форми правління, форми прояву влади у суспільстві та її відкритості, загальної стратегії розвитку держави. Так, для країн побудованих на командно-адміністративних засадах характерним є високій рівень участі держави у розвитку соціальної сфери, високими є показники й соціального інвестування, так само високий рівень участі держави у інвестуванні соціальної сфери розповсюджені в країнах з соціалістичною системою державного управління. При демократичній формі правління, формування соціального інвестування є змішаним, тому в деяких країнах рівень соціального інвестування держави є меншим;

історично сформованого місця держави в забезпеченні благополуччя та якості життя населення. Найчастіше наявне в країні ставлення до участі держави в соціальному забезпеченні, формується на основі історичних передумов розвитку країни. Так, наприклад, для України, майже 80 років була характерна соціалістична система управління державою, яка сформувала великий рівень участі держави в забезпеченні якості життя та фінансуванні соціального розвитку держави. Сприйняття населенням обов'язків держави в соціальній сфері, збережена соціальна інфраструктура, а також сформовані принципи та механізми управління й до сьогодні залишили високий рівень участі держави в здійсненні соціального

інвестування. Однак, існують країни, які кардинально перебудовують свої підходи до соціального інвестування, але це поодинокі випадки, які часто важко сприймаються населенням та потребують достатньо великий період суспільної адаптації;

існуючої соціальної та економічної політика в країні. Обсяги державного соціального інвестування залежать від існуючої структури соціальних гарантій в країні. Державної, недержавної (страхової) або змішаної політики забезпечення соціальних сфер (охорони здоров'я, освіти, культури та спорту). Загальних встановлених в державі соціальних та економічних стандартів;

обсяги державного бюджету та обсяги виробництва валового внутрішнього продукту. Обсяги державного соціального інвестування знаходяться в тісній залежності з фінансовими можливостями країни, рівня її економічного розвитку та конкурентоздатності в загальносвітовому масштабі.

Внутрішніми факторами, що впливають на активність *підприємств та інших суб'єктів господарювання* у прийнятті рішення щодо здійснення соціального інвестування є:

загальна стратегія розвитку компанії. Формуючу стратегію розвитку підприємство визначає місце, роль та можливості участі підприємства у житті територіальної громади, в якій воно функціонує, ставленні керівництва до персоналу, наявної корпоративної культури та внутрішньої соціальної політики на підприємстві (політики найму персоналу, в особливості й окремих когорт населення; забезпечення політики соціального; корпоративної культури; внутрішньої взаємодії керівництва та персоналу; передбачених соціальних гарантій, тощо). Стратегія розвитку підприємства визначає його соціальний статус та характер його взаємодії з зовнішнім середовищем. Так наприклад, якщо підприємство позиціонує себе, як окремий важливий елемент територіальної громади, має розвинену відкриту кадрову та соціальну політику на підприємстві, високо ймовірним є його

високий рівень соціальної інвестиційної активності. Якщо ж підприємство має закриту, інерційну або пасивну кадрову політику (мінімальна участь підприємства у розвитку персоналу), ймовірність впровадження соціальних інвестицій є мінімальною;

структура доходів та прибутковість компанії, впливає як фактор оцінки можливостей та можливих обсягів здійснення соціального інвестування. Найчастіше найбільш крупними соціальними інвесторами виступають компанії-лідери, з достатньо високими рівнями прибутку та високим суспільним іміджем. Однак, практика світових господарств показує, що при наявності системи державного стимулювання, більш активними до соціального інвестування стають й середні компанії з помірними доходами та прибутками;

наявна пряма вигода від соціального інвестування. В сучасних українських реаліях при остаточному прийнятті підприємством рішення щодо здійснення соціального інвестування головну роль відіграє наявність вигоди від її реалізації, яка може виражатися у збільшенні прибутку компанії, поширенні сфер реалізації продукції, зростання попиту на товари та послуги, популяризації компанії в суспільстві тощо;

рівень розвитку корпоративної соціальної відповідальності на підприємстві, включає наявний досвід у здійсненні соціального інвестування в компанії, ставленні його до впровадження соціальних програм, впровадження бережливих форм виробництва, забезпечення задовільних умов праці, тощо. Наявність такого досвіду, дає змогу розглядати таке підприємства як можливого інвестора, який здійснюватиме активне соціальне інвестування й в майбутньому;

позиціонування компанії в місцевій громаді. Включає в себе бачення підприємством свого місця в територіальній громаді, в якій воно знаходиться та функціонує, чи бачить воно своє майбутнє на даній території, яку роль він відіграє в суспільстві, тощо. Дослідниками встановлено, що загальне

позиціювання підприємства як частини громади, є певним індикатором його відкритості до здійснення соціального інвестування в її розвиток;

Виокремлюють й окремі внутрішні фактори, які впливають на рішення *некомерційних організацій, іноземних донорів та міжнародних організацій* щодо здійснення соціального інвестування в Україні. Вони є одним з суб'єктів, для якого вирішальним стимулом для здійснення соціальних інвестицій виступає не отримання економічного ефекту або обов'язковість виконання певних функцій, а безпосередньо наявність прямої необхідності в фінансових вкладеннях та соціальному розвитку країнах. Найбільш розповсюдженими факторами такого плану є:

наявність в країні процесів загострення небезпечних хвороб, низький рівень охорони здоров'я та медичної культури. Метою діяльності окремих міжнародних організацій є забезпечення стримування поширення хвороб у суспільстві, тому при появі певних масштабів проявів захворюваності в країні, такі організації розпочинають дії з провадження напрямів їх утримання. Окрім того, в країнах з низьким рівнем охорони здоров'я дуже часто міжнародні та благодійні фонди надають допомогу при купівлі обладнання для лікарень, проведення вакцинації, кадрового забезпечення системи охорони здоров'я тощо.

високий рівень розшарованості суспільства, так само є визначальним фактором стимулювання іноземних інвесторів та благодійних фондів до здійснення соціальних інвестицій, адже в країнах з високим рівнем диференціації населення, поширеним є загострення глибини бідності, що в свою чергу потребує окремих соціальних інвестиційних впливань;

наявність проявів дискримінації. У випадках наявності в країні високого рівня дискримінацій окремих когорт населення (жінок, молоді, осіб похилого віку, інвалідів) міжнародні фонди та іноземні інвестори, впроваджують окремі соціальні та інформаційні програми підтримки надання їм можливості розвитку та реалізації власного людського капіталу;

недостатній рівень грамотності населення, виступає чинником прийняття рішення, щодо необхідності здійснення соціального інвестування в країні. Високий рівень грамотності усього населення світу є одним з задекларованих пріоритетів світової спільноти та більшості міжнародних організацій. Тому, реалізація соціальних проектів саме у цій сфері є пріоритетною для більшості іноземних донорів та слугує фактором їх стимулювання до здійснення соціального інвестування;

наявна соціальна ексклюзія в суспільстві, яка проявляється у виключенні з суспільного життя цілого прошарку населення. Головною особливістю цього прошарку є важкість впровадження можливостей адаптації та поглиблення бідності. При наявності таких випадків у суспільстві іноземні донори та благодійні організації виступають певними посередниками між цими когортами населення та іншим суспільством. За допомогою впровадження соціальних програм, пропаганди, здійснення соціального інвестування забезпечують перспективи гармонізації та демократизації суспільства та встановлення рівних прав та можливостей.

Внутрішніми факторами, які мають вирішальну роль для прийняття рішення щодо здійснення соціального інвестування для *фізичної особи* є:

ментальність населення країни, кожне суспільство формується на основі наявних історичних, економічних та політичних передумов. З роками формуються певні характеристики поведінки населення у певних ситуаціях. Однією з таких характеристик є сформоване у населення відношення до взаємодопомоги, відкритості до участі у суспільному житті, відповідальності за своє майбутнє та майбутнє громади. При позитивному рівні розвиненості цих характеристик у населення, високими є показники їх активності до здійснення соціальних інвестицій, а при низькому навпаки до меншої. Управляти цим процесом можливо на основі впровадження вірних методів виховання майбутніх поколінь, пропаганди в суспільстві відповідального ставлення до громади та інше;

рівень суспільної згуртованості, як фактор впливу проявляється у наявності в суспільстві встановлених принципів об'єднання інтересів, коштів та сил для реалізації загальних соціальних проблем;

рівень добробуту та достатку населення, виступає індикатором можливості здійснення інвестицій, для суб'єкта фізична особа. Високий рівень достатку та фінансової стабільності дає більші можливості реалізації соціальних програм за рахунок вкладання вільних коштів;

державна політика, вплив цього фактору є схожим з відповідним фактором для держави, від наявної соціальної політики держави залежить рівень перерозподілу коштів в державі та задекларована ступінь та сфери участі суспільства в формуванні та розвитку соціального середовища країни та забезпечення належного рівня якості життя;

наявність гострих соціальних проблем. Є певним фактором-індикатором до здійснення соціального інвестування, як і у випадку з іноземними донорами, фізичні особи приймають рішення щодо вкладання коштів на оцінці гострої необхідності вирішення певної проблеми, і коли інші суб'єкти не можуть повною мірою вирішити наявну соціальну проблему.

Поряд з внутрішніми факторами які стимулюють або стримують здійснення соціального інвестування кожним суб'єктом, існує певне коло *зовнішніх факторів*. Серед найбільш впливових можна виокремити наступні:

ступінь відкритості економіки країни, як фактор стимулювання здійснення соціального інвестування, в більшості випадків, впливає на підприємства, фізичних осіб та іноземних донорів. В країнах, що мають явні обмеження в веденні бізнесу, характеризуються непрозорістю податкової та фінансової системи, високим рівнем недовіри до влади та держави як інституту, високим рівнем розвиненості тіньової економіки, цей фактор може мати стримуючу дію до здійснення соціального інвестування, адже дуже важко прослідити обсяги інвестованих коштів, їх цільову спрямованість та оцінити реальний результат від їх вкладення.

рівень корупції. Її негативний прояв полягає у наявності прямого лобіювання інтересів провладних структур, інституціональної важкості у реалізації інвестицій та високому рівень осідання коштів в руках влади, що в свою чергу зменшує бажання суб'єктів до здійснення соціального інвестування та сильно скорочує обсяги доведених до споживача коштів;

стабільність економічних, соціальних та політичних систем;

геополітична ситуація в країні. Нестабільна геополітична ситуаційна в країні, наявність військових конфліктів;

рівень розвитку міжнародного співробітництва, проявляється в можливостях здійснення інвестицій іноземними донорами та залежить від таких фактів, як: рівня ратифікації та підписання країною міжнародних угод та стандартів, рівня довіри до країни на світовому просторі, наявності прямого співробітництва з іноземними державами, входження країни до різних міжнародних організацій, кредитної історія країни;

інформаційна пропаганда. Може мати, як позитивний, так і негативний вплив на стимулювання соціальних інвестицій. У випадку наявності позитивної пропаганди соціальної відповідальності в суспільстві, позиціюванні важливості соціального інвестування та проведення піар компаній щодо висвітлення активності підприємств в цій сфері, обсяги соціальних інвестицій можуть зростати, а при відсутності або негативній інформаційній пропаганді, може мати місце скорочення обсягів соціального інвестування;

рівень розвитку соціального партнерства. Ступінь налагодженості взаємодій між державою, підприємствами та суспільством формують ставлення до соціального інвестування та реальні можливості оккумуляції інтересів та коштів різних суб'єктів. Високий рівень розвитку соціального партнерства в суспільстві є запорукою активного розвитку соціальної сфери, впровадження комплексних соціальних інвестицій та забезпечення злагодженості дій в створенні умов для зростання якості життя населення. Низькій рівень розвитку соціального партнерства або взагалі його

відсутність, спричиняє зменшення обсягів соціального інвестування та виникнення розгалуженості та стихійності у діях кожного з суб'єктів при прийнятті рішення, виборі об'єкту та безпосередньому здійсненні соціального інвестування;

наявна державна політика стимулювання соціального інвестування. Виражається в наявності або відсутності в країні комплексних дій з підтримки розвитку соціального інвестування та соціальної відповідальності, проведенні політики пропаганди та залучення до соціального інвестування нових суб'єктів, формування позитивного іміджу ведення соціально відповідального бізнесу, тощо.

Сукупність суб'єктів, пріоритетів та факторів впливу формують мотиваційний механізм та можливості впровадження соціальних інвестицій в країні, встановлюють сформовану структуру здійснення інвестування та отримання результатів від них. Наявна структура потребує постійної оцінки та моніторингу для впровадження реалізації найбільш оптимальної для поточної ситуації системи регулювання соціально інвестиційними процесами. Тому, окремим елементом реалізації механізму регулювання процесів соціального інвестування є проведення *моніторингу стану використання коштів та необхідності в здійсненні соціального інвестування*.

Такий моніторинг повинен включати в себе цілий комплекс складових елементів та реалізуватися на постійній основі. У випадку з Україною, актуальним є участь незалежного органу в його проведенні, наприклад, цю функцію може виконувати окремий департамент Національного фонду соціального інвестування, модель функціонування якого розглядається в роботі.

Ключовими елементами зазначеної моніторингової оцінки має стати:

1. Оцінка стану розвитку соціальної сфери країни та наявного рівня якості життя населення за ключовими компонентами.

2. Визначення основних проблем, які стримують досягнення високого рівня життя в Україні та тих, що характеризуються найбільш глибокими тенденціями.

3. Проведення ранжування проблем за необхідною гостротою реагування та масштабністю охоплення.

4. Оцінка наявної структури соціального інвестування в країні, за суб'єктами та сферами. Дослідження динаміки соціальної та економічної віддачі від реалізації соціальних інвестицій.

5. Пошук можливостей ефективізації розподілу наявних інвестиційних ресурсів та можливостей залучення до соціального інвестування нових суб'єктів.

6. Розробка державної політики регулювання процесів соціального інвестування.

Реалізація визначеного моніторингу повинна носити постійний характер та базуватися на попередніх дослідженнях динаміки змін обсягів соціального інвестування та зростання якості життя населення, як результуючої ознаки.

З метою забезпечення максимальної рівня участі кожного з суб'єктів і соціальне інвестування, їх стимулювання та оптимізації існуючої системи розподілу коштів на забезпечення розвитку соціальної сфери та збільшення якості життя населення в Україні, актуальною є створення відповідної системи регулювання процесів соціального інвестування. Дана система повинна базуватися на основі попереднього моніторингу та включати в себе наступні структурні елементи: ресурсне забезпечення, реалізацію сучасних методів регулювання, комплексну політику державного впливу та відповідну нормативно-правову та інституціональну базу.

До основних *методів регулювання системних процесів соціального інвестування* в країні можна віднести:

Економічні методи - це система прийомів і способів прямого впливу та його напряду на суспільно-господарський розвиток з дотриманням вимог

економічних законів за певних товарно-грошових відносин і з використанням інших економічних важелів задля створення умов, що забезпечують досягнення високих економічних результатів [25]. В ракурсі регулювання процесів соціального інвестування до економічних методів до його інструментів відносять: фіскальну політику, кредитно-грошову політику, інвестиційну політику та формування інвестиційної привабливості країни, інноваційні стратегії розвитку, державне бюджетування та структуру перерозподілу коштів та інше.

Адміністративно-організаційні методи – це сукупність прийомів, впливів, заснованих на використанні об'єктивних організаційних відносин між людьми та загальноорганізаційних принципів управління [1]. В сфері регулювання соціальних інвестицій ключовими інструментами даного методу виступають: декларативні принципи перерозподілу коштів, формування бюджету соціального інвестування, ступінь підпорядкованості суб'єктів соціальної інфраструктури, здійснення ліцензування соціальної діяльності підприємств та благодійних фондів, побудова стандартів соціального інвестування, формування системи норм, санкцій та квотувань, тощо.

Соціально-психологічні методи – це сукупність інструментів та засобів впливу, що впливають на формування та реалізації соціальних, психологічних та етичних відносин в суспільстві. З боку регулювання процесів соціального інвестування, головними інструментами даного методу виступають: формування позитивного іміджу поведінки соціально відповідальних підприємств; формування системи виховних принципів направлених на згуртованість та відповідальність кожного члена суспільства за своє майбутнє та майбутнє країни, інформаційна пропаганда важливості соціального інвестування, принципи соціального виховання молоді, формування соціального капіталу суспільства.

Правові методи – використовують з метою створення правового поля функціонування суб'єктів ринку через прийняття законодавчих та

нормативних актів, передбачаючи механізми їх реалізації та контролю за виконанням [78]. Включають в себе процес нормативно-правового та інституціонального регулювання функціонування ринку соціальних інвестицій, наявність законодавчої бази, щодо здійснення та захисту прав підприємств при соціальному інвестуванні, механізмів створення та контролю діяльності благодійних фондів та інше.

Поряд з методами, ключовим складовим елементом забезпечення процесу регулювання соціального інвестування в країні є наявне ресурсне забезпечення, зокрема: кадрове, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне, організаційне та теоретико-методологічне.

Враховуючи проведеній попередній аналіз якості життя населення України, визначених напрямів необхідності здійснення соціального інвестування та існуючої структури соціального інвестування, актуальною є реалізація наступної політики.

В сфері оптимізації розподілу соціального інвестування та розвитку соціальної інфраструктури країни:

впровадження постійного моніторингу стану соціальної сфери в Україні, з обов'язковим елементом оцінку структури, обсягів соціального інвестування та наявної ефективності (економічної, соціальної) від їх вкладення;

створення переліку закладів інфраструктури, які мають найбільші проблеми та потребують їх найшвидшого вирішення, організація на основі цього списку пріоритетного соціального інвестування;

оптимізація соціальної інфраструктури країни, за рахунок її укрупнення та збільшення якості послуг установ які входять до його складу. Зокрема, провести перегляд існуючої структури мережі загальноосвітніх навчальних закладів, реалізація їх скорочення у населених пунктах, які мають менш ніж сто учнів та створення районних освітніх центрів, які б взяли на себе функцію навчання. Доставка учнів до таких центрів відбуватиметься на основі реалізації програми шкільний автобус. Створення

таких центрів дасть змогу оптимізувати витрати на утримання навчальних закладів, направивши звільнені кошти на покращення навчального процесу та матеріально-технічного забезпечення шкіл, а також дозволить покращити якість освіти за рахунок використання більш кваліфікованих кадрів та надання більш якісних освітніх послуг;

створення спільних проектів побудови молодіжного житла на основі акумуляції коштів держави, підприємства де працює молодь та самої молоді (часткова компенсація вартості житла). Це надасть можливість для держави покращити житлові умови населення, для підприємства забезпечити виконання функцій соціальної відповідальності та закріпити молодий персонал на підприємстві, для молоді збільшити можливості придбання власного житла та скоротити витрати на його придбання;

впровадження проектів пільгового кредитування житла;

організація державного фінансування проектів переробки сміття в Україні, збереження та консервування відходів, залучення міжнародних агентів до організації утилізації та консервування відходів виробництва;

впровадження сучасних механізмів регулювання ринку праці, створення систем залучення жінок, інвалідів та молоді до праці, зокрема, за рахунок використання інноваційних форм зайнятості;

спрощення механізмів відкриття бізнесу в Україні, як інструменту забезпечення збільшення рівня зайнятості та зростання якості життя.

спрощення механізмів реалізації соціальних проектів в Донецькій та Луганській областях, з метою відновлення наявної соціальної інфраструктури, залучення притоку додаткових коштів в регіон та покращення життя населення.

В сфері популяризації соціального інвестування в суспільстві:

проведення інформаційної пропаганди важливості та необхідності участі суспільства та підприємств у соціальному житті суспільстві, забезпеченні його розвитку за рахунок інвестування додаткових коштів;

організація процесу виховання та навчання соціальної відповідальності дітей, в рамках шкільної та позашкільної діяльності, залучення їх до участі в реалізації соціальних проектів;

впровадження практики проведення постійного молодіжного проекту створення соціальних проектів, надання допомоги в їх реалізації та можливостей генерації суспільних ресурсів;

побудова механізму стимулювання ЗМІ, щодо постійного висвітлення питань соціальної відповідальності бізнесу та розвитку системи соціального інвестування в країні;

організація масштабних проектів збору коштів на розвиток соціальної інфраструктури країни (регіону, міста, громади), висвітлення результатів реалізації таких проектів у ЗМІ.

надання додаткової державної допомоги на розвиток соціального підприємництва

В сфері розвитку міжнародного співробітництва в соціальному інвестуванні:

впровадження можливостей реалізації світових стандартів соціального інвестування;

підписання додаткових міжнародних угод з співробітництва у сфері соціального розвитку країни;

проведення інформаційної політики щодо навчання населенню можливостей відкриття тендерної документації по можливості реалізації соціальних проектів профінансованих іноземними донорами;

забезпечення прозорості політики руху коштів, які направляються на реалізацію соціальних програм, збільшення рівня ефективності впроваджених програм, віддачі від соціальних інвестицій.

В сфері стимулювання розвитку корпоративної соціальної відповідальності та стимулювання підприємств:

створення законодавчої бази, направленої на стимулювання підприємців до підвищення рівня інвестиційних надходжень в соціальну

сферу країни. В даному випадку прикладом може стати існуючий досвід США в цій сфері. У відповідності до законодавчих актів яких, підприємства мають право на отримання податкової пільги у розмірі 10%, якщо вони є постійним інвесторами в соціальне середовище країни та приймають участь у вирішенні гострих соціальних проблем країни;

створення на базі крупних підприємств фондів цільового капіталу, для розширення можливостей участі малих та середніх підприємств в крупних соціальних проектах. Як варіант, можливо об'єднання коштів окремих середніх та малих підприємств, задля реалізації визначених пріоритетних соціальних програм;

розвиток корпоративного волонтерства персоналу, є широко розповсюдженим механізмом в закордонних країнах, впровадження цього напряму розвиває місцеві товариства, підвищує імідж компанії як соціально відповідальної, укріплює корпоративну культуру, підтримує розвиток персоналу, зменшує прямі фінансові витрати підприємств на соціальне інвестування. Реалізація цього підходу передбачає стимулювання персоналу до участі в соціальних волонтерських програмах, наприклад, участь у благодійних ярмарках, відвідування дитячих будинків та будинків для пристарілих, відвідування благодійних показів та концертів, проведення лекцій в навчальних закладах, допомога молодим фахівцям в отриманні необхідних вмінь та навичок, тощо;

сприяння розвитку в Україні «банків часу», сутність яких полягаю в генерації та обліку часу, що витрачає окрема особистість на надання ним волонтерської допомоги, 1 час роботи дорівнює одному кредиту. Якщо протягом життя виникне ситуація коли вкладник потребуватиме допомоги, він зможе звернутися до «банку часу» та отримати допомогу від іншої особи в обсязі кредитів які він накопичив в ході своєї волонтерської діяльності. Зазначений метод є широко розповсюдженим в розвинутих країнах далекого зарубіжжя та задекларував себе як достатньо ефективний;

стимулювання підприємств до використання благодійних некомерційних організацій як окремого об'єкту генерації загального обсягу соціального інвестування, дозволяє накопичувати та цілеспрямовано витрачувати кошти направлені на соціальну підтримку спільноти;

збільшення прозорості благодійних фондів та соціальних витрат підприємства, дозволяє збільшити ступінь довіри до фондів та проводити пропаганду соціально відповідального бізнесу в країні;

створення програм підтримки розвитку соціального підприємництва в Україні, реалізація цього напряму полягає у наданні фінансової та інформаційної державної допомоги особам які бажають організувати соціальне підприємство в Україні, надання додаткової особи соціальним підприємствам за кожне, створене в його рамках, нове робоче місце.

В сфері врегулювання нормативно-правової бази та с створення інституціонального забезпечення ринку соціальних інновацій:

оптимізація процедур розподілу коштів та впровадження системи покарань за зловживання у розподілі коштів отриманих у рамках організованих територіальних громад, запобігання можливостей їх розподілу у бік збільшення розмірів заробітної плати;

проведення перегляду розмірів прожиткового мінімуму в Україні, процедури його формування та встановлення його прямої залежності від наявних реальних цін в країні;

створення законодавчої бази регулювання діяльності благодійних фондів, встановлення максимальних обсягів коштів, які вони можуть витрачати на задоволення власних потреб як господарської структури;

покращення інституціональної складової ринку соціальних інвестицій на основі створення фонду соціально інвестування України, генеральною метою якого має стати активізація та структуризація процесів інвестиційної діяльності в соціальній сфері, які покликані призвести до покращення якості життя населення та стимулювання розвитку соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу в країні;

створення нормативно-правової бази для здійснення соціального інвестування суб'єктами господарювання, з обов'язковим включенням до її бази програм стимулювання.

Результуючим елементом та генеральною метою реалізації механізму регулювання процесу соціального інвестування в країні є забезпечення високого рівня якості життя населення, який надає додаткові можливості розвитку не лише населення та окремих особистостей, а й держави в цілому, підприємств, які знаходяться на відповідній території та громади. Така широка сфера сприйняття результатів соціального інвестування обумовлює та ґрунтує необхідність та актуальність здійснення їх регулювання.

Так, для держави, високий рівень якості життя населення надає можливості:

забезпечити зростання валового внутрішнього продукту країни за рахунок, збільшення економічної активності населення, зростання достатку та споживання послуг та товарів короткострокового та довгострокового споживання;

налагодження соціальної та політичної стабільності в країні, яка досягається на основі реалізації в країні рівних прав та можливостей для життя та розвитку, низького рівня диференціації населення, відсутності бідності та соціальної ексклюзії;

ефективізації відтворення населення, яка виражається яв збільшенні тривалості життя населення, скороченні рівня смертності, встановлення в країні простого або розширеного режиму відтворення населення, зростання рівня народжуваності та стабільності родин;

скорочення відтоку населення за кордон, за рахунок стабілізації економічного та соціального стану в суспільстві, розширення можливостей розвитку у країні народження, це дозволить зберегти накопичений трудовий потенціал та забезпечувати подальший продуктивний розвиток країни;

збільшення конкурентоздатності держави на світовому просторі, адже якість життя населення країни є одним з головних елементів забезпечення позитивного позиціювання країни на міжнародній арені;

збільшення трудового потенціалу країни, проявляється у зростанні чисельності працездатного населення, рівня зайнятості, можливостей реалізації людського капіталу, скороченні рівня смертності та покращенні якісних характеристик робочої сили.

Для підприємств, зростання якості життя населення, як результат впровадження соціальних інвестицій надає можливості:

збільшення купівельної спроможності населення, що в свою чергу впливатиме на зростання обсягів виробництва та продажів товарів та послуг, дозволить отримувати додаткові прибутки та розвиватися у нових векторах, удосконалюючи свою продукцію;

відкриття нових ринків, відбувається за рахунок поширення перспектив розвитку підприємства, отриманих в зв'язку з збільшенням попиту на ринках товарів, а також появи додаткового попиту на фоні формування іміджу соціально відповідального підприємства;

стабілізація економічного стану підприємства;

стабілізації персоналу підприємства, яка формується на основі соціально відповідального ставлення до людей, а також змін в пріоритетах розвитку персоналу, який при високому рівні якості життя більше уваги приділяє можливостям кар'єрного зростання та професійного розвитку;

зростання продуктивності праці працівників підприємства.

Позитивний вклад зростання якості життя населення країни ля некомерційних організацій, міжнародних фондів та іноземних донорів, полягає в:

зменшенні рівня міжнародної диференціації, додатковій можливості формуванні дипломатичних, економічних та торгових зв'язків (відкриття нових ринків), забезпеченні розвитку рівноправного глобального суспільства, скороченні рівня прояву насильства у світі та збільшенні рівня безпеки;

розширення світових ринків високотехнологічних та інноваційних товарів, які виробляються на основі бережливого виробництва;

скорочення розповсюдження небезпечних хвороб у світі;

скорочення притоку мігрантів та покращення їх якісних складових (рівня освіти, професіоналізму, моральності, тощо), створення можливостей реалізації міжкраїнного обміну з метою отримання додаткового досвіду.

Звісно, що найбільші результати від збільшення якості життя населення має саме суспільство, серед основних характеристик його прояву можна визначити наступні:

зростання загального рівня добробуту, збільшення можливостей купівельної спроможності, розширення сфер витрат у бік непродуктивного споживання та придбання товарів довгострокового споживання, збільшення можливостей придбання житла та організації власного дозвілля;

поширення можливості реалізації демократичних принципів, прийняття активної участі у житті країни, визнання важливості кожного члена суспільства, відчуття соціальної, правової та економічної безпеки;

зростання тривалості життя населення, покращення здоров'я населення, зменшення прояву соціально небезпечних хвороб в країні;

поширення можливостей для накопичення та реалізації людського капіталу, вільні можливості для отримання освіти, професійного та творчого розвитку, розширення можливостей до працевлаштування, розвитку нових форм праці, збільшення рівня інноваційної активності населення, тощо.

3.3. Заходи щодо удосконалення інституційного підґрунтя функціонування ринку соціальних інвестицій України

Існуюча сьогодні система фінансування соціального середовища в Україні, показує свою недосконалість, зокрема, неефективність та розгалуженість завдань суб'єктів соціального інвестування. Лівову частку соціально-інвестиційних ресурсів в Україні складають кошти державного бюджету, які перерозподіляються на основі принципів квотування та планування, не враховуючи при цьому сучасних ринкових положень щодо здійснення інвестиційної діяльності та необхідності вирішення найгостріших поточних проблем, які існують в соціальному середовищі. Залишаються відстороненими від загальних вимог інвестиційні ресурси, які вкладають, та готові вкладати підприємства, вітчизняні та закордонні благодійні фонди і організації, а також окремі фізичні особи. Існуючі сьогодні недержавні біржі благодійності не мають достатніх ресурсів для здійснення комплексних загальнонаціональних проєктів, а соціально відповідальні підприємства не мають чітких поступових схем соціального розвитку територіальних громад та соціального потенціалу підприємства. Взагалі, діяльність більшості суб'єктів здійснення соціального інвестування в Україні, є стихійною та розгалуженою.

Наявні спроби держави оптимізувати та вдосконалити процес соціального інвестування, мають позитивні кроки, але характеризуються відсутністю комплексності в здійсненні цих заходів. Одним з таких кроків, є створення, ще у 2000 році, Українського фонду соціальних інвестицій. Даний фонд за своєю формою власності є неприбутковою організацією, яка створена з метою підтримки найменш соціально захищених верств населення, а також ініціатив територіальних громад і громадських організацій [148]. Головний тягар фінансування інвестиційних проєктів, які пропонуються в рамках цього фонду, є кошти іноземних донорів. Основними

напрямами здійснення інвестицій в рамках даного фонду є: реформування системи надання соціальних послуг, створення інноваційних моделей підтримки вразливих верств населення, матеріальне оновлення об'єктів соціальної інфраструктури, а також розвиток потенціалу територіальних громад [148]. Однак, оцінюючи ефективність діяльності цієї установи, слід зазначити наявність певного кола недоліків в його функціонуванні, зокрема:

недостатній рівень охоплення послугами усіх сфер соціального інвестування, відсутність комплексного представництва фонду в кожному регіоні країни (його представництва існують лише в Київській, Харківській, Кіровоградській та Львівській областях); використання лише ресурсів іноземних інвесторів, коли резервними залишаються ще ресурси інших суб'єктів ринку соціального інвестування та держави; недостатній рівень прозорості здійснення діяльності даного органу, адже наглядовий комітет, який стоїть в голові цього фонду, складається лише з представників державних органів; недостатній рівень інформованості населення щодо наявності такого фонду та можливостей проектної участі в ньому; незрозумілий механізм подання на розгляд соціального проекту для здійснення фінансування, тощо.

З боку підтримки позитивних державних ініціатив в сфері розвитку соціальної складової нашої держави та забезпечення покращення якості життя населення України, актуальним є модернізація та удосконалення діяльності фонду у бік розгалуженості сфер його діяльності, залучення національних інвесторів, поширення додаткових функцій та виведення його з кола державного впливу. У зв'язку з цим, доцільним є створення окремого національного фонду соціального інвестування, що узгоджував би існуючі в Україні інвестиційні процеси, поширював резерви здійснення соціального інвестування в Україні, забезпечував їх більшу ефективність, а також рівні можливості доступності до соціальних інвестиційних ресурсів усіх об'єктів, яким необхідні вкладення. Більш детально структурна модель Національного фонду соціального інвестування наведена на рисунку 3.2.

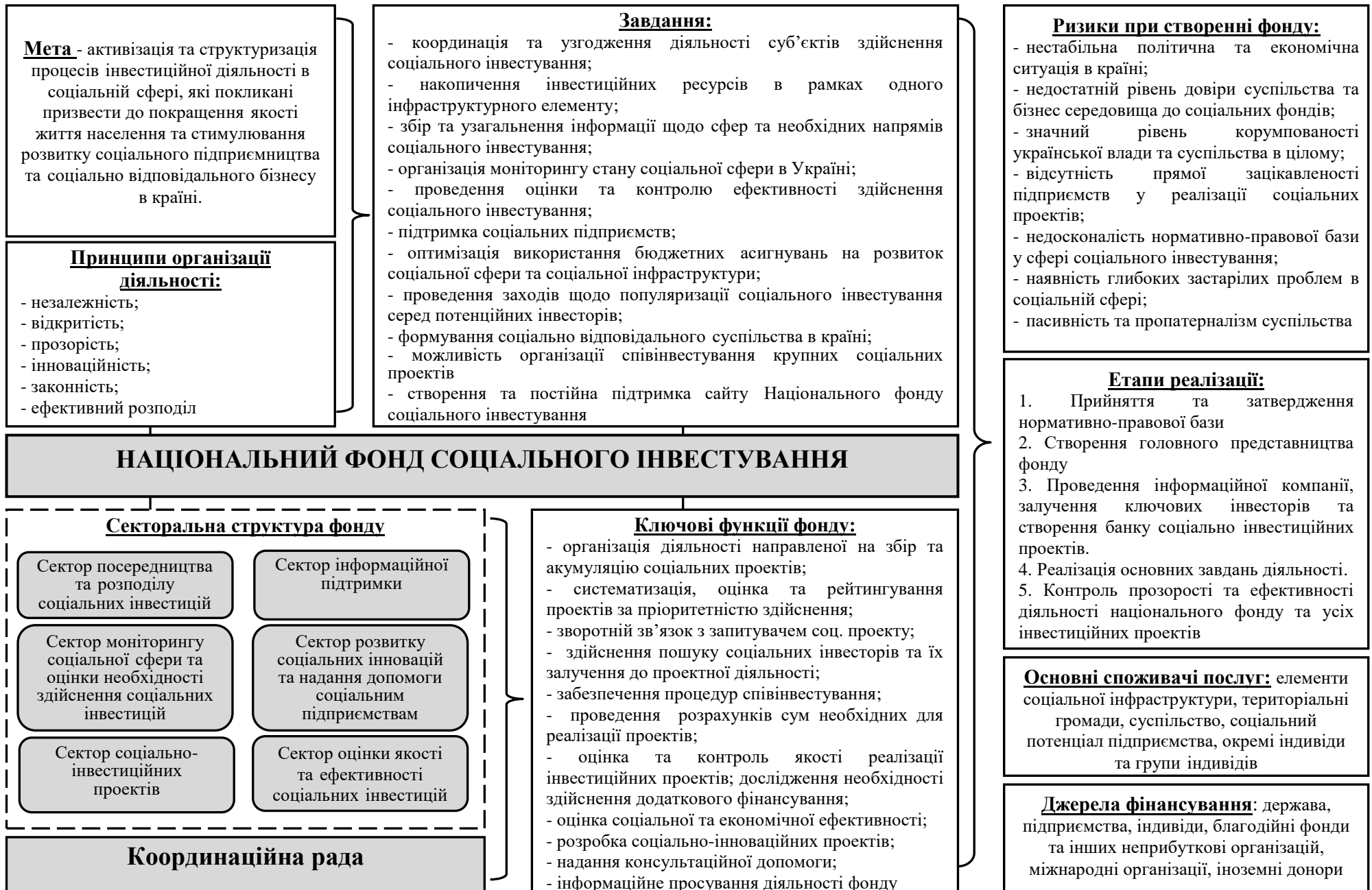

Рис. 3.2. Структурна модель Національного фонду соціального інвестування

Генеральною *метою* створення національного фонду соціального інвестування є активізація та структуризація процесів інвестиційної діяльності в соціальній сфері, які покликані призвести до покращення якості життя населення та стимулювання розвитку соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу в країні.

Виходячи з поставленої мети основними *завданнями* створення та функціонування Національного фонду соціального інвестування в Україні є:

координація та узгодження діяльності держави, підприємств, вітчизняних некомерційних організацій, іноземних благодійних фондів, міжнародних організацій та фізичних осіб, в сфері здійснення соціального інвестування в Україні;

накопичення інвестиційних ресурсів в рамках одного інфраструктурного елементу, що дає змогу більш оптимально розподіляти кошти між сферами, які найгостріше потребують вкладень та мають найбільший рівень соціального ефекту від їх задоволення;

збір та узагальнення інформації щодо сфер та необхідних напрямів соціального інвестування, які існують в окремих регіонах та соціальних сферах;

організація моніторингу стану соціальної сфери в Україні, з метою виявлення найгостріших проблем та своєчасного направлення необхідних ресурсів, для їх скорішого вирішення;

проведення оцінки та контролю ефективності здійснення соціального інвестування, дослідження можливостей та необхідності проведення повторного інвестиційного вкладення;

підтримка соціальних підприємств, які знаходяться в скрутних становищах та відчувають потребу у додаткових коштах;

забезпечення підвищення якості життя населення за рахунок узгодження процесів соціального інвестування в країні;

стимулювання розвитку соціального підприємництва в Україні, генерація ідей, щодо створення соціально-орієнтованого бізнесу в Україні;

оптимізація використання бюджетних асигнувань на розвиток соціальної сфери та соціальної інфраструктури;

взаємодія з державними органами, зокрема Міністерством соціальної політики України, недержавними благодійними фондами та іноземними інвесторами, щодо залучення до фонду необхідних інвестиційних ресурсів, а також визначення перспективних галузей для інвестування;

проведення заходів щодо популяризації соціального інвестування серед потенційних інвесторів (підприємств, недержавних фондів, благодійних організацій, суспільства, тощо);

формування соціально відповідального суспільства в країні;

інформування населення щодо існуючих проектів соціального інвестування в країні, залучення їх до розвитку територіальних громад та надання волонтерської допомоги;

створення та постійна підтримка сайту Національного фонду соціального інвестування, з метою більш широкого розповсюдження послуг серед населення та потенційних інвесторів;

можливість організації співінвестування крупних соціальних проектів.

Реалізація діяльності Національного фонду соціального інвестування, передбачає відповідність його функціонування наступним *принципам*:

незалежність – фонд є окремим юридичним суб'єктом, який співпрацює з державою, соціально відповідальними підприємствами, благодійними фондами, іноземними та міжнародними фондами, фізичними особами. Окрім того, зазначені суб'єкти виконують функції координації та контролю якості діяльності фонду, на основі представленості кожного з них в складі координаційної ради фонду;

відкритість – кожен проект має рівні можливості отримати необхідні ресурси для його реалізації, а соціальні інвестиції надаються лише на основі попередньої оцінки достовірності поданих проектів та ефективності їх реалізації;

прозорість – інформація щодо проектів які реалізуються, мета, обсяги та форми інвестування є загальнодоступною для спільноти та публікується на сайті Національного фонду соціальних інвестицій;

інноваційність – фонд формує свою діяльність у відповідності до вимог сучасності, шукає та реалізує нові ідеї в сфері впровадження соціальних інновацій, розвитку нових форм соціального підприємництва та покращення соціального середовища в Україні;

законність – організація діяльності фонду відповідає національному законодавству України, а також міжнародним та світовим стандартам в сфері соціального інвестування та надання соціальних послуг населенню;

ефективний розподіл – фонд здійснює розподіл наявних інвестиційних ресурсів на основі попередньої їх перевірки, оцінки рівня їх ефективності та обсягів поширеності результатів фінансування інвестиційних проектів.

На основі поставленої мети, задекларованих завдань та принципів діяльності, на Національний фонд соціального інвестування покладатимуться наступні функціональні обов'язки, розподілені за секторальною структурою.

Сектор соціально-інвестиційних проектів передбачає організацію діяльності направленої на збір та акумуляцію соціальних проектів, які направляються на інвестування, їх систематизацію, оцінку та рейтингування з метою формулювання пріоритетних напрямів здійснення інвестицій та визначення проектів з найбільшим коефіцієнтом ефективності та поширеності. Окрім того, окремим сегментом діяльності цього сектору є організація зворотного зв'язку з запитувачами соціальних проектів.

Сектор посередництва та розподілу соціальних інвестицій, здійснення пошуку соціальних інвесторів та їх залучення до проектної діяльності, забезпечує реалізацію умов співінвестування окремих проектів, прийняття остаточного рішення, щодо фінансування реалізації соціально інвестиційного проекту, проведення розрахунку сум необхідних для реалізації проектів.

Сектор оцінки якості та ефективності соціальних інвестицій, його головна роль полягає в оцінці та контролі якості реалізації інвестиційних

проектів, дослідженні необхідності здійснення додаткового фінансування, а також оцінки рівня соціальної та економічної ефективності від реалізації соціальних проектів.

Сектор розвитку соціальних інновацій та надання допомоги соціальним підприємствам, здійснює діяльність у сфері прийняття рішень щодо пільгового кредитування соціальних підприємств, а також надання їм інформаційної та юридичної допомоги в організації функціонування та створення бізнесу в соціальній сфері. Розробка соціально-інноваційних проектів з можливостями їх подальшого інвестування.

Сектор моніторингу соціальної сфери та оцінки необхідності здійснення соціальних інвестицій, цей структурний підрозділ відповідає за проведення постійного моніторингу потреб соціального середовища у здійсненні соціального інвестуванні, визначенні найбільш актуальних проблем сьогодення, які потребують фінансового втручання, проведення прогностичних оцінок розвитку, тих чи інших складових соціальної інфраструктури та сфер розвитку суспільства.

Сектор інформаційної підтримки, відіграє роль суспільного інформаційного PR-центру, який проводить діяльності в сфері просування та популяризації фонду, висвітлення в засобах масової інформації основних результатів його діяльності та ключових інвесторів які фінансують функціонування даної установи. Окрім того, до сфер діяльності цього сектору входить розробка, систематичне наповнення та просування сайту Національного фонду соціального інвестування.

Координаційна рада – є окремим незалежним структурним елементом фонду, яка включає до свого складу представників державних органів влади, підприємств, благодійних фондів, представників міжнародних організацій в Україні, науковців та спільноти. Його основними функціональними обов'язками є: систематичне проведення загальної оцінки діяльності фонду, за встановленими критеріями; запобігання виникненню корупційних схем в здійсненні соціального інвестування проектів; контроль відповідності

діяльності фонду задекларованим цілям та принципам; затвердження планів та перспектив розвитку проектної діяльності фонду; систематична організація та проведення аудиторських перевірок діяльності фонду; координація діяльності регіональних представництв фонду в Україні.

Передбачається, що головними споживачами послуг пропонованого фонду будуть виступати: елементи соціальної інфраструктури, територіальні громади, суспільство, соціальний потенціал підприємства, окремі індивіди та групи індивідів, тощо.

Для реалізації споживчого попиту на інвестиційні ресурси передбачається залучати наступних суб'єктів інвестиційної діяльності, зокрема кошти: держави, підприємств, індивідів, благодійних фондів та інших неприбуткових організацій, міжнародних організацій, іноземних країн та фондів.

Створений Національний фонд соціального інвестування стане окремим інфраструктурним елементом ринку соціального інвестування та на його діяльність буде покладено наступне коло прав:

участь у формуванні політики соціального інвестування в країні, забезпеченні взаємодії між усіма суб'єктами ринку та побудови механізмів державного регулювання в цій сфері;

організовувати структурні підрозділи та представництва фонду у кожному регіоні та крупних містах з метою організації координації діяльності у сфері здійснення соціального інвестування, а також реалізації можливості більш предметного дослідження соціальних сфер, які потребують інвестиційних вкладень;

збору та управління коштами, вибору найбільш оптимальних проектів для фінансування, визначення обсягів та пріоритетів здійснення соціального інвестування;

здійснення контролю та оцінки прозорості у здійсненні соціального інвестування, особливо благодійними фондами; мінімізація виникнення корупційних схем у цій сфері;

організації та проведення збору інформації щодо обсягів соціального інвестування, основних сфер вкладення та наявного економічного та соціального ефекту від їх впровадження;

укладати договори та угоди з іншими організаціями, вітчизняними та іноземними фондами та підприємствами з приводу впровадження можливостей сумісного інвестування соціальних проектів та організації інших форм співпраці у соціальній сфері;

виступати ключовим представником в системі організації міжнародних взаємодій в соціальній сфері;

створювати тимчасові дослідницькі та наукові групи з метою організації оцінки ефективності діяльності фонду, а також моніторингу стану та наявних проблем в соціальній сфері.

Реалізація моделі Національного фонду соціального інвестування включає проведення таких *етапів* його впровадження:

1. Прийняття та затвердження нормативно-правової бази для легалізації діяльності фонду та його основних підрозділів. Організація та створення координаційної ради фонду, затвердження та узгодження основних представників в його складі.

2. Створення головного представництва Національного фонду соціального інвестування, а також його регіональних представництв. Організація функціонування усіх структурних підрозділів установи.

3. Проведення інформаційної компанії, залучення ключових інвесторів та створення банку соціально інвестиційних проектів. Реалізація основних завдань діяльності Національного фонду соціального інвестування.

4. Контроль прозорості та ефективності діяльності національного фонду та усіх інвестиційних проектів, зокрема.

Не дивлячись на позитивний характер реалізації можливостей впровадження діяльності фонду, існують певні загальноекономічні, політичні та соціальні *ризики* його реалізації, зокрема: нестабільна політична та економічна ситуація в країні; недостатній рівень довіри суспільства та бізнес

середовища до соціальних фондів; значний рівень корумпованості української влади та суспільства в цілому; відсутність прямої зацікавленості підприємств у реалізації соціальних проектів в умовах економічної нестабільності; недосконалість нормативно-правової бази у сфері здійснення соціального інвестування; наявність глибоких застарілих проблем в соціальній сфері, що потребують значних фінансових вкладень; нестабільність національної банківської системи; пасивність та про патерналізм українського суспільства.

Виходячи з проведеного дослідження, слід зазначити, що запропонована модель Національного фонду соціального інвестування в Україні, є одним з головних елементів інфраструктури ринку соціальних інвестицій, який за допомогою свого функціонального та ресурсного складу зможе узгодити та скоординувати дії усіх суб'єктів в сфері соціального інвестування, залучити нові ресурси для реалізації соціальних проектів, що в свою чергу може стати першим кроком у досягненні гідного рівня життя населення в Україні.

Висновки до розділу 3

Якість життя є визначальним показником оцінки рівня добробуту в країні та можливостей забезпечення сталого розвитку. Виходячи з того, що якість життя є комплексним поняттям (яке включає об'єктивні показники рівня життя та суб'єктивне сприйняття комфортності життя та реалізації рівних прав та можливостей), для аналізу його стану використано інтегральний метод оцінювання.

Враховуючи складність внутрішньої природи формування складових якості життя та різноспрямованість впливу соціально-інвестиційних чинників, моделювання здійснено за окремими складовими інтегрального показника якості життя населення.

Результуючими показниками є такі: Y_1 – показник здоров'я населення; Y_2 – показник освіти населення; Y_3 – показник відчуття безпеки; Y_4 – показник комфортності житлових умов; Y_5 – показник суспільної комфортності.

В якості факторів, що впливають на складові якості життя населення, було обрано такі: видатки валового внутрішнього продукту на соціальну сферу за секторами, % (x_1 – видатки на освіту; x_2 – видатки на охорону здоров'я); інвестиції підприємств у зовнішні соціальні проекти за секторами, млн. грн. (x_3 – інвестиції в охорону здоров'я, x_4 – інвестиції в освітні програми, x_5 – інвестиції в інші соціальні проекти); кількість благодійних фондів в Україні, тис. одиниць (x_6); прямі видатки благодійних фондів, млн. грн. (x_7); індекс соціальної згуртованості (x_8); рівень довіри в суспільстві, % (x_9); активність громадської позиції населення, % (x_{10}); показник підтримки в суспільстві, % (x_{11}); витрати населення на освіту та охорону здоров'я, % (x_{12} , x_{13}); співвідношення середньої заробітної плати і законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (x_{14}); видатки зведеного бюджету на заходи з підтримки безпеки в суспільстві (x_{15}); індекс суспільного соціального капіталу (x_{16}).

Результати економіко-математичного моделювання підтвердили наявність тісного взаємозв'язку між соціальним інвестуванням та якістю життя населення і продемонстрували, що найбільший вплив на рівень життя населення України в сучасних умовах має держава як головний гарант прав, свобод та соціального розвитку країни (друге місце посідають інвестиції підприємств; третє – участь населення у соціальному інвестуванні).

Враховуючи комплекс визначених проблем розбудови соціального інвестування в державі, зроблено висновок щодо актуальності розробки механізму регулювання соціального інвестування в країні, основною метою реалізації якого має стати удосконалення та оптимізація процесів соціального інвестування на всіх рівнях та зростання якості життя населення в Україні (що надає додаткові можливості розвитку не лише населення та окремих

особистостей, а й держави в цілому, підприємств, які знаходяться на відповідній території, та громади).

Підкреслено, що реалізація викладеного механізму повинна супроводжуватись здійсненням *моніторингу стану використання інвестиційних коштів та потреб у здійсненні соціального інвестування*. Даний моніторинг має здійснюватись на постійній основі за певними напрямками (оцінка стану розвитку соціальної сфери країни та наявного рівня якості життя населення за ключовими компонентами; визначення основних проблем, які стримують досягнення високого рівня життя в Україні; проведення ранжування проблем за гостротою, необхідністю реагування та масштабністю охоплення; оцінка структури соціального інвестування в країні за суб'єктами та сферами; дослідження динаміки соціального та економічного ефекту від здійснення соціальних інвестицій; оцінка можливостей ефективізації розподілу наявних інвестиційних ресурсів та можливостей залучення до соціального інвестування нових суб'єктів; розробка державної політики регулювання процесів соціального інвестування) та передбачати такі структурні елементи: ресурсне забезпечення; використання сучасних методів регулювання; комплексна політика державного впливу; відповідна нормативно-правова та інституційна база.

Базуючись на результатах аналізу якості життя населення в Україні, запропоновано *комплекс заходів* щодо підвищення його рівня (в сфері оптимізації соціального інвестування та розвитку соціальної інфраструктури в країні; в сфері популяризації соціального інвестування в суспільстві; в сфері розвитку міжнародного співробітництва у соціальному інвестуванні; в сфері стимулювання розвитку корпоративної соціальної відповідальності та стимулювання підприємств; в сфері регулювання нормативно-правової бази та створення інституційного забезпечення ринку соціальних інновацій).

На основі аналізу ефективності діяльності Українського фонду соціальних інвестицій, з урахуванням виявлених недоліків у його

функціонуванні (недостатній рівень охоплення послугами сфер соціального інвестування; використання лише ресурсів іноземних інвесторів; недостатній рівень прозорості діяльності даного органу; недостатній рівень поінформованості населення та ін.) обґрунтовано доцільність створення окремого інфраструктурного елементу ринку соціального інвестування – *Національного фонду соціального інвестування* з певними правами (участь у формуванні політики соціального інвестування в країні; організація структурних підрозділів та представництв фонду у кожному регіоні та великих містах; управління коштами, вибір найбільш оптимальних проектів для фінансування; здійснення контролю та оцінка прозорості у здійсненні соціального інвестування; організація та проведення збору інформації щодо обсягів соціального інвестування, основних сфер останнього та економічного та соціального ефекту від інвестування; укладання договорів та угод з іншими установами, вітчизняними та іноземними фондами та підприємствами з приводу впровадження можливостей спільного інвестування соціальних проектів; організація міжнародної взаємодії у соціальній сфері; створення тимчасових дослідницьких та наукових груп з метою оцінки ефективності діяльності фонду, а також моніторингу стану соціальної сфери).

Обґрунтовано, що Національний фонд соціального інвестування має стати одним з основних інфраструктурних елементів ринку соціальних інвестицій, який за допомогою свого функціонального та ресурсного складу зможе узгодити та скоординувати дії суб'єктів у сфері соціального інвестування, залучити нові ресурси для реалізації соціальних проектів, що в свою чергу, сприятиме забезпеченню гідного рівня якості життя населення в Україні.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання розвитку теоретико-методологічних засад соціального інвестування та розробки цілісного аналітично-організаційного інструментарію соціального інвестування в системі забезпечення якості життя населення.

1. На основі дослідження теоретичних основ соціального інвестування зроблено висновок, що головна відмінність соціальних інвестицій від інших їх форм і видів полягає у більш масштабних (за сферою впливу) результатах вкладень за відсутності прямих економічних (фінансових) зисків від вкладання ресурсів в об'єкти інвестування.

2. В результаті розробки етимології категорійного апарату соціального інвестування зроблено висновок, що *соціальне інвестування* слід розуміти, *по-перше*, як процес вкладання індивідами, підприємствами, державою та громадськими організаціями фінансових та нефінансових активів у розвиток соціальної сфери та підтримку належного рівня життя населення країни; *по-друге*, як окремий економічний процес, що знаходиться під впливом певного кола факторів та втілюється на основі впровадження визначених технологій та принципів реалізації, – основною метою здійснення якого є отримання максимального соціального та економічного ефекту від впровадження інвестиційних проектів. Запропоновано *концептуальну схему соціального інвестування*, розроблено *класифікацію основних видів соціальних інвестицій*.

3. Виділено *специфічні властивості* ринку соціальних інвестицій: масштабність впливу результатів інвестиційної діяльності; відсутність прямої матеріальної віддачі від процесу інвестування; відсутність жорсткої формалізації процесу соціального інвестування; інвестиційні ресурси можуть обчислюватись не лише у грошовому еквіваленті, а й у витратах часу, сил та енергії; характер та масштаби здійснення соціального інвестування залежать

не лише від рівня економічного розвитку країни, а й від соціальної зрілості суспільства та підприємств, наявності в країні відповідного соціального капіталу тощо; ринок соціальних інвестицій характеризується полярністю у розрізі перетину інтересів ринкових суб'єктів; особливий характер конкуренції на ринку соціальних інвестицій.

4. На основі узагальнення отриманих результатів запропоновано *концептуальну модель ринку соціальних інвестицій*, виділено *функції* вказаного ринку (функція перерозподілу; регулююча функція; соціальна функція; інформаційна функція; стимулююча функція; оптимізаційна функція). Зроблено висновок, що результатом задоволення попиту на ринку соціальних інвестицій є покращення якості життя (індивіда та його сім'ї, працівників підприємства, суспільства); розроблено *структурну схему компонентів якості життя населення*.

5. В результаті дослідження характерних рис патерналістської, демократичної, ліберальної моделей соціального інвестування зроблено висновок, що для України більш прийнятним є поступове здійснення переходу до ліберальних форм організації соціального інвестування. Підкреслено, що незалежно від моделі соціального інвестування, соціальні програми та соціальні проекти мають відповідати міжнародним стандартам.

6. На основі проведеної компонентної оцінки якості життя населення в Україні, визначено коло проблем, на вирішення яких має бути спрямована державна політика соціального інвестування: низький рівень добробуту населення; невідповідність державних і реальних стандартів добробуту населення; питання екологічної безпеки; забезпечення особистої безпеки населення; нерівномірність доступу до освіти у сільській та міській місцевості; скорочення інфраструктури сфери охорони здоров'я в сільській місцевості; високий рівень травматизму на виробництві; низький рівень доступності житла для населення; низький рівень охоплення сільського населення системами водопостачання; високий рівень конкуренції на ринку

праці; відсутність можливостей формування та реалізації соціального капіталу.

7. Виходячи з провідної ролі держави у здійсненні соціального інвестування, проаналізовано напрями соціального інвестування на макрорівні (розвиток соціальної інфраструктури країни; дотримання якості надання соціальних послуг; створення сприятливого соціального клімату; забезпечення результативності функціонування ринку праці; забезпечення соціальної та екологічної безпеки тощо). За результатами аналізу констатовано нераціональність розподілу інвестиційних ресурсів (більшість державних коштів витрачається на сфери, віддача від яких є найменшою та не має прямого впливу на підвищення якості життя населення). Зроблено висновок, що в умовах загального скорочення видатків держави на соціальну сферу як нагальне постає завдання ефективізації системи їх розподілу.

8. Встановлено, що наявні в Україні тенденції у сфері недержавного соціального інвестування є достатньо позитивними (зростають видатки підприємств на розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості життя населення; розширилось коло інвесторів та масштабність реалізованих соціальних програм). Однак загальна готовність суб'єктів господарювання України до здійснення соціальних інвестицій в сучасних умовах є невисокою. Визначено *перешкоди* та *стимулюючі фактори* реалізації можливостей соціального інвестування в Україні.

9. Враховуючи складність внутрішньої природи формування складових якості життя та різноспрямованість впливу соціально-інвестиційних чинників, моделювання можливостей забезпечення якості життя населення здійснено за окремими складовими інтегрального показника (здоров'я населення; освіта населення; відчуття безпеки; комфортність житлових умов; суспільна комфортність), результати якого підтвердили наявність тісного взаємозв'язку між соціальним інвестуванням та якістю життя населення і продемонстрували, що найбільший вплив на рівень життя населення України в сучасних умовах має держава як основний гарант прав, свобод та

соціального розвитку країни (друге місце посідають інвестиції підприємств; третє – участь населення в соціальному інвестуванні).

10. Розроблено механізм регулювання процесу соціального інвестування в країні, основною метою реалізації якого має стати удосконалення та оптимізація процесів соціального інвестування на всіх рівнях та зростання якості життя населення в Україні. Підкреслено, що впровадження викладеного механізму повинно супроводжуватись здійсненням моніторингу стану використання інвестиційних коштів та потреб у здійсненні соціального інвестування та реалізацією визначеного комплексу заходів (в сфері оптимізації соціального інвестування та розвитку соціальної інфраструктури в країні; в сфері популяризації соціального інвестування в суспільстві; в сфері розвитку міжнародного співробітництва у соціальному інвестуванні; в сфері стимулювання розвитку корпоративної соціальної відповідальності та стимулювання підприємств; в сфері регулювання нормативно-правової бази та створення інституційного забезпечення ринку соціальних інновацій).

11. Доведено доцільність створення окремого інфраструктурного елемента ринку соціального інвестування – *Національного фонду соціального інвестування*. Обґрунтовано, що Національний фонд соціального інвестування має стати одним з основних інфраструктурних елементів ринку соціальних інвестицій, який за допомогою свого функціонального та ресурсного складу зможе узгодити та скоординувати дії суб'єктів у сфері соціального інвестування, залучити нові ресурси для реалізації соціальних проектів, що в свою чергу, сприятиме забезпеченню гідного рівня якості життя населення в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративні методи державного регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1224060938696/ekonomika/administrativni_metodi_derzhavnogo_regulyuvannya_ekonomiki
2. Айвазян С. А. Интегральные свойства качества жизни населения (моделирование, измерение, информационное обеспечение) / С. А. Айвазян // Проблемы информатизации, 1999. – №2. – С. 60–66.
3. Айвазян С.А. Интегральные индикаторы качества жизни населения: их построение и использование в социально-экономическом управлении и межрегиональных сопоставлениях. – М.: ЦЭМИ РАН, 2000. – 118 с.
4. Антонюк В.П. Соціальний вимір вугільної та металургійної промисловості України / В.П. Антонюк, О.І. Амоша, Ю.С. Залознава // Монографія. Донецьк: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2013. – 164 с.
5. Благотворительный фонд КРОНА. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niko.ua/social-responsibility/index.php>
6. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту /І.А. Бланк. – К.:Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001 – 536с
7. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / Блауг М. Пер. с англ., 4-е изд. – М.: «Дело ЛТД», 1994. – 720 с.
8. Богуславська С.І. Аналіз сутності поняття соціальних інвестицій та їх класифікація /С.І. Богуславська // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. - №1. – Т.2. – С.291-294
9. Бондаренко А.В. Соціальне інвестування як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку держави /А.В.Бондаренко, Л.О. Омелянович // Вісник Донбаської національної академії будівництва та архітектури. – 2009. – №5(79). – С.201–203

10. Васильєв О.А., Когатько Ю.Л. Втрати у рівні та якості життя населення України внаслідок подій на Донбасі / О. А. Васильєв, Ю. Л. Когатько // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв: Національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 8. – С. 837–842 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015>
11. Венчурная филантропия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://planetofsupport.org/ru/stati/venchurnaya-filantropiya>
12. Вибіркове обстеження: «Витрати та ресурси домогосподарств». – К., Укрстат, 2015
13. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь. / Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. – К.: 2013 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/UNDP_QoL_2013_ukr.pdf
14. Годовой социальный отчет Киевстар Украина за 2014 г. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kyivstar.ua/f/1/about/responsibility/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_2014_091115.pdf
15. Гринкевич С. С. Модель регулювання розвитку людського капіталу на основі таксономічного аналізу // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2015. – Вип. 1 (111). – С. 59-65.
16. Гринкевич С. С. Соціальна діагностика демографічних процесів та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіону// Управління сучасним містом : наук.-практ. журнал. - 2014. – № 1-2/1-6 – С. 53-54.
17. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К. : Т-во «Знання», КОО. – 2001. – 254 с.
18. Дані державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

19. Демографічні чинники бідності (колективна монографія) / За заг. ред. Е.М.Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – 2009. – 184 с.
20. Диагностика состояния и перспектив развития социальной ответственности в Украине (экспертные оценки): монография / О.Ф. Новикова, М.Е. Дейч, О.В. Панькова и др.; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2014. – 320 с.
21. Доренко К.С. Социальная политика США, стран ЕС и России на современном этапе: приоритеты, принципы, правовое обеспечение / К.С. Доренко // Право и управление XXI век. – 2012. - №2. – с.16-19
22. Дороніна О.А. Організаційно-економічний механізм стимулювання праці в умовах інноваційного розвитку: монографія / О.А. Дороніна, А.В. Калина. – Донецьк:ТОВ «Східний видавничий дім», 2013. – 415 с
23. Европейский инвестиционный банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/>
24. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Ред.кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – 864 с.
25. Економічні методи державного регулювання суспільно-господарського розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://readbookz.com/book/155/4457.html>
26. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014 р. – № 37-38. – С. 2716.
27. Закон України «Про гуманітарну допомогу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1192-14>
28. Закон України «Про державні цільові програми» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 25. – ст. 352.
29. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
30. Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-3 «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (остання редакція 01.01.2014 р.)

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

31. Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 49.

32. Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV «Про прожитковий мінімум» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>

33. Закон України від 19.06.2003 р. № 966-15 «Про соціальні послуги» (остання редакція 18.10.2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

34. Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-12 «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (остання редакція 02.02.2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>

35. Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР «Конституція України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

36. Захарчин Г.М. Інвестування розвитку організаційної культури // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С.109–115.

37. Заяць В.С. Формування доходів населення України: особливості та тенденції ВЗаяць В.С. // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 2 (24). – С. 116–128. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dse.org.ua/archive/24/9.pdf>

38. Здоровье, безопасность, взаимодействие. Социальный капитал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bondhsi.ru/socialnoe-zdorove/>

39. Зимин А.И. Инвестиции: вопросы и ответы. - М.: ИД «Юриспруденция», 2006. – 256 с.

40. Инвестиции в человеческий капитал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uchebnikionline.com/ekonomika/ekonomika_pratsi_ta_sotsialno-trudovi_vidnosini_-_grishnova_oa/investitsiyi_lyudskiy_kapital.htm

41. Инвестиции и их сущность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8#.D0.9A.D0.BB.D0.B0.D1.81.D1.81.D0.B8.D1.84.D0.B8.D0.BA.D0.B0.D1.86.D0.B8.D1.8F_.D0.B8.D0.BD.D0.B2.D0.B5.D1.81.D1.82.D0.B8.D1.86.D0.B8.D0.B9
42. Инвестознавство: навч. посіб. / Череп А.В. – К.: Кондор, 2006. – 398 с.
43. Інноваційні моделі соціальних послуг: проекти українського фонду соціальних інвестицій / За ред. Н.В. Кабаченко. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2006. – 320 с.
44. Калініна С.П. Формування якості робочої сили в системі управління людськими ресурсами / С.П. Калініна, С.П.Ланска, В.В. Ковалевська // - Монографія. Донецьк: ДонНУ, 2010. – 354с .
45. Калініна С.П. Програмно-цільовий підхід до забезпечення реструктуризації зайнятості на мікрорівні / С.П. Калініна // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. Випуск 3, 2012. – С. 63-74.
46. Калініна С. П. Якісна складова розвитку міжнародних міграційних процесів / С.П. Калініна // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов. – Донецк: ДонНУ, 2013. Т.2. – С. 165-169.
47. Каталог благодійних фондів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catalog.online.ua/society/civil/funds/>
48. Колот А. М. Соціально-трудова відносина: теорія і практика регулювання: монографія / А. М. Колот. – К.: КНЕУ. – 2003. – С. 74.
49. Королева О. Денежный интерес / О. Королева // Алгоритм успеха. — 2012. — №3. —С. 4-5.
50. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: Монографія / Під загальною редакцією М.П. Буковинської. – К.: ЦП «Компринт». – 2015. – с.297

51. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Котлер Ф., Лі Н. Пер. з англ.. С. Яринич – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.

52. Краудфандинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%F3%E4%F4%D0%ED%E4%E8%ED%E3>

53. Лавров В. Что такое «социальные инновации»? / В. Лавров, Н. Кричевский // Агентство политических новостей. — 06 февраля 2010 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.apn.ru/publications/comments1776.htm>

54. Ланська С.П. Безперервність професійного розвитку працівників як чинник соціально-економічного розвитку держави / С.П.Ланська // Бізнес Інформ. – Харків: Інжек, 2011. – №7 (2). – С. 102-104.

55. Лафарг П. О благотворительности.—
В кн.: Этическая мысль: научнопублицистические чтения.1988. М., 1988; Nieisen W. A. The Golden Donors: A New Anatomy of the Great Foundations. N.Y., 1985; Bremner R. H. American Philanthropy. Chi., 1988.

56. Лебедева Н.Н. Типология и классификация социальных инвестиций /Лебедева Н.Н., Хоняев С.Н. // Известия Волгоградского государственного технического университета. – 2005. – №5. – С.35–43.

57. Левченко. Ю. І. Некомерційне інвестування – прогалина у господарському законодавстві України, 2011

58. Лібанова Е.М. Соціальна орієнтація ринкової економіки як передумова консолідації суспільства // Вісник НАН України. – 2010. – № 8. – С.3–14.

59. Лібанова Е.М. Стратегічні пріоритети соціальної політики України на початку ХХІ століття / Е.М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. — 2008. — № 1. — С. 9-22

60. Лібанова Е.М. Нерівність в українському суспільстві: витоки та сучасність // Економіка України. – 2014. – № 3. – С. 4–19. 43. Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансфор

61. Лучшие меценаты Украины. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://delo.ua/business/luchshie-mecenaty-ukrainy-135253/>

62. Людський потенціал: механізм збереження та розвитку: монографія / НАН України. Ін-т екон. пром-ті / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. – Донецьк, 2008. – С. 113.

63. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) / За ред. Е.М.Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 316 с.

64. Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2014. – 380 с.

65. Людський розвиток в Україні: Мінімізація соціальних ризиків (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М.Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.

66. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М.Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 236 с.

67. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е.М. Лібанової ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – К., 2015. – 356 с.

68. Майбуров И. Эффективность инвестирования и человеческий капитал в США и России /Майбуров И. // МЭИМО. – 2004. – № 4. – С.3.

69. Майорова Т.В. Инвестиционная деятельность: Учебное пособие / Т.В. Майорова. - К.: Центр учебной литературы, 2004. - 376 с.
70. Макарова Е.В. Образование в модернизированном обществе: цели и приоритеты для Украины // Демографія та соціальна економіка. – 2014. – № 1 (21). – С. 37–47. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dse.org.ua/archive/21/3.pdf>
71. Макарова Е.В. Услуги в системе социальной поддержки: проблемы эффективности и информационное обеспечение // Демографія та соціальна економіка. – 2014. – № 2 (22). – С. 11–20. – doi: 10.15407/ 108
72. Макарова О.В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: Монографія. – К. : Ліра-К, 2004. – 328 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua/>
73. Макарова О.В. Політика сталого людського розвитку та ризики її реалізації для України // Społeczno-kulturowe problemy rozwoju społeczeństw Polski i Ukrainy. – Warszawa, 2013. – S. 99–106. 69. Макарова О.В. Вимірювання людського розвитку в регіонах України: методологічні аспекти та оцінка результатів // Економіка України. – 2015. – № 3. – С. 41–53 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economukraine.com.ua/index.php?id=13748&show=news&&newsid=-11021>
74. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 244 с.
75. Массе Пьер. Критерии и методы оптимального определения капиталовложений/ Пер. с фр. Окуневой и А.И. Гладышевского. М., 1971. С. 27
76. Международные стандарты социального аудита. - [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.globecsi.ru/Articles/SA_Litera/7.pdf
77. Международный стандарт OHSAS 18000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/OHSAS_18000

78. Методи державного регулювання економіки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1157071841813/ekonomika/metodi_derzhavnogo_regulyuvannya_ekonomiki

79. Миценко І.М. Еволюційний розвиток та механізм формування середнього класу в економічній системі /І. М. Миценко // Вісник Донецького національного університету. Науковий журнал. Серія В економіка і право. № 1. – 2013. – С. 95-98.

80. Миценко І.М. Фактори розвитку середнього класу в Україні: диспропорції і протиріччя / І.М. Миценко // Трансформація соціально-економічної системи України: європейський вимір. – Кіровоград. – 2014. – С. 3-15.

81. Міжнародний стандарт соціальної відповідальності SA 8000: 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07>

82. Моніторинг стану професійно-технічної освіти та альтернативні пропозиції щодо її модернізації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y5ytS0oTpUkJ:www.civic.ua/main/data%3Ft%3D3%26c%3D1%26q%3D1463247+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

83. Независимый институт социальной политики, интегральные индексы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.socpol.ru/atlas/indexes/index_life.shtml

84. Олейникова Е.Г. Модели социальной политики государства: проблемы теории и практики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/modeli-sotsialnoy-politiki-gosudarstva-problemy-teorii-i-praktiki>

85. Особливості венчурних інвестиційних фондів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/13500826/menedzhment/osoblivosti_venchurnih_investitsiynih_fondiv

86. Отчет о прогрессе Группы СКМ за 2014 г. – [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:http://www.scm.com.ua/m/documents/SCM_Group_Communication_on_progress_report_2014_Ru.pdf

87. Пархоменко Ю. М. Пріоритети та особливості закордонних моделей соціального інвестування / Ю.М. Пархоменко // Соціально-трудові відносини: теорія та практика: зб. наук. пр. – К: КНЕУ, – № 2 (8), 2014. – С. 457-461.

88. Пархоменко Ю. М. Соціальні інвестиції: сутність категорії, принципи, форми / Ю.М. Пархоменко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2013. – Т. 1– С. 300-303.

89. Пархоменко Ю.М. Напрями вдосконалення системи соціального інвестування в Україні / Ю.М. Пархоменко // Economic and law paradigm of modern society. – Kosice, Slovakia. – 2016. – №1. – 157–160.

90. Пархоменко Ю.М. Ринок соціальних інвестицій та його вплив на якість життя населення / Ю.М. Пархоменко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. пр. – Маріуполь: ПГТУ. – 2015. – № 27. – С.69–77.

91. Пархоменко Ю.М. Соціальна сфера та її розвиток в Україні та країнах ЄС / Ю.М. Пархоменко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. — Донецк: ДонНУ. – 2014. – Т. 2. – С. 240–243.

92. Политическая свобода. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0

93. Поплавська Ж., Поплавський В. Економіко-філософські аспекти людського капіталу// Вісник НАН України. – 2002. – № 12 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2002-12/3.htm>.

94. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності /Кол. автор.: Лазоренко О., Колишко Р. та ін. – К.: Видавництво «Енергія», 2008 – 96 с.

95. Постанова Кабінету міністрів «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012-%D0%BF>

96. Приступа Є. Якість життя людини: категорії, компоненти та їх вимірювання / Приступа Є., Кеуриш Н // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2010. – № 2. – С. 54–63.

97. Прожитковий мінімум в Україні. Міністерство фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/wage/>.

98. Райнерт Э.С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / Пер. с англ. Н. Автономовой; под ред. В. Автономова; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – (Экономическая теория). – М., 2014. – 146 с.

99. Ревенко А. Бідні верстви населення в Україні (за даними досліджень сімейних бюджетів Держкомстатом України) // Україна: аспекти праці.– К., 1997. – № 7. – С. 13–25.

100. Регіональний людський розвиток: Стат. бюл. / Відп. за випуск І.В.Калачова. – К. : Держстат України, 2012. – 45 с.

101. Регіональний людський розвиток: Статистичний бюлетень / Відп. за вип. О.О.Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 62 с.

102. Рейзберг Б. А. Современный экономический словарь/ Б.А. Рейзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. — М.: ИНФРА-М, 2006. — 456 с.

103. Рейтинг главных благотворителей Украины. Сегодня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/ukraine/Reyting-glavnyh-blagotvoriteley-Ukrainy-44644.html>

104. Рейтинг социально ответственных компаний Украины – 2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kontrakty.ua/rankings/147>
105. Рівень життя населення України (колективна монографія) / НАН України. Інститут демографії та соціальних досліджень, Державний комітет статистики України; за ред. Л.М.Черенко. – К. : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. – 428 с.
106. Розподіл домогосподарств за оцінками найбільш значущих для них суспільних та особистих цінностей [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2010/gdn/sdrsd/dod_4.htm 96. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 р. № 556-р
107. Саєнко Ю. Феномен і особливості бідності в Україні // Україна: аспекти праці. – К., 1997.– №7. – С. 11–12.
108. Сбор пожертвований. Возможные поощрения. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B1%D0%BE%D1%80_%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B3
109. Сидорина Т.Ю. История и теория социальной политики: Учебное пособие. – М., 2010. – с.469-471
110. Синяєва Л.В. Динаміка розміру витрат на оплату праці на національному та галузевому рівнях економіки України / Л.В. Синяєва // Науковий збірник: Наукові праці НДФІ.- Випуск 4 (61).- Київ, 2012. – 224 с.
111. Синяєва Л.В. Регулювання витрат на оплату праці та використання резервів її зростання на рівні підприємства / Л.В. Синяєва // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. - №2 (22), том 4. – 362 с.
112. Словарь терминов и понятий. Ассигнования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/923>

113. Словарь терминов и понятий. Венчурная филантропия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://economy_en_ru.academic.ru/66728/venture_philanthropy

114. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов./А. Смит — М.: Эксмо, 2007. — (Серия: Антология экономической мысли) — 960 с.

115. Социальная защита и социальное включение в Украине: доклад Европейской Комиссии [Краткое содержание]. – К., 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?-langId=en&catId=750>

116. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 244 с.

117. Соціальне залучення в Україні: Європейський вибір та інституції соціального сектору. Аналітична доповідь / Програма розвитку ПРООН. – К., 2010. – 84 с.

118. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання: монографія / за ред. Е.М.Лібанової; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАНУ. – Умань : Видавець «Сочінський», 2012. – 312 с.

119. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: Статистичний збірник / відп. за вип. О.О. Кармазіна; Державна служба статистики України. – К., 2014. – 187 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

120. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М.Гейця та ін. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

121. Средняя стоимость квадратного метра квартиры по городам. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://realtybestua.com/statistics/city>

122. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М.Лібанова. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2012. – 412 с.

123. Сталінська О. В. Галузева інноваційна структура управління ризиками інвестиційних проєктів: технопарки / Ю. З. Драчук, О. В. Сталінська, Н. В. Трушкіна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Сер. Економіка і менеджмент. – Одеса: Міжнародний гуманітарний ун-т, 2015. – Вип. 14. – С. 40–44.

124. Сталінська О. В. До механізму реалізації соціальної політики держави в промисловому регіоні // Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наук. пр. – Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Вип. 29. – 2015. – № 1. – С. 391-396

125. Сталінська О. В. Система оцінки праці персоналу на сучасному промисловому підприємстві // Журнал «Агросвіт». – 2015. – № 13. – С. 33 - 36.

126. Сталінська О. Механізми стимулювання венчурного інвестування інноваційного розвитку промисловості: узагальнення зарубіжного досвіду / Ю. Драчук, О. Сталінська, Н. Трушкіна // Економічний дискурс: міжнародний науковий журнал. – 2016. – Вип. 2. – С. 117–128.

127. Стандарт SA 8000 «Social Accountability». Центр адаптації державної служби до Європейський стандартів. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/757-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82-sa-8000-social-accountability>

128. Статистическая информация по ценам на вторичном рынке жилья в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agent.ua/statistics>

129. Статистичний бюлетень: «Діяльність громадських організацій в Україні у 2014 році». – Державна служба статистики України. – К., 2015

130. Статистичний бюлетень: «Житловий фонд України» у 2014 році. – Державна служба статистики України. – К., 2015
131. Статистичний бюлетень: «Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України» у 2014 році. – Державна служба статистики України. – К., 2015
132. Статистичний бюлетень: «Квартирний облік та кількість наданих квартир в Україні у 2014 році». – Державна служба статистики України. – К., 2015
133. Статистичний бюлетень: «Квартирний облік та кількість наданих квартир в Україні у 2015 році». – Державна служба статистики України. – К., 2016
134. Статистичний бюлетень: «Національні рахунки охорони здоров'я у 2014 році». – Державна служба статистики України. – К., 2015
135. Статистичний бюлетень: «Середня заробітна плата в регіонах України у 2014 році». – Державна служба статистики України. – К., 2015
136. Статистичний бюлетень: «Соціальний захист населення України у 2014 році». – Державна служба статистики України. – К., 2015
137. Статистичний щорічних України у 2014 році. – Державна служба статистики України. – К., 2015
138. Стейкхолдер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D1%F2%E5%E9%EA%F5%EE%EB%E4%E5%F0>
139. Стратегическая психология глобализации: Психология человеческого капитала: учеб. пособие / под науч. ред. Юрьева А.И.— СПб.; 2006. — 234 с.
140. Технологии социального посредничества [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studopedia.org/1-51902.html>
141. Тягунська Т.Д. Класифікація інвестицій /Т. Д. Тягунська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 9 (64). – С. 37–41.
142. Указ президента «Про Національну стратегію розвитку освіти в

Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

143. Україна після 2015 року: Майбутнє, якого ми прагнемо. Національна доповідь / [Лібанова Е.М., Балакірева О.М., Єрмолаєв А.В. та ін.]; за сприяння Представництва ООН в Україні. – К. : 2013. – 112 с.

144. Українська біржа благодійності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ubb.org.ua/ru/category/5/>

145. Українське суспільство 1992–2009 рр. Динаміка соціальних змін; за ред. д.е.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України. – 2009. – 560 с.

146. Українське суспільство 1992–2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. –К. : І-т соціології НАНУ, 2012. – 660 с.

147. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Таблиці і графіки. – К., Інститут соціології, 2015

148. Український фонд соціальних інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usif.org.ua/uk/pronas/2011-11-30-12-46-06.html>

149. Федоренко В.Г. Інвестування: підруч. – К.: Алерта, 2006. – 443 с.

150. Хараєва М. С. Основные черты моделей социального инвестирования в зарубежных странах и возможности применения соответствующего опыта в социальной сфере РФ / М. С. Хараєва // Молодой ученый. — 2009. — №5. — С. 90-94.

151. Хараєва М.С. Сущность социальных инвестиций как экономической категории/ М.С. Хараєва // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. — 06 мая 2010 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://jurnal.org/articles/2009/ekon28.html>

152. Черенько Л.М. Новий погляд на проблему української бідності / Л. М. Черенько // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 1 (9). – С. 75–84.

153. Черенко Л.М. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка масштабів явища / Л. М. Черенко // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 1 (23). – С.11–21. – doi:10.15407/dse2015.01.011

154. Чечель О.М. Інвестування у розвиток людини як пріоритетний напрям формування людського капіталу / О.М. Чечель // Економіка та держава. – 2010. – № 3. – С. 86-88.

155. Что такое трестовый (целевой) фонд? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shekel.biz/invest/chto-takoe-trastovyy-celevoy-fond.html>

156. Шаульська Л.В. Проблеми та можливості активізації освітнього потенціалу у становленні соціальної відповідальності в Україні / Л. В. Шаульська, О.Ф. Новікова, М.Є. Дейч, О.В. Панькова та ін. // Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія Донецьк: ІЕП НАН України, 2013. – С.100-110.

157. Шаульська Л.В. Розвиток економіки знань як передумова трансформації сфери зайнятості / Л.В. Шаульська // Теоретичні і прикладні проблеми моделювання сталого розвитку економічних систем: моногр. під ред.. Т.В. Орехової. – Донецьк: Сучасний друк, 2013. – С.415-421.

158. Шибаета Н.А. Методи оцінки ефективності соціальних інвестицій /Н. А. Шибаета // Проблеми управління. – 2008. – № 3. – С. 64–68. 13. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент: учеб. курс. – К.: Ельга- Н, Ника-Центр. – 2001. – 448 с.

159. Шибаета Н.А. Методи оцінки ефективності соціальних інвестицій /Н.А.Шибаета// Проблеми управління. – 2008. - №3. – С.64-68

160. Шибаета Н.А. Методи оцінки ефективності соціальних інвестицій /Н.А.Шибаета// Проблеми управління. – 2008. - №3. – С.64-68

161. Шихвердиев А.П., Серяков А.В. Качественный индекс социальных инвестиций как показатель эффективности корпоративной социальной ответственности /А. П. Шихвердиев. А.В. Серяков //Корпоративное управление и инновационное развитие экономики Севера:

Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета// Сыктывкарский государственный университет. – Электронный вестник – Сыктывкар: СыктГУ, 2008. - №4. – С.121-134

162. Шишкін В.С. Бідність Населення України за житловими умовами / В. С. Шишкін // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 1 (9). – С. 75–84. – Режим доступу: <http://dse.org.ua/archive/26/5.pdf>

163. Щетініна Л.В. Соціальне інвестування в поліпшення умов праці молоді: загальні засади та стан в Україні [Електронний ресурс] / С. Г. Рудакова, Н. С. Данилевич // Економіка: реалії часу. – 2016. - № 3. – С. 84-91. - Режим доступу: <http://economics.opu.ua>

164. Щетініна Л.В. Якість життя молоді та її вплив на освіту: якісний та кількісний виміри [Електронний ресурс] / С. Г. Рудакова //Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2016. - № 31. – Режим доступу: <http://ves.pstu.edu/>

165. Экологическая безопасность. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%EA%E0%EB%E3%E8%F7%E5%F1%EA%E0%FF_%E1%E5%E7%E0%F1%ED%E0%F1%F2%FC

166. Якість життя. Сутність категорії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F

167. Якунин В.И. Социальное измерение государственной экономической политики / В.И. Якунин, В.Д. Роик, С.С. Сулакшин. — М.: Экономика, 2007. — 84 с.

168. Яневич Н.Я. Соціальні інвестиції: сутність і класифікація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:glrBJSeEj6gJ:ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11337/1/26.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

169. Employment and social affairs. Promoting jobs, inclusion and social policy as an investment. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/employment_en.pdf.

170. Freedom house. 75 years Championing Democracy. Ukraine Report 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2015/ukraine>.

171. Investopedia. What is an 'Investment' [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.investopedia.com/terms/i/investment.asp>

172. ISO 26000 — Руководство по социальной ответственности. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/ISO_26000.

173. ISO. Social Responsibility. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/830949/3934883/3935096/home.html?nodeid=4451259&vernum=0>.

174. Parkhomenko Y.M. The development of social investment and social responsibility in Ukraine / Y. M. Parkhomenko // Економічний вісник Донбасу: наук. журнал. – К: ІЕП. – 2015. – № 4(42). – С.182–185.

175. Principles for Social Investment (PSI) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/development/PSI.pdf.

ДОДАТКИ

УКРАЇНА

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

10014, м. Житомир, майдан ім. С.П. Корольова, 1, тел. (0412) 47-50-14, факс 47-50-75
 www.zhitomir-region.gov.ua e-mail: ztadm@ukrpost.ua Код в ЄДРПОУ 00022489

27.01 2016 № 3745/30/2.16

на № _____ від _____ 20

До спеціалізованої
вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертації

Пархоменка Юрія Миколайовича

«Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення» на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Розвиток соціального інвестування є одним з найважливіших напрямків для України в контексті побудови соціальної держави та її інтеграції до світової економіки. Тематика дослідження є дуже актуальною оскільки основною метою держави як суб'єкта соціального інвестування є підвищення якості життя населення, його матеріального забезпечення, зростання продуктивності праці в країні та валового внутрішнього продукту.

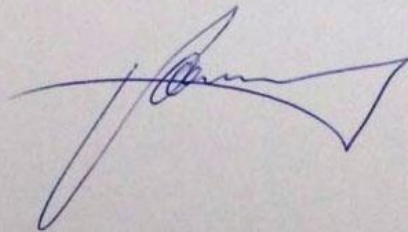
В дисертаційній роботі Пархоменка Юрія Миколайовича «Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення» визначено, що соціальне інвестування спрямоване на посилення соціальної орієнтації економіки, стимулює економічне зростання, нагромадження людського капіталу, розвиток ринку праці, забезпечує підтримку високого рівня життя, умови досягнення державних соціальних гарантій, підтримку екологічної безпеки та соціальної стабільності, але його ефективність можливо оцінити

Продовження додатку А

через рівень якості життя населення як комплексного показника, що відображає різноманітні сторони соціально-економічного розвитку країни.

В результаті розгляду наданих автором матеріалів можна зробити висновок, що розробки Пархоменка Юрія Миколайовича щодо соціального інвестування придатні для впровадження на регіональному рівні держави, а саме запропонована модель національного фонду соціального інвестування, як окремого структурного елементу ринку соціального інвестування стане ключовим інструментом в системі регулювання процесів соціального інвестування в країні та області. Основною метою діяльності цього фонду буде активізація та структуризація процесів інвестиційної діяльності в соціальній сфері, які покликані призвести до покращення якості життя населення та стимулювання розвитку соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу в Житомирській області.

Заступник
голови адміністрації

Я.М.Лагута

Продовження додатку А

Міністерство соціальної політики України
Державна служба зайнятості (Центральний апарат)

Вінницький обласний центр зайнятості

вул. Стрілецька, 3-а, м. Вінниця, 21009, тел. (0432) 55-17-80, факс 55-17-89
E-mail: vinocz@in.vn.ua Web: <http://www.dcz.gov.ua/vin> Код ЄДРПОУ 05392714

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертації
Пархоменка Юрія Миколайовича
«Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя
населення»
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі
спеціальності 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна
економіка і політика

Даною довідкою підтверджується, що протягом 2014-2016 років результати наукових досліджень Ю.М. Пархоменка, пов'язані з розвитком теоретичних положень, розробкою науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо забезпечення якості життя населення з використанням важелів соціального інвестування, знайшли своє впровадження у діяльність Вінницького обласного центру зайнятості.

Для України розвиток соціального інвестування виступає одним з найважливіших напрямків розбудови соціальної держави та забезпечення якості життя населення у відповідності до світових стандартів.

Зокрема було впроваджено такі науково-методичні розробки:

запропоновано концептуальну модель ринку соціальних інвестицій, виділено функції вказаного ринку. Зроблено висновок, що результатом задоволення попиту на ринку соціальних інвестицій є покращення якості життя (індивіда та його сім'ї, працівників підприємства, суспільства); розроблено структурну схему компонентів якості життя населення;

механізм регулювання процесу соціального інвестування, основною метою реалізації якого має стати удосконалення та оптимізація процесів соціального інвестування на всіх рівнях та зростання якості життя населення в Україні;

Продовження додатку А

економіко-математичне моделювання можливостей забезпечення якості життя населення здійснено за окремими складовими інтегрального показника (здоров'я населення; освіта населення; відчуття безпеки; комфортність житлових умов; суспільна комфортність), результати якого підтвердили наявність тісного взаємозв'язку між соціальним інвестуванням та якістю життя населення і продемонстрували, що найбільший вплив на рівень життя населення України в сучасних умовах має держава як основний гарант прав, свобод та соціального розвитку країни (друге місце посідають інвестиції підприємств; третє – участь населення в соціальному інвестуванні).

Елементи наукової новизни дисертації орієнтовані на стимулювання соціальної відповідальності на ринку праці. Результати дисертації є важливими для усіх суб'єктів регулювання ринку праці, а тому мають комплексний характер, направлені на отримання економічного та соціального ефекту. Пропозиції Ю.М. Пархоменка щодо забезпечення якості життя населення з використанням важелів соціального інвестування були схвалені фахівцями Вінницького обласного центру зайнятості. Вважаю за доцільне їх використання, що в свою чергу, сприятиме забезпеченню гідного рівня якості життя населення в Україні.

Заступник директора
Вінницького обласного
центру зайнятості

В. М. Гаврилюк

Продовження додатку А

ДОНЕЦЬКА ТОРГОВО-ПРОМИШЛЕННА ПАЛАТА
 ОТДЕЛЕНИЕ В ГОРОДЕ МАРИУПОЛЬ

ДОНЕЦЬКОЇ ТОРГОВО-ПРОМИШЛЕННОЇ ПАЛАТИ

87528, г. Мариуполь, пр. Строителей, 143. Тел./факс: (+38/0629) 52-33-96

Расчетный e-mail: expert-marcei@tambler.ru

счет 2600700018864 в ПАО «УКРЭКСИБАНК», г. Мариуполь, МФО 335957.
 идентификационный номер 029446705092, свидетельство № 40378662, код ЄГРПОУ 33621348

12.02.2016 № 117 / 06.04-04

на № _____ от _____

До спеціалізованої
 вченої ради

ДОВІДКА

**про використання результатів дисертаційної роботи
 Пархоменка Юрія Миколайовича «Соціальне інвестування
 в системі забезпечення якості життя населення»
 на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальні-
 стю 08.00.07 – демографія, економіка праці,
 соціальна економіка і політика**

Сучасний етап економічного розвитку характеризується посиленням соціальної спрямованості ринкових відносин і пошуком механізмів забезпечення стабільності соціально-економічних систем. У даному контексті кардинально зростає роль соціального інвестування як найбільш дієвого засобу, здатного вплинути на якість людських ресурсів, генерувати нові знання і продукувати конкурентоспроможний результат праці.

Стабілізуюча роль соціального інвестування у розвинутих економіках висуває його на перший план при здійсненні ринкових трансформацій в економіках перехідного типу, до яких належить Україна. Відповідно виникає потреба у пошуку дієвих механізмів використання можливостей соціального інвестування при здійсненні перетворень у соціально-економічній системі країни, що обумовлює надзвичайну актуальність представленої дисертаційної роботи.

В діяльності Донецької торгово-промислової палати використано результати аналізу активності недержавних суб'єктів України щодо здійснення соціального інвестування, які містяться в дисертації Пархоменка Ю.М., і які використовуються в рамках консультативної діяльності ТПП, спрямованої на розвиток соціально відповідального бізнесу.

Віце-президент
 Донецької торгово-промислової палати

О.А. Політик

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ

вул. Нововокзальна, 17, м.Київ, 03038, тел/факс (044) 536-14-85, тел. 536-14-85
E-mail: ipkdczy115@ukr.net, web: www.ipk-dszu.kiev.ua

16.03.2016 № 1190 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пархоменка Юрія Миколайовича на тему:
«Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя
населення»

Видана Пархоменку Юрію Миколайовичу про те, що він протягом 2014-2016 рр. брав участь у науково-методологічних семінарах кафедри управління персоналом та економіки праці Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, на яких презентував загальну концепцію та основні наукові положення дисертаційного дослідження на тему «Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення».

Впродовж 2014-2016 рр. в Інституті впроваджувалися і використовувалися сформульовані у дисертаційній роботі Пархоменка Ю. М. теоретичні положення, методичні підходи, конструктивні пропозиції, а також результати емпіричних досліджень в сфері соціального інвестування як ключового інструмента у забезпеченні якості життя населення. Зміст та особливості практичного використання підходів до оцінки впливу та ефективності здійснення соціального інвестування у контексті забезпечення якості життя населення використовуються у навчальному процесі Інституту при викладанні дисциплін «Економіка праці та соціально-трудова відносини», «Соціальна політика», «Управління персоналом».

Результати дисертаційного дослідження Пархоменка Ю. М. є актуальними та важливими з погляду на підготовку та підвищення кваліфікації працівників державної служби зайнятості.

Проректор з науково-педагогічної роботи

Н. Патика

Продовження додатку А

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21
Тел.: (063) 477 76 20
e-mail: rector@donnu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02070803

№ 137/01-08/01.13 від 08.09.2015 р.

До спеціалізованої
вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Пархоменка Юрія Миколайовича

«Соціальне інвестування в системі забезпечення якості життя населення»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи Донецького національного університету МОН України за держбюджетними темами: кафедри економіки підприємства «Організаційно-економічний механізм соціально-економічних стратегій розвитку суб'єктів господарювання в умовах структурних перетворень сучасних господарських систем» (номер держреєстрації 0111U005114), в рамках якої запропоновано концептуальну модель соціального інвестування та розроблено класифікацію основних видів соціальних інвестицій, кафедри управління персоналом і економіки праці «Регулювання соціально-економічного розвитку України: людський вимір» (номер держреєстрації 0111U008157), в рамках якої здійснено оцінку розвиненості ринку соціального інвестування в Україні.

Результати дисертаційної роботи застосовано також у навчальному процесі Донецького національного університету МОН України (м. Вінниця) при викладанні дисциплін кафедр: економіки підприємства – «Економіка підприємства», «Мікроекономіка», «Основи підприємницької діяльності»; управління персоналом і економіки праці «Стратегічне управління людськими ресурсами», «Управління соціальним розвитком» (довідка).

Проректор з наукової роботи

І.В. Хаджинов

Продовження додатку А

УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

 83001, Донецьк-01, вул. Університетська, 24
 тел.: прийомна (062) 302 07 22, довідкова служба (062) 302 06 00 Факс: (062) 302 07 49
 e-mail: rector@donnu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02070803
31.01.2014 № 016-01/7.9.7-134

На _____

АКТ

ПРО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ
Тарховицкая Юлія Миколаївна

При підготовці рекомендацій ХХ Міжнародного науково-практичного семінару “Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв’язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект”, яку організував Донецький національний університет у містах Донецьку та Святогірську з 31 січня по 02 лютого 2014 року, використані пропозиції *Тарховицкая Юлія Миколаївна* щодо створення у країні сприятливого інвестиційного клімату, розвитку фондового ринку, для вирішення проблеми узгодження не тільки зовнішніх, але й внутрішньокорпоративних інтересів, _____

Резюме семінару надіслано Президенту України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів України, обласним державним адміністраціям, регіональним торговельно-промисловим палатам, посольствам держав в Україні, чії представники брали участь у конференції, для практичного використання (складання директивних документів, розробки перспективних програм науково-технічного розвитку регіонів та ін.).

Семінар зареєстровано в УкрІНТЕІ (посвідчення №890 від 13 грудня 2013 року).

 Вчений секретар семінару,
 д.е.н., доцент

І.В. Хаджинов

Продовження додатку А

УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
 ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

 83001, Донецьк, вул. Університетська, 24
 Тел.: (062) 3371945 Факс: (062) 3358010
 Телетайп: 115102 "СПЕКТР" E-mail: call-center@donnu.edu.ua
 Ідентифікаційний код 02070803
25.01.2013 № *СВ* 01/7.9.7-134

На _____

АКТ

ПРО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Старошеника Юрія Михайловича

При підготовці рекомендацій XIX Міжнародного науково-практичного семінару "Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект", яку організував Донецький національний університет у містах Донецьку та Святогірську з 25 по 27 січня 2013 року, використані пропозиції *Старошеника Ю.М.* щодо створення у країні сприятливого інвестиційного клімату, розвитку фондового ринку, для вирішення проблеми узгодження не тільки зовнішніх, але й внутрішньокорпоративних інтересів, _____

Резюме семінару надіслано Президенту України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів України, обласним державним адміністраціям, регіональним торговельно-промисловим палатам, посольствам держав в Україні, чії представники брали участь у конференції, для практичного використання (складання директивних документів, розробки перспективних програм науково-технічного розвитку регіонів та ін.).

Семінар зареєстровано в УкрІНТЕІ (посвідчення №705 від 23 листопада 2012 року).

 Вчений секретар семінару,
 к.е.н., доцент

І.В. Хаджинов